

**ቃለ-መጠይቅ ምስ
ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ**

ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ ብ14ን 18ን የካቲት 2023 ከምኡ'ውን ብ4ን 11ን መጋቢት 2023፣ ምስ መራሽቢ ብዙሃን ኤርትራ፣ ንአህጉራዊ፣ ዞባውን ዘቤታውን ጉዳያት አመልኪቱ ቃለ መጠይቓት አካይዱ።

ምሉእ ትሕዝቶ እቶም ቃለ መጠይቓት ይስዕቡ፡-

1ይ ክፋል

አህጉራዊ ጉዳያት

• ክቡር ፕረዚደንት፡ እዚ ቃለ-መጠይቅ እዚ ንሓደ ወርሒ ከም ዝዘርጋሕ ገይርናዮ አሎና፣ ዕድል ስለዝሃብካና ነመስግን። ፊለማ በቲ ብቐረባ ዝጸልወና ዞባዊ ኩነታት ክንጅምር። ዓሚ ጥሪ አብ ዝገበርናዮ ቃለ-መጠይቕ - ዕንደራ ወያነ ከምዘየብቐዕ፣ ወያነ ትንፋስ ንክሰኩዕ ብአሸቀልቱ ብዛዕባ ዝካየድ ዝነበረ ሽርሒታት. . . አመት ሂብካ ነይርካ። ከምቲ ዝበልካዮ ድማ፣ ከምቶም ቀዳሞት ክልተ ሃቐናታት አብ ወቐቲ ክራማት - ወያነ ንሳልሳይ ግዜ ዕንደራ ሃቂኑ፣ አብ መወዳእታ ከአ ውዕል ምፍታሕ ዕጥቂ ክፍርም ተቐሲቡ። ነዚ ዝደረሽ ወተሃደራውን ፖለቲካውን ምዕባለታት ብልክዕ እንታይ እዩ። መጻኢ አመቱሽ እንታይ ክኸውን ይኸእል?

እው: እዚ ኣርእሱቲ'ዚ ክለዓል እንከሎ: ፈለግ ኣብ ሓንጎል ናይ ዝኹነ ሰብ ዝመጽእ - ንምንታይ እዩ ኩናት ዝድለ ዘሎ ዝብል እዩ። እዚ ናይ መወዳእታ ሳልሳይ ዙርያ ናይ ጠላዕ ዕንደራ: ካበይ መጸኡ? ዝብል: ኣብ ውሽጢ እታ ሓጻር ግዜ ጥራይ ክትርእዮ ዘይኩነ ብዕምቆት ክትርድኡ: ንድሕሪት ተመሊሰካ ነቲ ዝነበረ ፈተነታት ምርኣዮ ከገድስ እዩ። ስለምንታይ እዩ እዚ ኩናት'ዚ ተደልዩ? እቲ ናይ መጀመርታ ኩናት: ሰላም ኮይኑ እናተባህለ እዩ መጸኡ። ኣነ ናይ ወያነ ኣጀንዳ ዘይኮነ ኣጀንዳ ዋሽንግተን እዩ ዝብሎ። ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ሰላም ምምጽኡ ቅሳነት ኣይረኽቡን: ሕግም ርእሲ እዩ ኮይኑዎም። ዝነበሮም ዘይቅሳነት ርኡይ እዩ ነይሩ። ስለዚ ነዚ ሰላምዚ ክትዘርጎ ክትክእል ኣለካ። ነዚ ዝዘርግ መጋበርያ/መሳርሒ ከኣ ወያነ እዩ። 30 ዓመታት ንኣጀንዳታቶም ሰሪሑ'ዩ። ንኢትዮጵያ ኣብ ከመይ ዝኣመሰለ ዓዘቕቲ ከምዘእተዋ ብግብሪ ዝርኣ ዘሎ እዩ። ወያነ ከም መጋበርያ ወይ ከም መሳርሒ ዝከኣሎ ገይሩ'ዩ።

ኣብ መወዳእታ ኣብቂዑ ጸንቂቑ። ኣሸቀልቱ ግን ደቂሶም ኣይሓደሩን። ደጊም ጸወታ የለን: ተወዲኡ እዩ: ኣብ ዝተባህለሉ ግዜ: ከም ብሓድሽ ከመይ ገይርካ ትጅምሮ'ዩ ዝሕሰብ ነይሩ። እቲ ዝፈሓስ ዝነበረ ጉዳይ ንዓና ክንድርኦ ዘጸግመና ኣይነበረን። ቅድሚ ሕጂ ከምዝገለጽኩዎ: ኣብ'ቲ ናይ ኦመሓጀር ርክብ: ንኣመሓዳሪ ናይ'ቲ ጃንዳ ክረኽቦ እኳ ድሌት እንተዘይነበረኒ: ኣብ መወዳእታ ግን: ዋላ ፍርቂ ደቂቕ ወይ ክልተ ደቂቕ ይኹን ዘይረኽቡዎ ዘይሓቶ ኢለ - 'ንምንታይ ኢኹም ንኩናት ትዳለው ዘለኹም? ንዓይ ይገርመኒ እዩ ዘሎ? እንታይ ድሌት ስለዘሎካ ኢኻ ኣብ ኩናት ትኣቱ ዘለኻ?' ኢለዮ። 'ኣይከውንንዮ ኣይትኸውንን'ያ. . .' እያ ነይራ መልሱ። 'ኣይከውንን እዩ ኣይትኸውንን እያ' መልሲ ኣይኩነን። ድሕሪኡ እቲ ዕንደራ መጸኡ። ሚሳይላት ናብ ኤርትራ ምውርዋር። 72 ዝውቃዕ ታርጌታት ተሳኢሉ። ከምኡ ዓይነት ዕንደራ ኣይተራእየን። ምናልባት ብዙሕ ኣይተነግረሉን: ግን ክንገር ኣለዎ: ኣብ ሰዓቱ። ክትርእዮ ከለኻ ናይ ዝጠፈሽ ነጋዳይ ጠላዕ እዩ። ግን ዝከኣል ምድላዎት ገይረምሉ እዮም። እቲ ዕላማ ነቲ ዝተፈጥረ ሓድሽ ሃዋህው ከመይ ጌርካ ትበታትኖ ወይ ትዘራርጎዎ ሓድሽ ባይታ ትፈጥር እዩ። እቲ መጥቃዕቲ ብመሰረቱ: ከምቲ ትማሊ ኣብ ተዋስኦታት ዝተዓዘብኩምዎ ኣብ ስሕታን ቅመራ ዝተሞርኩሰ እዩ። (miscalculation) እቲ ናይ ዋሽንግተን ግጉይ ግምት ከኣ: ነቲ ናይ ጃንዳ ወያነ ቅመራ ኣራጉዱዎ ወይ ኣራቢሑዎ ክበሃል ይከኣል። ከምዚ ዓቢ ነገር ዝፍጽሙ መሲልዎም ጀሚሮዎ። ንኣስመራ ብሚሳይል ጌርካ ምህራምሲ

እንታይ ለውጢ፡ እንታይ ተአምራት ከምጽእ ይኸኛል? ኣብዚ ኣስመራ ዘሎ ኤምባሲ መዳመቂ ጥሩምባ ክወቅዕ፡ ፌስታ ክረኽቡ ማለት እዩ።

ንዓና ብዙሕ ኣይገረመናን። ባህርይ ተጣላዒ'ዩ። ዝጠፈሽ ተጣላዒ፡ ተተለቂሑ መመሊሱ'ዩ ዝጣላዕ። ብደገ ከኣ ዘራያት፡ ኣሸቕልቲ ኣለዉ። ንሳቶም ዘዝበልዎ ትገብር። ቀዳመይቲ ዙርያ ናይቲ ዕንደራ ተወዲኦ። ንሳቶም ግን ሽዑ እውን ክትውጽእ ኣይደለዩን፡ ክትቅጽል ደልዮማ። እታ ቀዳመይቲ መጥቓዕቲ ኣብ ከመይ ኩነታት ተወዲኦ፡ ናቱ መግለጺታት ስለዘለዎ ብዙሕ ክትዛረበሉ ትኸኛል ኢኻ። ግን ተኹሊፋ። ሽዑ መኣደቢ ማህረምቲ ክረኽቡ ምኸኣሉ ነይሮም። በዚን በቲን ተጣቢቦም ግን ኮሊፎሪያ። ቀዳማይ ክፋል ድሕሪዚ ካልኣይ ኣማራጺ ንኮምበልቻ ንወሎ ገጽካ ኬድካ ኣዲስ ኣበባ ምእታው ዝብል ሓሳብ መጸኡ። ንኡ ዝኸውን ድርሰት ድራማታት ወዳዲኦም ተዳልዮምሉ። ካልኣይ ዕድል ረኺብና ኣለና ተባሂሉ። ኣብ ገፊሕ ቦታ፡ ኣብ ዓዘቕቲ ኣቲኻ እንታይ ከተስልጥ ትኸኛል? ንድሕሪት ተመሊስካ ክትርእዮ ከለኻ፡ ዓሻ ጥራይ እዩ ሓንዳይ ምስ ውድኦ፡ ገበግ ምስ ተወደኦ ዝጸወት። ንደቡብ ተበገስ ኮይኑ፡ ነዚ ንምግባር ካብ ህዝቢ ዝተኣከበ ዓቕሚ፡ ተገዲዱ ዝተሰለፈ መንእሰይ ብዝሑ ምስተራእዮ፡ ነቲ ስሕታን ቅመራ መሊሱ ኣጋዲድዎ። ብብዝሑ ሰብ ክንዕብልሎም ንኸኛል ኢና out number ክንገብሮም ኢና ተባሂሉ። በይኖም ኣብ ጸቢብ ክፍሊ ዝቐመርዎ እዩ። እቲ ውጽኢቱ ግን ርዱእ እዩ ነይሩ።

ኣብ ዘይትፈልጦ ቦታ፡ ኣብ ገፊሕ መሬት ኣቲኻ፡ ክሳብ ኣዲስ ኣበባ ተመጢጥካ፡ ነቲ ኩነታት ንድሕሪት ክትቅልሶ ኢልካ ክትሓስብ፡ ዕብዓን ጥራይ እዩ ነይሩ። ኣይሰለጠን፡ ንድሕሪት ምምላስ ኮይኑ። ሽዑ እውን መኻልፍ መጸኡ። እቲ ጸረ-መጥቓዕቲ ደው ክብል ኣለዎ፡ ናብ ውሽጢ ትግራይ ክኣቱ የብሉን ተባሂሉ። ሓሳቦም ክርድኣካ ኣይክእልን እዩ። ድሓን ኣመል፡ ኣመል እዩ። ሳልሳይቲ ክትመጽእ እያ። ኣይተርፋንዩ ንጸበያ ጥራይ ተባሂሉ። ድሕሪኡ ምድላዎት ቀጸሉ። ብሓይሊ ብምድንጋር ብምጉብዕባዕ ዝተኣከበ ሰብ ክትጽብጽቦ ኣጸጋሚ እዩ። ኣዝዩ ገዚፍ እዩ። እዚን ናይ ደገ ምትብባዕን ነቲ ግጉይ ቅመራ መሊሱ ኣግዲድዎ። እዚ ናይ መወዳእታ ወሳንን እያ ተባሂሉ። ብዙሕ ዳንኬራ ተወቂዑ። ከምቲ ቀደም ደርግ ዝፍክሮ ዝነበረ ማለት እዩ። እቲ ዝተኻየደ ጎስጓስን ዝተገብረ ምድላዎትን ዝዓጅብ እዩ። ብኸብድኻ ስሒቕካ ትም ጥራይ ኢኻ ትብል። ኣንታ ዋላ እቲ ዝዓበደ ሰብ ከምዚ ይጋገ ድዩ? ዘብል እዩ። እተን ክልተ ዕድላት ኣምሊጠን፡ እዚኣ ግን ከተምልጥ የብላን እዩ እቲ ባህሪ። ናይ ጃንዳ ዋሽንግቶን እዩ ዝብሎ ኣነ። ዋሽንግቶን ምስ ተኸተልታ። ካልእ መጋበርያ ድማ የለን። እታ ጃንዳ

እያ። ንህዝቢ ትግራይ እናታለልካ፡ ብዝተፈላለዩ ዘይጭበጥ ሕልሚታት እናረሳሰንካ፡ ከመይ ጌርካ ነቲ ናይ ደገ ሓይሊ ትኸድመሉ ንወያነ ዘጸግም ነገር ኣይነበረን። ኣብዚ ዳሕረዋይ ፈተነ፡ ብዘይካቲ ንሰሜንን ደቡብን ዝግበር ኩናት ብምዕራብን ብምብራቕን እውን ግንባር ክንከፍት ኣለና ተባሂሉ። ኣብ መሬት ሱዳን ዝተገብረ ምድላዎት ብዓቕን ደረጃ እንተርኢኻዮ ገዚፍ እዩ። ብምዕራብ ግንባር ፈጠርካ ኮሪደር ክኸፈት ኣለዎ፡ ዝዓይነቱ ስትራቴጂ እዩ።

ካብ መዓስከር ስደተኛታት ሰብ ኣክብ፡ ኣብ ዓቃብ ሰላም ዳርፉር ዝጸንሐ ኣምጽኣዮ እናተባህለ፡ ሓድሽ ሰራዊት ምህናጽ ኮይኑ። ብምብራቕ እውን ከምኡ፡ ንጅቡቲ ገጽካ ኮሪደር ንምክፋት እንታይ ትገብር? ተባሂሉ፡ ኣብቲ ዶባት ዘሎ ናይ ኢትኒክ ግርጭታት እናመዝመዝካ ጸገማት ትፈጥር፡ ንሱውን ግንባር እዩ ንገዛእ ርእሱ ብዝብል ሓሳብ ተሰሪሕሉ። ልዕሊ ሽዱሽተ ወርሒ ዝኸውን ምድላዎት ተገይሩ። ኣጽዋር ኮነ ካልእ መሳለጥያታት ብስልጣ ነፈርቲ ብለይቲ እናንረታካ፡ ነቲ ናይ ተኹሲ ጉልበት ንምሕያል ዝከኣል ተገይሩ። ድሓን እታ ፊልም ትምጻእ እምበር ክንርእያ ኢና ኢልና ተጸቢናያ። ቅድሚ መጥቃዕቲ ምጅማሩ፡ ብወገን ፈደራል ሰራዊት፡ ዓቢ ለውጢ ወይ መኸሰብ ኢልካ ክትዛረበሉ ዝከኣል ስራሕ ተሰሪሑ እዩ። እቲ ክልተ ዕንደራታት ክካየድ እንከሎ፡ እቲ ምድላዎት ከምቲ ዝድለ ኣይነበረን። ንጃንዳ ወያነ ይኹን ኣሸቆልታ ዘጋገዩ እውን ፈደራል ዝበሃል ሰራዊት የለን ዝብል እዩ። ወያነ ከኣ ውሽጢ ውሻጢኡ ትፈልጦ እያ። 30 ዓመት ስለዝዘረገቶ። ኣብቲ ቀዳማይ መጥቃዕቲ ንኣብነት ኣብ ሰሜን እዚ 30- 32 ሺሕ ዝኸውን ሰራዊት ነይሩ፡ ካብኡ እቲ ልዕሊ 10 ሺሕ ናይ ወያነ ካድረ ናይ ወያነ ወተሃደር እዩ ነይሩ። ነዚ ከምዚ ዓይነት ሰራዊት ብረትካ ኣውርድ ክተብሎ ዝቐለለት ስራሕ እዩ።

ናይ ፈደራል ሓይሊ ዝበሃል ዳርጋ ኣይነበረን። ንድሕሪት ተመሊስካ እንተርኢኻዮ፡ ኢትዮጵያ ንምብትታን ኢትዮጵያ ንምድኻም ነቲ ሰራዊት ከተዳኸሞ ኣለካ፡ ንሓድሕዱ ብኢትኒክ ክትገጃጅሎ ኣለካ፡ ተባሂሉ ብመደብ ዝተሰርሓሉ ስትራቴጂ እዩ ነይሩ። ወያነ ብግስ ክብል እንከሎ፡ ነዛ ሃገር እዚኣ ክንቐጻጸራ ከነማሓድራ እንተደኣ ኮይንና በታቲንና ጥራይ እዩ፡ ኣብዚ ፈንጂ ኣብቲ ፈንጂ እናገብርና ኢና ነመሓድራ እዩ ነይሩ እቲ ዘረባ። እዚ ንኢትዮጵያ ሰለሎ ኣእትዮላዩ። ኣብ ኢትዮጵያ “ልኡላዊ” ትካላት ክፍጠሩ ኣይከኣሉን። ናይ ድሕነትን ምክልኻልን ዝበሃል ትካላት ኣይነበረን። እዚ ካብቲ ግጉይ ግምታት ዘኸተለ ነቲ ቀዳማይ ዕንደራ ዝደረሽ ረጃሒ እዩ ነይሩ። ነቶም ዝርካቦም ለብ ለብ ነብሎም ድሕሪኡ ንሰሜን ገጽና ንጥምት እዩ እቲ ዝነበረ ኣተሓሳስባ ነይሩ። ይኹንምበር ከምቲ ዝተሓሰበ ኣይከደን።

እቲ መጥቃዕቲ ምስ ተፈጸመ፡ ብብዝሒም ዋሕዶም ክትዘረበሉ ኣይትኸእልን፡ ግን ኢድና ኣይንህብን ዝበሉ ነይሮም። ድሕሪኡ፡ እቲ ዝሰዓበ ስዒቡ ክንብል ንኸእል። ኣብዚ ዳሕረዋይ ካብቲ ክልተ ተሞኩሮ ትምህርቲ ተቐሰሙ፡ ብወገን ፈደራል ዝሓሸ ምድላዎት ነይሩ ክብሃል ይከኣል። እቲ ምድላዎት ብኡ እውን ዘብቕዕ ኣይነበረን። ምክንያቱ ብብዝደለኻዮ ኣይትኸይድን ኢኻ። ኩናት ምውሳን ሕርያኻ ኣይኮነን። ሕርያ ናቶም እዩ። ንሳቶም እዮም ዝውስንዎ። ንሕና፡ ኣብ ታሪኽና ወይ ኣብዚ ዝሓለፈ 80 ዓመታት ሕርያ ናይ ኩናት ኣብ ኢድና ኣይነበረን።

ሕርያኡም መምስ ወሰንዎ ኢና ሕርያታትት ናቶም ኮይኑ፡ ብወገንና እቲ ዝግባእ ምድላዎት ተገይሩ። ኣብቲ ቀዳማይ ፈተነ፡ ነቲ ናይ ወያነ ዕንደራ ክግግት ዝኸእል ብቐዕ ምድላዎት ነይሩ ኢልካ ክትዛረብ ኣይትኸእልን። እቲ ዝሰዓበ ግዜ ግን፡ ዕድላት ሂቡ። ኣብ ኢትዮጵያ ብፍላይ፡ ነቲ ንቕሓት እውን ኣማሓይሽዎ፡ ነቲ ናይ ኣሰራርሓ ኣገባባት'ውን ኣማግራርይዎ እዩ ክበሃል ይከኣል። ኣብቲ ክልተ ዕንደራታት ዝተማሃርናዮ ነገር ስለዝነበረ፡ ኣሰራርሓና ከነማግራሪ ኣለና ተባሂሉ ምርድዳእ ተገይሩ ውህደት ናይ ኣሰራርሓ ተፈጠሩ። ንሕና ሕርያና ኣይኮነን እቲ ኩናት። ግን እዞም ብተደጋጋሚ ከምዚ ዝኣመሰለ ዕንደራ እናገበሩ ዝህውኹና ዘለዉ፡ ናብ ቀጻሊ ፈተነታት ክሰጋገሩ ዕድል ክንህቦም ስለዘይብልና፡ ብሓባር ክንሰርሕ የድልየና። ሰላምን ቅሳነትን ክንረክብ ኣለና። ኣብዚ ከባቢ'ውን ቅሳነት ክረጋገጽ ምእንቲ፡ እዚ ዕንደራታት እዚ ክእደብ ነይሩዎ። እቲ ዝተገብረ ናይ ኣሰራርሓ ለውጢ፡ መሰረታዊ ኣበርክቶ ነይርዎ። ኣብ ርእሲኡ ክሳብ'ቲ ዝደቐቐ ዝርዝራት ኣብ ኢድና ስለዝነበረ፡ ክንምክተሉ እንኸእል ምድላዎት ክንገበር ከጸግመና ኣይኸእልን እዩ። እቲ ሕርያ ብቐንዱ ናቶም ስለዝኾነ በየን የጥቅዑ? ናበይ የጥቅዑ? እንታይ ይገብሩ? ክንደይ ሰብ ኣለዎም? ምክትታል ጥራይ እዩ፡ ክሳብ'ታ ትጅመር። እቲ ግዜ ዳርጋ ሸዱሸተ ወርሒ ኣቢሉ ከይዱ። ከምቲ ንሳቶም ወሳንን ናይ መወዳእታን ዝበልዎ፡ ብወገንና እውን እዚኣ ሳልሳይቲ ክትኩለፍ የብላን፡ እዚ ከባቢ እዚ ዞባ ርግኣት ክረክብ፡ ክእደቡ ክኸእሉ ኣለዎም፡ ክእረሙ ክኸእሉ ኣለዎም ኢና ኢልና። እቲ ጸገም ዓቕሞም ፈጺሞም ኣይፈልጡን እዮም። ዝሓሰብዎን ዝገብሩዎን ኩሉ ፈንጠዝያ እዩ። እቶም ዘማኸርዎምን ዝእዝዝዎምን ድማ ካብኡም ይገዱ። ናይ ዋሽንግተን ጃንዳ፡ ኣብ ባይታ ዘሎ ኩነታት ዝፈልጥዎ የለን። ገምጋሞም ዘገርም እዩ። እዚኣ ናይ መወዳእታን ወሳኒትን እያ ከብሉ ከለዉ፡ ብውሽጦም ስለዝኣመንሉ እዩ ነይሩ። እምበኣር እዚኣ ናይ መወዳእታን ወሳኒትን ዝበሉዎ ንዓታቶም እውን መምሃሪት ክትከውን ኣለዎ፡ ናይ ብሓቂ ሰላም ክመጽእ ኩናት መዕጸዊ

ክግበረሉ፡ መደባቶም ክውዳእ ክኸእል ኣለዎ ተባሂሉ ምድላዎት ተገይርሉ። ኣብ ባይታ ዝነበረ ምዕባለታት ተመሊስካ ክትርእዮ ናይ ብሓቂ ድራማዊ እዩ ነይሩ። ናታቶም ምድላዎት ዘይኮነ፡ እቲ በንጻሩ ንጸረመጥቃዕቲ ዝተገብረ ምድላዎትን ውዳበን ቀሊል ኣይነበረን።

ኩናት ምስ ተጀመረ ግዜውን ኣይወሰደን። ኣብ ሓጺር ግዜ ኣብ ልዕሊ ሰራዊት ወያነ ዝወረደ ክሳራ እዚ እዩ ክትብሎ ኣይትኸእልን። ኣብ ውሽጢ ሰለስተ ሰሙን ዘይኣክል ግዜ ኩላ መሪሕነት ጃንዳ ክትበኪ እያ ጀሚራ። ክትሃድም እያ ትቀራረብ ነይራ። ምክንያቱ እቲ ምዕባለታት ኣዝዩ ቅልጡልን ሓያልን እዩ ነይሩ። እዚ ጭንቀት ፈጠሩ። እቲ ጭንቀት ናይ ጃንዳ ዘይኮነ ብቐንዱ ናይ ዋሽንግተን እዩ ነይሩ። እንታይ ንገብር? እንታይ ንገብር? ኣድሑንና! ኣድሑንና! ኮይኑ። 724 ጥቅምቲ ኣብ ፕሪቶርያ ኣኼባ ክግበር እዩ ተባሂሉ። ኣብ ጅቡቲ ዘሎ ሰራዊት ኣመሪካ ንመቐለ ነፋሪት ሰዲዶ፡ ተዛተይቲ ናይታ ጃንዳ ካብ መቐለ ናብ ጅቡቲ ካብኡ ብካልእ ነፋሪት ፕሪቶርያ ከይዶም። እዚኣ ወረቐት እዚኣ ፈርምዋ ተባሂሎም። ናይ ዋሽንተን ጃንዳ እያ ኩሉ ወዲኣቶም። ብላዕሊ ላዕሊ መካልበቢ ኣባላንጅ በዚ፡ ኡሁሩ በዚ፡ ሕብረት ኣፍሪቃ ነይሮም። ፈርሙ ተባሂሎም ፈሪሞም። ካልእ ኣማራጺ ኣይነበረን። እዚኣ ሕጂ ናይ ምክላፍ ታክቲክ እዩ ዝብላ ኣነ። ካብ ሽረ ናብ ኣኹሱም፡ ንዓድዋ፡ ዓዲ ግራት፡ መቐለ እናበልካ ብዙሕ ክዝረብ ይከኣል እዩ። ብዝኾነ ግን ክኸልፉዎ ነይሩዎም። ጃንዳ ወያነ ክትከውልፍ፡ ወይ ባዕላ ክትገብር ትኸእል ነገር ኣይነበረን። ኣድሑኑና ኣገላገሉና እንተዘይኮይኑ። ኣይደንጎዩን ጉያ ጉያ ኮይኑ። ስለምንታይ ፕሪቶርያ? ስለምንታይ ኣብ ካልእ ቦታ ዘይከውን? ድሓርኻ ስለምንታይ ኣብ ናይሮቢ? ኢልካ ብዙሕ ሕቶታት ኣልዒልካ ክዝረበሉ ምተኻእለ። ብዝኾነ እዛ ናይ ጅቡቲ ኣፕረሽን መጺኣ፡ ካብኣ ተጻዒኖም ገሊኦም ንካምፓላ፡ ገሊኦም ንፕሪቶርያ ከይዶም፡ ፈርሙ ተባሂሎም ወረቐት ፈሪሞም። ብሓጺሩ እቲ ምክላፍ ተገይሩ። ድሓን ናይ ብሓቂ ኣጽዋሮም ከረክቡ፡ ኣብ መዓስከራት ክኣትው እንተኾይኖም ናይ ግድን ኩናት ዘድልዩሉ ምክንያት የለን። እቲ መስርሕ ግን ክርኣ እዩ፡ ከመይ ከምዝትግበር። ናይ ዋሽንግተን ሽግራ፡ ብቐንዱ ንኣታቶም ካብቲ ዝኣተውዎ ገደል ኣውጺእካ መጋላበጢን መተዓጻጽፍን ዝኸውን ሃዋህው ምፍጣር፡ ቀስ ብቐስ ከኣ ንእግረ መንገድካ እንተመዓመ ካልእ ትገብርዮ። ግን ብዙሕ ዘሰክፍ ኣይኮነን። ስምምዕ ተገይሩ፡ ጽቡቕ ይተግበር። ሕጂ ትግባረኡ ከይረኣና እዝን እትን ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእልን። ኣመለኛ ግን ኣመሉ ስለዘይገድፍ፡ ተገሪህና ኩሉ ተወዲኡዮ ኢልና ኣይንዛረብን። ፕሪቶርያ ተፈሪሙ፡ ናይሮቢ እውን

መጸኢ፡ ከምዚ ኢሎም ከምዚ ኮይኑ እናተባህለ ይዘረብ እዩ። እቲ ሓድሽ ታክቲክ ንርእዮ ዘለና መመኻይታት ምስምሳት እናምጸእካ ግዜ ምምጣጥ እዩ። ድሕሪኡ ዝመጸ ሸጠፍ፡ እወ ኤርትራ ኣይወጸትን፡ ሰብ ትቐትል፡ ትዘምት ኣላ፡ ናይ ወልቃይት ጉዳይ ኣሎ ዝብል እዩ።

ክሳብ ትማሊ ዘሎ ዘመተ ከምኡ እዩ። መመሳመስን መደናጎይን እናምጸእካ፡ ንመስርሕ ትግባረ ምምጣጥ፡ ኣብ ምምጣጥ ክፍጠር ዝኸእል ዕልቅልቕ ተጠቐምካ፡ ከመይ ጌርካ ሓድሽ ውጥን ተምጽእ እዩ እቲ ኣካይዳ። እዚ ንቡር ናይ ዋሽንግተን ኣተሓሳስባዮ። ኣብ ካልእ ዓለማዊ ጉዳያት እውን ከምኡ'ዩ እቲ ሜላ። ዘይትፈልጦ ምዕባለታት እንተድኣ መጸኢ፡ ክሳብ ትፈልጦ ትሓቑኖ፡ ዕግርግር ትፈጥር፡ ኣብ ውሽጢ ዕግርግር ግዜ ትመጥጥ፡ ሽዑ ዕድል ረኺብካ ውጥንካ ተመሓይሽ። ኣብ ራብዓይ መደብ ክእቶ እንተድኣ ኮይኑ ማለት እዩ። በዓል ኣመል ኣመሉ ኣይገድፍን ዋላ እንተተባህለ፡ ብግብሪ ናብኡ ዘኸይድ ኩነታት የለን። ሓድሽ ነገር ወዲብካ ክትገብር ትኸእል ነገር የለን። እዚ መዓልቲ ምስ ኣሽለ ክንዛረበሉ ንኸእል። ሕጂ ኣብዛ ዘለናይ ተሃዊኸና ንፈርዶ የለን። እቲ ስምምዕ ትግባረኡ ኣብ ባይታ ክንከታተሎ ኢና። ብሓፈሻ ግን፡ ሳላ እቲ ዝተገብረ ዓቕልን ዝተኻየደ ጸረ መጥቃዕትን ኣብ ዝሓሸ ቦታ ኣለና፡ ኢልካ ክዘረብ ይከኣል። ኣመሎም ክቕይርዎ እዮም ኣይንብልን። እዚኣ ናይ ትማሊ ግን ምሂራቶም ክትከውን ትኸእል እያ። ቐለል ነገር ኣይኮነን። ክንደይ ሚእቲ ሽሕ ሞይቱ ኣሎ? ክንደይ ተወጊኡ ኣሎ? ኣበይ ኣሎ? ከምዚ ዓይነት ኣብ ዝኾነ ኡናት ዝርእ ኣይኮነን። ዝፈልጥዎ እንተለዉ ምናልባት ጽባሕ ጸብጸባቶም ከምጽኡ ይኸእሉ። እዚ ዕንደራ'ዚ ፈጠሩዎ ዘሎ ዕንወት፡ ኣወራዳዎ ዘሎ ክሳራ እዚ ኢልካ ክትግምቶ ዝከኣል ኣይኮነን። እዚ ናይ ብሓቂ ገበን እዩ። ዕላማ ዘይብሉ ኡናት ኣዊጅካ፡ ዘይምልከቶ መስኪን ህዝቢ ኣብ ገደል ኣእቲኻ፡ እዚ ኩሉ ሰብ ኣጥፊእካ ከቢድ ክሳራ ኣውራድካ፡ ዕድላት ኣጥፊእካ፡ ኣብ መወዳእታ ዝሕተት ሰብ የለን? እንታይ ማለት እዩ? ካብኡ ትሃድም፡ ጉልባብ ተምጽእ፡ ተገልቢጥካ ከምዚ ጌርም፡ ዓሚጸም፡ ዘሚቶም፡ ትብል። ከምኡ ዝበሃል ነገር የለን። ሓደ መዓልቲ ሕቶ ክመጽእ ክኸእል ኣለዎ። ምጽብጸብ ክህሉ ኣለዎ። እዚ ናይ ትማሊ ሰለስተ ዕንደራታት ጥራይ ኣይኮነን። ብኸምዚ ዓይነት ጸወታ 30 ዓመታት ኣብ ህዝቢ ኤርትራ ዝወረደ ዕንወት ዘጥፍኦ ዕድላት ጸወታ ኣይኮነን። ዘይሩ ዘይሩ እቲ ጉዳይ ኣብታ ቀዳመይቲ ዘልዓልኩዎ ሕቶ እዩ ዝመጽእ። ስለምንታይ ኡናት? በዩናይ ፖለቲካዊ ሞኅት ከተመኸንዮሉ ትኸእል። ዋላ ኣብ ናቶም ቦታ ኮፍ ኢልካ'ውን ኣገራሚ እዩ። ንምንታይ እዮም እዚ ኩናት'ዚ ዘካይድዎ ዘለዉ?

እቲ ምኽንያት ብርግጽ እንታይ እዩ? ቡዩም ኣሸቀልቲ ኮነ ቡዩም ኣሳሰይቲ ክውቃዕ ዝድለ ዘሎ ዕላማ እንታይ እዩ? እንታይ'ዩ እቲ ረብሓኡ ዞባዊ ይኹን ዓለማዊ? ዘገርምዮ። ክሳብ ሕጂ ኣብዚ ከባቢ መጋበርያታት ሃሰስ እናበሉ ክሰርሑ ጸኒሖም ኣለዉ። ሕጂ እውን እቲ ኣካይዳ እቲ ኣጀንዳ ኣይተቐየረን።

ጃንዳ ዋሽንግተን በዚ ዘሎ ኩነታት ሕገ-ሰነድ ኣይኮነትን። ስለዚ ቀጻሊ ሽግር ክትፈጥር ኣለዎ። ከም ጃንዳ ወያነ ዝኣመሰለ ተላኣኣኺ እንተተረኽበ ጽቡቕ እንተዘይተረኽበ ካልእ ጃንዳ ከተምጽእ ክትክእል ኣለካ። ከምኡ'ዩ ጸኒሖ እቲ ኣሰራርሓ። ሕጂ ከኣ እቲ ዓለማዊ ኩነታቱ ንገዛእ ርእሱ ነቲ ሻቕሎት እናዛዩዶ ይኸይድ ስለዘሎ ቅሳነት ክረኽቡ ድዮም? ከምዚ ናይ ትማሊ ሳልሳይ ዕንደራ፡ ናይ ጃንዳን ኣሸቆልታን ጥዑይ ኣእምሮ ዘለዎ ክቕበሎ ዝክእል ኣይኮነን። ግጉይ ግምታት፡ ግጉይ ቅመራ ክህሉ ይክእል እዩ። ሓደ ሰብ miscalculate ክገብር ይክእል'ዩ። ዓቕሙ የጋንን፡ ናቱ ዕድላት የጋንን፡ ነቲ ከጥቀሶ ዝደሊ ከኣ የንእሶ። በዚ ድማ ረጊጸ ክኸይድ ይክእል እዩ ዝብል ኣተሓሳስባታት ክመጸ ይክእል። ግን ብግብሪ ከምዚ ዝኣመሰለ ክሳራታት ምስ መጸ ደው ክትብል ክትክእል ኣለካ። እዚ ናይ ሕጂ ሰለስተ ዕንደራታት ኣብ መቓን ናይ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ይኹን ብድሕሪ ሕጂ ዝመጽእ ኣእቲኻ ክርኣ ዘለዎ እዩ። እሞኽ ኣተሓሳስኦም ክቕይሩ ድዮም? ነዚ ኣብ ፕሪቶርያ ኣብ ናይሮቢ ዝተገብረ ውዕል ኣብ ባይታ ኣተግቢሮም ቀሲኖም ክሓድሩ ድዮም? ክንርእዮ ኢና። ምናልባት ዝሃድም ይሃድም ይኸውን። ምኽንያቱ ድሓር'ውን ክንመጸ ኢና፡ ድሕሪ ከምዚ ዓይነት ጸወታ ክጸወትሉ ዝክእሉ ባይታ ኣብ ትግራይ የለን። ቀደሙ እውን ኣይነበረን። ምናልባት ዝተፈላለዩ ምኽንያታት ሓንሳእ ናይ ትምክሕቲ ነገር፡ ሓንሳእ ገለ እናምጸእካ ክሰርሕ ክኢሉ ይኸውን። እዛ ናይ መወዳእታ ናይ ትማሊ ፍጻመ ግን፡ ዓባይ ትምህርቲ እያ። ዓባይ ትምህርቲ፡ ነቲ ተገፊዑ ኣብ ኣብ ዘይምልከቶን ዘዩድልዮን ኩናት ዝኣተወ ህዝቢ። እቲ ወሪዱ ዘሎ ክሳራ ብዝኾነ ይኹን መለክዒ ምስ ካልእ ፍጻመ ወይ ከባቢ ከተወዳድሮ ትክእል ኣይኮነን። በዚ ኢና ተሓታትነት ክህልዎ ኣለዎ ንብል ዘለና። ምጽብጻብ ክህሉ ኣለዎ። ንድሕር ሕጂ ከምኡ ዝኣመሰለ ዕንደራ ከይድገም ምእንቲ። እቲ ሓፈሻዊ መረዳእታ ናብኡ ገጹ ክኸይድ ኣለዎ። ኣብ ገዚፍ መቓን (context) ኣእቲና ድማ ክንርእዮ ክንክእል ኣለና። ነተን ፍጻመታት ብብሓደ ወሲድካ ጥራይ ኣይኮነን ትርእዮን። እዚ ኹሉ እንታይ ኣምጽኦ? ስለምንታይ? ብወገንና ክንርእዮ ክለና፡ ኣይርብርቡን ድዮም ኢና ንብል። 80 ዓመታት ከትዕቡና? ዘይንደልዮ ኩናት ብተደጋጋሚ ክእወጁልና? ከም ሰባት ከም ህዝቢ ብሰላም ክንነብር ኣይፍቀደናን? ርግጽ እዩ፡ ንኣታቶም ፍቓድ ንሓተሉ ምኽንያት

የለን። ግን ከም ዝኾነ ህዝቢ መሰል አሎና። ካብቲ ኤርትራ ንስትራተጂያዊ ረብሐታትና ኣይተገልግልን እያ ዝብልሉ። ክሳብ ሎሚ ዝኣወጅዎ ተኸታታሊ ኩናት ኣብ መወዳእግ እንታይ እዩ ሞጎቱ? እቲ ተደጋጋሚ ፍሽለቶም ከ ኣይምህሮምን ድዩ? ዝሓል ኩናት ተወዲኡ። እንኮ ቀጽራዊ ዝበሃል መጺኡ። ቅሩብ ኣይቅይሩን? ብናትና ኣጠማምታ። እቲ ነዊሕ ዝኸደ ጸወታ ምስ ምብቃዕ ወያነ ተወዲኡ እዩ። game over ስቕ ኢልካ ብዛዕጎል ዝተዘርበ ዘረባ ኣይኮነን። ግን፡ ዝጠፈሽ ተጣልጎይ፡ ክረክብ እዩ እናበለ ካብዚን ካብትን እናሸምጠጠን እናተለቀሐን ስለዝጸወት፡ እዘን ስለስተ ፈተነታት ፈቲኖም።

ዓቕሊ ጌርና ከኣ ዝግበኣና ናይ ምክልኻል ስጉምቲ ወሲድና። ብድሕሪ ሕጂ ከምዚ ክመጽእ ኣይክእልን እዩ ኢልና፡ ኣብ ሓንጎሎም ኣቲና እዚን እትን ክንብል ኣይንክእልን። ግን ዓቢ ትምህርቲ ዝተኸሰበሉ ተመክሮ እዩ ነይሩ። ስለስቲኡ ደሚርካ ክትርእዩ ከለኻ። ልዕሊ ኩሉ ከኣ ምስ ፈደራል ሰራዊት ከም ሓደ ኣካል ኮይና ስለዝሰራሕና፡ ዓቢ ተመክሮ ቀሲምናሉ ኣለና። ኣብዚ ዞባዚ ሰላም ንምህናጽ ጽቡቕ ዘክእል ተመክሮታት ተለዋዊጥና ኣለና ክንብል ንክእል። እዚኣ ግን ዓባይ ሕማም ርእሲ እያ ንዓኣቶም። መርዘን እያ! ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ሰላም ክህሉ ኣይደልዩን እዮም። ከመይ ገይሮም የጣቑሱ? ከመይ ገይሮም የናቑቱ? ከመይ ገይሮም ነቲ ጉዳይ ይዘርግዎ? ሕጂ እውን ደቂሶም ክሓድሩ እዮም ኢልካ ኣይሕሰብን። ንኤርትራን ኢትዮጵያን ተባእስ፡ እቲ ባእሲ ኣብቲ ዞባ ዝህልዎ ጽልዋ ከኣ፡ ንኻልእ ጉዳያት መጣልዒ ይኸውን። ሶማል፡ ሱዳን፡ ደቡብ ሱዳን፡ ድላይካ በል ሓደ ብሓደ ትጸወተለን። እዚኣ፡ ሕጂ ኣጋጢማ ዘላ ንዓኣቶም ዓባይ ብድሆ እያ። “ታሪኻዊት ብደሆ” ይብላ ኣነ። ዝሓለፈ 80 ዓመታት ብዝተፈላለዩ መንገዲ ኣእዳው እናቐያየሩ ብኩናት ኤርትራን ኢትዮጵያን ተጸዊቶም እዮም። ኩናት ኤርትራን ኢትዮጵያን ንዓኣቶም ኣብዚ ከባቢ ዘለዎ ኣገልግሎት መወዳእታ የብሉን። ን80 ዓመታት ዝሰርሑሉ ሕማም ወይ ወልፊ ድማ፡ ጽባሕ ድሕሪ ጽባሕ ክቐይርዎ እዮም ኢልካ ክትጽብ ኣይትክእልን። ብኡ ሰንኪ ዝኸፈል ዘሎ ዕዳ መወዳእታ የብሉን። ኣብዚ ናይ ትማሊ ስለስተ ዕንደራታት ጥራይ ዝተፈጥረ ክሳራ እዚ ኢልካ ክትግምቶ ኣይትክእልን። ንድሕሪት ተመሊስካ ደሚርካ ክትርእዩ እንከለኻ እሞ ኸኣ ከቢድ እዩ። ንፍጻመታት ነጺልካ ክትርእዩ ከለኻ ነቲ ገዢ ስእሊ ስለዘይርእየካ፡ እዚ ስለስተ ዕንደራታት ኣብ መቓን ናይቲ ዝነውሐ ተሞኩሮ ኣእቲኻ ክርኣ ዘለዎ፡ ዓቢ ተመክንኣቲ፡ ነብስና ንምክልኻል።

. . ፍጻመታት ነጺልካ ክትርእዩም እንከለኻ፡ እቲ ገዢ ስእሊ ስለዘይረኣየካ - ስለስቲኡ ዕንደራታት ወያነ ኣብ መቓን ናይቲ ዝነውሐ ተሞኩሮ ኣእቲኻ

ክረክ አለዎ፡ ዓቢ ተሞኩሮ እዩ። ዓቢ ትምህርቲ ተወሲዱሉ አሎ። ሕጊግ ኢልካ በዚን በቲን ዝተፈላለዩ ምክንያታትን ምስምሳትን እናአምጸኻ፡ አብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ኩናት ክትፈጥር፡ ከተጣቐስ አለካ። ካልእ ስራሕ የለን። ብምልኡ፡ ናይ ፕሮፓጋንዳ ማኪናኦም ናብኡ ይቐንዕ። በዚኣ ከምዚኣ ከመይ ትምህዝ፡ ከመይ ገይርካ ነቶም ጉዳያት ተጋውሖም፡ ከመይ ሓደ ፍሬም ትፈጥርኩም ብኸመይ ናብ ቀጻሊ መደባትካ ትጥቀመሉ. . .። እዚ ናይ ወያነ ሳልሳይ ዙርያ ወራርን ዕንደራን አብቂዑ እዩ። ካብ ዝሓለፈ ዝዓበየ ትምህርቲ ዝተኸሰበሉ እዩ - ኢልና ክንዛረብ ድማ ንኸእል ኢና። ምክንያቱ፡ አሃዛት አሎና ኢልና አይንዛረብን፡ ግን አብቲ ኩናት ዝጠፍአ ሰብ ብ10 ሺሕ ሓሙሽተ ሺሕ ኢልካ ዝግመት አይኮነን። ብአማኢት አሽሓት ዝቐጸር እዩ።

ከምዚ ዝአመሰለ ክሳራ ሎሚ ማዕለሽ ግዚኡ አይኮነን። ግን ሰዓቱ ምስ አኸለ ተሓታትነቱ ክረጋገጽ ክኸእል አለዎ። ስለምንታይ? ንድሕሪት ተመሊስካ ናብዚ ከመይ አቲና? ስለምንታይ እዩም ናብዚ ጉዳይ እዚ ንኸንአቱ መሳርሒኦም ገይሮምና? ተባሂሉ ክሕተትሉ ክኸእሉ አለዎም። ምክንያቱ፡ ዘባቂ ርግኣት፡ ዘባቂ ሰላም ክመጽእ እንተኾይኑ፡ ነዚን ከምዚ ዝአመሰለን ፍጻሜታት እናሓለፍካዮ አይትኸይድን። ንምድንጋር ኢሎም ዘካይድዎ ዝተፈለለዩ ዘመተታት፡ ዓይኒና ክዓብሰና አይክእልን እዩ። ክንዮኡ ክንጥምት ክንክእል አለና። እዚታት ከዳናግረና ክኸእል የብሉን። እታ ቀንዲ ዕላማ ከድካ ከድካ ከመይ ገርካ ተጣቐስ ስለዝኾነት ግን፡ ዝግበአና አበርክቶ ገርናሉ ኢና። ናይ ትማሊ፡ ናይዘን ሰለስተ ስርሒታት ጥራይ ዘይኮነ፡ ንነዊሕ ዓመታት ዝተቐለሰናዮ አብዚ ከባቢ ሰላም ንክመጽእ እዩ። ቅድም ቀዳድም አብ መንጎ ህዝቢ ኢትዮጵያን ህዝቢ ኤርትራን ሰላም ክመጽእ ክኸእል አለዎ። ናቱ ጽልዋ አብዚ ከባቢ ቀሊል አይኮነን።

እቲ ነዚ ንምዝራግ ዝግበር ፈተነታት፡ ንኤርትራን ኢትዮጵያን ጥራይ ዝጠመተ አይኮነን። ነዚ ከባቢ ብምልኡ ንምዝራግ ተባሂሉ ዝግበር ስለዝኾነ፡ መኸተና ክሰፍሕ ክኸእል አለዎ። እቲ ክንምክተሉ እንኸእል ባይታ ከነግፍሖ ክንክእል አለና። ንቕሓት እውን ማዕሪኡ። ካብዚ ናይ ትማሊ ሰለስተ ዕንደራታት ተቐሰሙ ዘሎ ትምህርቲ ቀሊል ሰለ ዘይኮነ ማለት እዩ። ንከምዚ ምናልባት አብ ምስናድን ምዝርዛርን ናይቲ ፍጻሜታት ከም መምሃሪ ንድሕሪ ሕጂ ከይድገም፡ ንከምዚ ዝአመሰለ ዕንደራ ዝግባእ ምድላዎት ክግበረሉ ዘለዎ እዩ። እታ ሓሳብ አብኣ እያ ዘላ - መዓስ ብረቶም የረክቡ? መዓስ አብ መዓስከራት ይአትዉ? አይኮነን። እዚ ዝርዝራት ናይ አፈጻጽማ እዩ። እቲ ዋና ዕላማ ግን፡ ከምዚ ዝአመሰለ ካልአይ ግዜ ንኸይድገም፡ ምድላዎት ክግበረሉ ጥራይ ዘይኮነ እውን፡ ንዓኡ ዝኸውን ባይታ ክፍጠር ስለዘለዎ፡

ንቅድሚት ናበይ ኢና ንኸይድ ዘለና - ሕጂ ክንሰርሓሉ ዘለና ጉዳይ እዩ። ብዙሕ ሓድሽ አሰጣጥታት አየድልየናን እዩ። ዝኣኸለና ተማሂርና ስለዘለና። ብግብሪ ግን፡ ነቲ ክንሃንጾ እንደሊ ሰላም ናይ ክልቲኡ ህዝቢታት ይኹን ናይ'ዚ ዞባ፡ ከመይ ገይርና ንሰርሓሉ? ብሃዕባኡ ክንሓሰብ ክንክእል ኣሎና።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ካብዚ ተላዒሉ ዝጸንሐ ኣርእሱቲ ከይወጸእና፡ እዚ ንአህጉራውን ዞባውን ኩነታት ብቐንዱ ክጸሉ ዝጸንሐ ፖሊሲታት ኣመሪካን መሻርኽቱን ኣብኡ እተሰረት ሓንካሪ ምትእትታዎትን፡ ብርግጽ ኣብ ዝሓለፈ ፍርቂ ዘመን ብፍላይ ድማ ኣብ ዳሕረዎት ሰለስተ ዕቕድ ኣዕናዊ ግደ እዩ ጸኒሕዎ። ሎሚ ኣብዚ ርሱን ናይ መሰጋገሪ እዋን እውን ስርዓት ዋሽንግተን፡ ሓድሽ ንዝመጽእ ዓሰርተ ዓመታት ዘገልግል ዝበሎ ናይ አህጉራዊ ድሕነት ስትራቴጂ ሓንጻጽ ኣሎ። ካብዚ እንታይ ክንጽብ ንክእል? ግሎባውን ዞባውን ጽልዎታቱኽ እንታይ ክኸውን ይክእል?

- ናብቲ መሰረት ንመለስ። ኣብ ግዜ ዝሓልኡ ኩነት ይኹን፡ ቅድሚ ዝሓልኡ ኩነት ዋላ ድሕሪኡ፡ ኣብ ዓለም ሰላምን ርግኣትን ዝሰኣን ዘሎ፡ ጠንቁ መን እዩ? ስለምንታይከ? እያ እታ ኩሉ ግዜ እትመጽእ ሕቶ። ዋላ እዚ ሓድሽ ኣውጺኦምዎ ዘለዉ ሰነዳት - ቋንቋታቱ፡ ቃላቱ፡ እናቐያየሩ ነቲ ናይ ቀደም ኣተሓሳስባ ዘመሓየሽዎ ክመስሉ፡ ኣብ መንጎ መስመራት ዝንበብ መልእኽቲታት እናኣመሓላለፉ እዮም ኣዳልዮምዎ። እንታይ ሓድሽ ከይህልዎ? እምበርከ ክቐይሩ ድዮም፡ ክቐይሩ ይክእሉ ድዮም? ምስ እትብል፡ መበቐል ናይ ባህሎምን ኣተሓሳስባኦምን ክቐየር ይክእል እዩ ኢልካ ዝሕሰብ ኣይኩነን። ምክንያቱ፡ ኣብ መወዳእታ ናይ ዝሓልኡ ኩነት - ነዚ እንኮ ቀጽራዊ ዝበሃል (ዩኒ ፖላር) ዝብልዎ ስርዓት ክንምህዝ ኢና ክብሉ እንከለዉ እኮ፡ ሓድሽ ሓሳብ ኣየምጽኡን።

ኣብቲ ናይ ዝሓልኡ ኩነት ግዜ፡ እቲ ኣብ መንጎ ብሶቭየት ዝምራሕ ቀጽርን ኣብ መንጎኦምን ዝነበረ ምትህልላኽን ውድድርን፡ ናቱ ባህርያት ነይርዎ እዩ። እዚ ባህርያት እዚ፡ ስለምንታይ እዩ ተቐይሩ? ንምንታይ ናብ ዓንዳሪ ዝኹን እንኮ ቀጽራዊ መጺኡ? ንሱ ንዝሓለፉ 30 ዓመታት ዝፈጠሮ ጸገም እንታይ እዩ? ንድሕሪ ሕጂኽ ናበይ ገጸም እዮም ክኸዱ? . . . እናበልካ እንተ ርኢኻዮ፡ እታ መሰረታዊት ኣተሓሳስባ፡ ኣነ ዋላ ኣብዚ ናይ ትማሊ ናይ ሩሲያን ካልእን ጉዳይ ምስ መጽኢ - ባህርያቶም እንታይ እዩ? ንድሕሪት ተመሊስና ክንርእዮም ክንክእል ኣለና። እዚ ኣመሪካ ዝበሃል ጂኦግራፍ፡ ኣብኡ ዝነበሩ ምበቐላውያን፡ ኣለዉ ሎሚ? የለዉን። ኣጽርዮምዎም፡ ኣጥፊኦምዎም እዮም። ኣብ ካናዳ ከምዚ ተረኺቡ ትማሊ፡ ኣብ ከምዚ

ከምቲ ተረኺቡ፡ መበቆላውያን ዝበሃሉ ኣህዛብ ጸኒቶም እንተ ኢሎምኻ፡ ኣብ ዝኸድዎ መሬት፡ ኣብቲ ዘመን እቲ፡ ነቲ መበቆላዊ ህዝቢ ተጽንቶ - መሬቱ ክትወስድ ምእንቲ። ምግባት እዩ። ኣጽርዮምዎ እዮም ነቲ መበቆላዊ ዝበሃል። ካልእ ምስ ሰኣኑ፡ ብድራግን ካልእን ገይሮም እውን ቢታቲኖምዎም እዮም። ሎሚ ኣሰሩ ኣሎ ኢልካ እውን ክትዛረብ ኣይትኸእልን ኢኻ። እቲ መሬት ናይ መን እዩ? ዋናታቱ ኣበይ ኣለዉ? ኢልካ እንተደኣ ሓቲትካ፡ ዋናታቱ ጠፊኦም እዮም። ባዕላቶም ነቲ መሬት ከልምዕዎ ምስ ደለዩ፡ እንታይ ድዮም ገይሮም? ባሮት ኣድልዮምዎም። እዚ ኹሉ ባርያ ናይ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ኣትላንቲክ ጠሊቐ ዝተረፈን ካልእን፡ እዚ ሕጂ ተሪፉ ዘሎ ኣስታት 20 ሚእታዊት ዝኸውን ጸሊም ኣመሪካዊ ዝበሃል ዘሎን፡ ባርያ እዩ ነይሩ ኣብኡ። ብኣኡ እዩ ሕርሻ ማዕቢሉ። ባህሊ እዩ እዚ። ንኸንደይ ዓመታት ከይዱ ኣብ ኣመሪካ? እንተ ኢሎምኻ፡ እቶም ዘበርዩ ዝነበሩ ወነንቲ ናይ ባርያ ዝበሃሉ፡ ዕማኾ ገበትቲ እዮም ነይሮም። እቲ ዝኹስኮስዎ ባህሊ፡ ናይቲ ዳሕራይ ዝመጽኦ ዋላ ምስ ኢንዱስትሪያላይዘኸን ምስ መጽኦ ዝፈጠርዎ፡ ካብ ደገ ባርያ ወይ ኣገልጋሊ እናምጸእካ ኢኻ እትሰርሖ። መሰረታዊ ናይ ኣተሓሳስባኦም ቃና ስሰዐ እዩ። ዘይናትካ ትወስድ። ትግብት። ናይ ካልኣት ጉልበት ትምዝምዝ። እዚ ንዓኡም ንቡር እዩ። እዚ ሎሚ ኣብ 21 ዘመን ንርእዮ ዘለና፡ ካብቲ ናይ 20 ዘመን ዝነበረ፡ ካብ ናይ 19 ዘመን ዝነበረ፡ ብምንታይ ይፍለ? ኣመሪካ እዮም እዚኣቶም ኢልና፡ ኣመሪካ ኢልና ክንዛረብ እውን ኣይግባእን እዩ። እዞም ነዛ ዓለም ሰላም ከሊኦምዎ ዘለዉ - ዕማኾ እዮም። በዝን በትን ግን፡ ድሕሪ ዝሑል ኩናት ግዜ ነይርዎም። ዓብሊሎም ዓብሊሎም ዝገበትዎ ገቢቶም፡ ዝጨፍለኹ ጨፍለኹም፡ ቪትናም ዘይቪትናም ካልኣት ብዙሓት ኣብነታት ከተምጽእ ትኸእል ኢኻ። ባህሊ እዩ። ቃና ናይ ኣእምሮ እዩ። ከይድካ ትዘምት፡ ዘይናትካ ትወስድ፡ ነቲ ትጭልግም. . .። ኣብ ኣዕጽምቶም ዝሰረጸ ባህሊ እዩ። ኣጋጣሚ ናይ ዝሑል ኩናት ጸገም፡ ናቶም ጥራይ ኣይኩነን ነይሩ። ሶቭየት ዝበሃል ዝነበረ ቀጽሪ ንገዛእ ርእሱ፡ ናቱ ጸገማት ስለዝነበሮ፡ ጎርባቾቭ መጺኡ ፕሮስትረካ ኢሉ፡ ሓደ ኢሉ - ሓደ ኢሉ፡ ታቸር፡ ሬጋን፡ ኣጣቕያምሉ፡ ጎርቢ-ጎርቢ ኢለምዎ፡ ነታ ሕብረት ሶቭየት ዝነበረት ፋሕ-ብትን ኣቢልዎ። እዚ ንዓኡም ኣስኪርዎም። እቲ እንኮ ቀጽራዊ ዝበሃል ኣተሓሳስባ ካበይ እዮም ኣምጺኦምዎ? ስለምንታይ እዩ መጺኡ እንተደኣ ኢልካ፡ እቲ መቐጽጽቲ ኣለና ናይ ሶቭየት ቀጽሪ ዝበሃል ዝበልዎ፡ ፋሕ-ፋሕ ምስ በለ ደጊም ዓለም ናትና እያ። ነዚ ዝመጽእ ዘሎ ክልተ-ሰለስተ ወለዶታት ክንቈጸጸራ ኢና፡ ዝወዳደረና ክህሉ የብሉን። ብቐጠባ ዝወዳደረና የለን ብቴክኖሎጂ እውን ዝወዳደረና ኣይክህሉን እዩ። ብውትህድርና ዝወዳደረና ሓይሊ ክህሉ

የብሉን። ክወዳደረና ንዝፈተነ ክንቅርቅሮ ኢና. . .። እዚ መቐጸልታ ናይ ባህሎም እዩ። ናይ ፖለቲካዊ ባህሎምን ኣተሓሳስባኦምን ብደረጃ ዓለም። ኣብ ዓለም ስለምንታይ እዩ ሰላም ዘየለ እንተደኣ ተባሂሉ፡ ንሳቶም እዮም ጠንቁ ናይዚ ኹሉ ዕግርግራት። ኣብ መበል 20 ዘመን፡ ዋላ እዚ ሕጂ ዘለናዮ። እቲ ዝኸፍአ ግን፡ ምስ ምውዳእ ዝሓልኦ ኩናት፡ ዓሪፎም ኮፍ ኣይበሉን። ነዛ ዓለም ተቈጻጸርናያ ስለዝኹንና - ሓፍ ክብል ዝፈተነ፡ ክድቆስ ኣለዎ። እቲ ኻልእ ድማ፡ ጸጋታት ዓለም ትዘምት፡ ንዓለም ከፋፊልካ ንሓድሕዱ እናኣዋቓዕካ ትገዝእ። ሕጂ እዚ ኣውጺኦምዎ ዘለዉ ሰነዳት ድማ፡ እንታይ ሓድሽ ክህልዎ። ካብቲ ኣብ ዝሓልኦ ኩናት ዝነበረ ድዩ ድሕሪ ዝሓልኦ ኩናት ዘማዕበልዎ ናይ እንኮ ቀጽራዊ ዝበሃል። ውድድር ዝበሃል እኮ ኣይፈልጡን እዮም። ንክሽቅጥሉ ጥራይ እዮም ዘልዕልዎ። ንሳቶም ኣብ ባዶ ድምር (ዜሮ-ሳም) እዮም ዝሰርሑ። ኣብ ውድድር ንሳቶም ሓንኩልካ ምውዳቕ እዩ ስራሖም ምእንቲ ክቕድሙኻ። ስለዚ፡ እዚ ጽሑፎምዎ ዘለዉ ወረቓቕቲ፡ ዋላ ሓንቲ መለሳ የብሉን። ዋላ ሓንቲ ሓድሽ ዘምጽእዎ የብሎምን። ከመይ ገይሮም ነዛ 30 ዓመታት ፈቲኖም ዝፈሸለቶም ናይ እንኮ ቀጽራዊ ስርዓት መልክዕ የትሕዝዎ? እዩ። ብግብሪ እንተ ርኢኻዮ፡ ሕብረት ኤውሮጳ ዝበሃል የለን። ሕጂ መመኸነይታ ናይ ዩክሬይን ገይሮም ክሃንጽዎ ዝደልዩ ዘለዉ ከምብሓድሽ፡ ኔቶ ዝበሃል የለን። ፋሕፋሕ ኢሉ እዩ። ዓቕሚ ዝበሃል እውን የብሉን። ንዓኡ ከም ብሓድሽ ከተበራብሮ ክትክእል ኣሎካ። ኣብቲ ፈለማ ናይ እቲ ዝሓለፈ 30 ዓመታት፡ ሽዑ ንዓኣቶም ዝረኣዩም ዝነበረ፡ ምስቲ ናይ ዝሓልኦ ኩናት ተመኩሮ ኣሃሚድካ፡ እቲ ሕብረት ሶቭየት ዝነበረ ሩሲያ ስለዝኹነ፡ ንሩሲያ ኮንተይን እንድሕሪ ገይርካ፡ ዕብላላኻ ከተረጋግጽ ትክእል ኢኻ ኣብ ዓለም። ስለዚ ኩንተይንመንት ቀዳምነት ሩሲያ እዩ እቲ ዝዓበዩ ሰግኣት ዝረኣዩም ዝነበረ። ንሩሲያ ከመይ ገርይካ ኮንተይን ትገብራ። ኣብ ክረምያ ምጻእ ኣብ ዩክሬይን ምጻእ፡ ኣብ ካልኣት ኣብ እቲ ከባቢ ዘለዎ፡ ንዓኣተን እናደገፍካ ከመይ ገይርካ ንሶቭየት ትቕርቅራ ከም ዘይትወዳደር ትገብራ። ምክንያቱ፡ ሰረት ናይ ቴክኖሎጂን ካልእ እተፈላለዩ ወተሃደራዊ ዝበሃልን ናይ ሩሲያ ኣብ ግምት ኣእቲኻ፡ ተወዳዳሪት ክትከውን ትክእል እያ። ሽዑ ዝነበረ ናታቶም ስሕታን ቕማረ እዩ ዝብሎ ኣነ፡ ቻይና ፓወር ሃውስ እያ። ክንጥቀመላ ንክእል ኢና። ሕሱር ጸዓት ኣለዎ፡ ሕሱር ጉልበት ኣለዎ፡ መበገሲ ዝኸውን ሓደ-ሓደ ኢንዱስትሪታት ኣሎ። ስለዚ ንቻይና ክንጥቀመላ ምእንቲ ብምሉኡ ናይ ኤውሮጳ ናይ ኣመሪካ ዝበሃል ምህዞታትን ቴክኖሎጂን ናብኡ ተሰግሮ። ቦቲ ኣብኡ ዘሎ ሕሱር ጉልበት፡ ሕሱር ጸዓት ትሑት ደረጃ ናይ ሃልኪ ክትግብት ትክእል ኢኻ። ቢልዮናት ዘይኩነስ ትራይሎናት ክትገብር ትክእል ኢኻ እዩ ነይሩ እቲ ቕማረ። ኣብዘን ዝሓለፉ

30 ዓመታት ግን፡ አንጻር እቲ ንሳቶም ዝደለዩዎን ዝሓለምዎን፡ ቻይና ቦሎኽ ኢላ ወጺኦ።

ቻይና ሎሚ፡ ብቐጠባ፡ ብወተሃደራዊ ሓይሊ፡ ብቴክኖሎጂ፡ ብዝተፈላለዩ ኻልእ መለክዒታት፡ ቀዳመይቲ እያ እንተ ተባህለ፡ ምግናን ኣይከኑን። ኣብ ዝመጽእ 10-20 ዓመታት ቻይና ናቦይ ገጸ እያ ክትከይድ፡ ኣመሪካ እውን ናቦይ ገጸ እያ ክትከይድ፡ እተን ካልኣት ናይ ኣመሪካ መሓዙት ዝበሃላኽ ናቦይ ክኸዳ እየን? እንድሕር ኢልካ የለን። ሕጂ ሺፍት ይመጽእ ኣሎ። እዚ ሕጂ በጨቕ-በጨቕ ዝብል ዘሎ ኣካይዳታት እንተ ርኢናዮ ቁጽሪ ሓደ ስግኣቶም ቻይና እያ። እዚ ዓሰርተ-ዕስራ መዓልቲ ይገብር ዝእውጅዎ ዘለዉ ሓድሽ-ሓድሽ፡ በቲ ወረቓቕቶም ኣይትርእዮን ኢኻ። ፊየር ኮምፕቲሽን ይብለካ። እዚ ሸጠፍ እዩ። ኮምፕቲሽን ዝበሃል ኣይኣምኑን እዮም። ዜሮ ሳም እዩ ኣብ ሓንጎሎም ዝሰርሑ። ስለዚ ንቻይና ክቕርቅሩዋ ክኸእሉ ኣለዎም። ኣጋጣሚ ኸኣ ሕጂ ናይ ቻይናን ናይ ሩሲያን ብዲፎልት ድዩ ብኻልእ ንክልቲኦም ዝቐንዐ መጥቃዕቲ ይረኣዮም ኣሎ። ናይ ክልቲኦም ምትሕብባር ንርኢ ኣለና። ዩክሬን ምስምስን ግዳይን እያ። ሕጂ ዩክሬን ዓቢ ኣርእስቲ ኣይከኑን። ኣብ ውሽጢ፡ ከምዚ ዝኣመሰለ ግሎባላዊ ዓለማዊ ለውጢ፡ ብፍላይ ኣብ 30 ዓመታት እንኮ ቀጽራዊ ስርዓት ክንምስርት ኢና፡ ኢሎም ዝጀመርዎ ዝፈሸለ ኣጀንዳ፡ ንዓኡ ከመይ ገይሮም ይጸጋግንዎ እዩ።

ተመሊሳ እታ ጉዳይ ግን ናብኦም ክትመጽእ ኣለዎ። ዝወዳደርዎ ክህሉ የብሉን፡ ዓለም ክግብትዋ ኣለዎም፡ ዝደለይዎ ነገር ኣብ ዝደለይዎ ሰዓት፡ ክወስዱ ኣለዎም። ክረግጽዎ ዝደለዩ ክረግጹ ክኸእሉ ኣለዎም፡ መወዳድርቲ ዘይብሎም ክነብሩ ክኸእሉ ኣለዎም። ግና እዚ ኩነታት ንኸምኡ ዘፍቅድዶ ይመስል? ሕልሚ እየ ዝብሎ ኣነ። እዚ ንኹነታቶም ክፈልጡ ስለ ዘለዎም፡ ባህጊ ናይ ውሽጦም ስምዒት ጥራይ ክረጋግጹ ስለዝደልዩ፡ ክርድኡዎ ይኸእሉ ድዮም እንተ ኢልካ፡ ክርድእዎ ኣይክእሉን እዮም። እዚ ሕጂ ኣውጺኦምዎ ዘለዉ ሰነድ እምበኣር፡ ናታቶም ናይ ቅመራ ጌጋ ዘረጋግጽ ጥራይ እዩ።

ብኣኡ ክረጋግጽዎ ዝኸእሉ ዕንደራን ናይ ዕንደራዕም ሳዕቤናትን ከኣ፡ እዚ እንርእዮ ዘለና እዩ። እምበር ረጊኦም ሓሲቦም፡ ዝኸውንን ዘይኸውንን መምዮም፡ ንዓለም ርግኣት ክፈጥሩላ፡ ሰላም ከምጽኡላ፡ ራህዋ ከምጽኡላ ይኸእሉ እዮም ኢልካ ክትሓስብ ኣይትኸእልን። ናይ ሓደ ድራር፡ ናይቲ ኻልእ ምሳሕ - ትምንዝዕ፡ ነዚ ትጭልግም፡ ነቲ ትረግጽ - ናይ ጫካ ስርዓት እዩ። እዚ ሕጂ ንርእዮ ዘለና ድማ፡ ዝሓል ዮናት ኣብቂዑ ምስ ተባህለ ኣጋጣሚ ምስ ናጽነትና እዩ መጺኡ - ከንዶኹን ዓለም ተቐይራ ስለዘላ ሕጂ

ናብ ዝሓሸ ክንኣቱ ንኸውን ኣብ ዝበልናሉ እዩ። ኣብዘን ዝሓለፉ 30 ዓመታት ዝረኣናዮ ግን፡ ምስ እዚ ናይ ትግሊ ናይ ጃንዳ ይኹን ናይ ካልኣት መጋበርያኦም ኣብ ከከባቢኡ ተፈጠሩ ዘሎ ዘይርግኣት፡ ቀንዲ ጠንቁ ናታቶም እዩ። ካልእ መመኸነይታ ኣለዎ ኢልካ ክትዛረብ ኣይትኸእልን ኢኻ። መጋበርያ፡ መጋበርያ እዩ። ዝበልዎ እዩ ዝገብር፡ እንድሕር መኸሰብ ኣለኒ፡ ዝበላዕ ኣለኒ፡ ከምዚ ናይ ወያነ ዓበይቲ ካድረታት ዝብልዎ ዝነበሩ፡ 'ጸፊዑ ቅርሺ እንተ ሃበካ፡ እንታይ ይጎደለካ?' ምስኣቶም ትኸይድ ተጸፊዕካ ቅርሺ ትወስድ። ከምኡ እናበለ ምስኡም ዝኸይድ ኣሎ። ኣብ መወዳእታ፡ ነዚ ናይ ዓለም ሰላም ዝዘርግ ዘሎ፡ ቀጻሊ ህውከት ዘምጽእ ዘሎ መን እዩ? ኢልካ እንተ ሓቲትካ፡ ኬድካ ኬድካ ናብኣቶም ኢኻ እትመጽእ።

እዚኣ ሕጂ ዘላ ኡነታት፡ ኣብ ከባቢና እንታይ ጽልዎ ኣለዎ? ሒዞምዎ ዝጸንሑ ናይ 30 ዓመታት ስትራተጂ፡ ፋሕ-ፋሕ ኢሉ ተበታቲኑ እዩ። ሕጂ ብመንገዲ ዩክራይን ገይሮም ንሩሲያ ክስዕሩዎ እዮም እሞ፡ ኩሉ ነገር ክውድእዎ እዮም እንተደኣ ኢልካ፡ በዩናይ ዓቕምን በዩናይ ስነ-መጎትን ከምኡ ክኸውን ይኸእል? ጽባሕ ንግሆ ንቻይና ክቕርቅሩዎ እንተ ተበጊሶም የዋጽኡዎ ድዩ? በዩናይ ስነ-መጎት ከምኡ ኢልካ ክትሓስብ ትኸእል? እዚ ክፈጥርዎ ደልዮም ዘለዉ ፓስፊክ ኣብ ዝተፈላለዩ ከባቢታት፡ ሓንሳእ ንህንዲ ምስ ቻይና ተባእሳ፡ ንህንዲ ምስ ፓኪስታን ተጋጭዎ . . . ህንዲ፡ ጃፓን፡ ደቡብ ኮርያ፡ ኣውስትራልያ ኢልካ ሓደ ኪዳን ትፈጥር። ኣብ ፊሊፕንስን ካልኣትን እንታይ ትገብር? ነዚ ኣነ ናይ ዝጠፈሽ ምህዞ እዩ ዝብሎ። ሰብ ምስ ጠፈሽ በዝን በትን ይጣቡብ። ኣመሪካ ናበይ ገጸ ክትከይድ ትኸእል በዚ ሕጂ ዘላቶ? እዚ ኹሉ ዝኸሰረቶ ከተምልሶ ትኸእል ድያ? ኣስታት 32 ትሪልዮን ዕዳ ዘለዎ ሃገር፡ ሃብታም እዩ ክብል - እዚ ቀጠልያ ወረቐት ዶላር እናሓተመ ዝዘርግሕ ዘሎ ቁጠባ ናበይ ገጹ እዩ ክኸይድ ጽባሕ ንግሆ? እዚ ሕጂ ዘርእዩና ዘለዉ መንገዲ ናይ ዩክሬን ኤግዚብሽን ናይ ወተሃደራዊ ኣጽዋር፡ ናበይ ገጹ እዩ? እንታይ እዩ ዕላማኡ? ዜርካ-ዜርካ እንተ ርኢኻዮ፡ እዚ ሕማም እዚ ክሳብ ዘይተግገሰ፡ ኣብ ከባቢና ይኹን ወጻኢ ካብ ከባቢና፡ ብዙሕ ነገር ክንጽብ ኢና።

ልዕሊ ኹሉ ግን፡ ንርግኣትናን ሰላምናን ራህዋናን፡ ስትራተጂና ፈሊጥና ኢና እንሰርሕ። እዚ ብድሆታት እዚ ግን ዝተርፍ ኣይኩነን። መዓልቱ በሊዑ ክውዳእ እዩ ኢልካ ክትሓስብ ትኸእል ኢኻ። በዚ ሕጂ ዘለዎም ጽባሕን ድሕሪ ጽባሕን ክሓስብዎ ዝኸእሉ ግን ኣይቅዩሩን እዮም። ክቕይርዎ ይኸእሉ እዮም እዚ ባህሊ እዚ እንድሕር ዝብል ኣሎ ኹይኑ፡ ከምቲ ናታቶም ኣብ ጌጋ ክወድቕ እንተ ዘይኩይኑ፡ ካልእ የለን። ዋላ እዚ ሕጂ ኣምጺኦምዎ

ዘለዉ ሓደስቲ ወረቻቸቲ፡ ክንቡብ ኣለዎ። ኣብ መንጎ መስመራት እውን፡ እናኣንቡብካ ክትርድኦ ክትክእል ኣለካ። እንታይ እዮም ዝብሉ ዘለዉ? እዘን ሕጂ ንክንተይንመንት ኢሎም፡ ሰሪዖመን ዘለዉ ብደረጃ ንግለቱ እዮ። መጀመርያ ሩስያ ትስራዕ። ቻይና ምስኦ ትመጽእ፡ ንኢራን ከእትወዎ ይኸእሉ፡ ንሶሜን ኮርያ ኢሎም ከእትወ ይኸእሉ። ብዙሕ እዩ እቲ ሊቦታ። እቲ ኣብኡ ጠቐሶምዎ ዘለዉ መመኸነይታ፡ ብኣኡ ጥራይ ተሓጺሩ ዝተርፍ ኣይኩነን። እቲ ፍልስፍናን ቃን ናይ ኣእምሮን ክሳብ ዘይተቐየረ፡ ምግባት ናይ ዓለም፡ ምቁጽጻር ናይ ዓለም ዝበሃል ካብ ሓንጎሎም ከይወጽኦ፡ መጋበርያታት ክሰርሑ ኢሎም ዝፈጠርዎ፡ ናይ ኣገልገልቲ ምትእኸኻብን ጠባያትን ኣብ ከከባቢኡ ከምጽኦ ዝኸእል ጸገም ብግቡእ ክንቡብ ስለ ዘለዎ፡ ንዕኡ ምፍላጥ ጥራይ ዘይኩነ፡ ፍታሕ እውን ክትረኽቡሉ ክትክእል ኣለካ፡ ምድላዎት ገይርካ ክትጸንሕ ኣለካ። ኣብ ከባቢና ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ሰላም ንደሊ ኩናት ዝበሃል ክንርስዎ ካብ ሓንጎልና ክንድምስሶ ክንክእል ኣለና። ናብ ልምዓትን ርግኣትን ገጽና ክንከይድ ክንክእል ኣለና። ራህዋ ክመጽእ ክኸእል ኣለዎ። ዘከራኸር ኣርእስቲ ኣይኩነን።

ከመይ ገይርካ ተረጋግጾ? ከምዚ ዝኣመሰለ ሓንጎሪን ነዚ ሓንጎሪ ዘገልግል ከዳሚን እንከሎ፡ ከመይ ገይርካ ከተረጋግጾ ትኸእል ክትፈልጥ ክትክእል ኣለካ። ንዕኡ ምፍላጥ ጥራይ ኣይኩነን እቲ ዋና ነገር። እቲ ኣወንታዊ ጎድኑ፡ እቲ ናይ ብሓቂ ሃናጺ ዝበሃል ሳዕቤናቱ ክትሰርሓሉ ክትክእል ኣለካ። ብትምኒት ዝመጽእ ኣይኩነን። ክትሰርሓሉ ክትሰውኣሉ ክትክእል ኣለካ - ክትከፍለሉ እውን ስለዘለካ። ምፍላጡ ከኣ ኣገዳሲ እዩ። ምኸንያቱ፡ ክመጽኡኻ ዝኸእሉ ብድሆታት፡ ሓደን ክልተን ኢልካ ክትፈልጦም ምእንቲ፡ ኣተሓሳስባኦም ብግቡእ ክትርድኦ ክትክእል ኣለካ። ኣተሓሳስባኦምን ኣከያይዳኦም ክቐይሩ ይኸእሉ እዮም ንዝብል እምበኣር፡ ካብ ኣማኢት ዘመናት ዝጀመሩዎ ስለዝኾነ ክኸውን ኣይክእልን እዩ። ዓለም ካብዚ ክወጽእ ክኸእል ስለዘለዎ፡ ናይ ኩለን ክፍለ-ዓለማት መመንገደን ክገብሩ ይኸእላ እዮን። ኣብዛ ከባቢና ዘሎ ኩነታት ግን፡ ካልእ ኣማራጺታት የብልናን። ብፍላይ ነዚ ህዝቢ ናይዛ ሃገር እዚኦ፡ 80 ዓመታት እዮም እስትንፋስና ኣምሊቕሙና - ካብ ድሕሪ 1941 ማለት እዩ። መሰል የብልናን ንሕና ከም ህዝቢ? ከም ኩሉ ህዝቢ ናይ ኣፍሪቃ? ሃገር ኮይንና ክንነብር ኣይንኸእልን? የለን ብኣኣቶም። ንስትራተጂያዊ ረብሓታቶም ኣይተገልግልን እዩ እዛ ሃገር - ስለዚ ክትደቐኡኣ ኣለካ። ብኣኡ ዝመጽኦ ጸገም እዩ። ብኣንጻሩ ንዝተበገሰ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ብብእዎኑ ዝገበሩዎ - ኣይማሃሩን ድዮም? ኣይፋግዱን ድዮምከ? ከምዚ ዝኣመሰለ ቀጻሊ ተጻብኦ ንሓደ ንእሽቶ ሃገር፡ ንእሽቶ ህዝቢ

ስለምንታይ? ትማሊ ተወዲኡ ኩናት እናተባህለ እውን፡ በዝን በትን ዝኸውንን ዘይኸውንን ሓሶት እናፈብረኽካ ቅሳነት ከሊኣሙና። ቅድሚ ዝኸነ ይኹን፡ ልዕሊ ዝኸነ ይኹን ካልእ ህዝቢ ንሕና ርግኣት ንደሊ፡ ንሕና ኩናት ክንርስዕ ንደሊ - ብሰላም ብራህዋ ክንገብር ምስ ካልእ። ሕጂ እዞም ከምዚኣም ዝኣመሰሉ ነገራት ኣገደስቲ ጉዳያት ስለዝኾኑ፡ ናይዚ ከባቢ ንቕሓት ጥራይ ዘይኮነስ፡ ዋላ ብኸፍለዓለም ደረጃ ዘሎ ንቕሓትን ምስ ካልኣት ዘለና ዝምድናታትን ብግቡእ ክንሰርዖ ክንክእል ምእንቲ፡ እዚ እዩ እቲ ሕጂ ዘለናዮ ዓለም። ኣብዛ ዘለናዮ ዓለም ንዓኣቶም ረሲዕና ናብ ካልእ ክንከይድ ኣይንክእልን። ንዓኣቶም ግን ውሽጦም ውሻጦም ክንፈልጦም ስለዘለና፡ ዝሓስቡዎን ዝገብሩዎን ሓደ ብሓደ ገምጊምና፡ ነቲ እንደልዮ ሃናጺ ዝኾነ ሸቶታት ክንበጽሖ ምእንቲ፡ ውጥናትና ክንገብር ኣለና። እዚ ሕጂ ኣብ መንጎናን ኣብ መንጎ ኢትዮጵያን ክንሃንጸ ንደሊ ሰላምን ርግኣትን፡ ኣብ ውሽጢ ዘመቓን ዝኣተወ እዩ። እቲ ኣብዚ ከባቢ ብገፊሕ ክፍጠር ዘለዎ ኸኣ፡ ነዚ ዕላማዚ ዘገልግል እዩ። ንሳቶም ዝደልዩዎ ንሳቶም ዘበገሱዎ ኩሉ ግዜ፡ ብግብሪ እውን ተማሂርናሉ ስለዘለና፡ ንዳለወሉ፡ ንሰርሓሉ፡ ዘለና ጸጋታት እውን ኣጎሳጎሱና ክንጭብጦ ክንክእል ኣለና እዩ እቲ ዋና ነገር። ኣብዚ ዘውጽእዎ ዘለዉ ወረቓቕቲ፡ ሕሙም ርእሲ (ሲክ ማይንድ) እዩ ዝብሎ ኣነ - ትግብት፡ ትሰርቕ፡ ተጠፋፍእ፡ ትሸጥፍ፡ ተጣቕሶ እዚዮ ናቶም። እዛ ዓለም እንታይ ትመስል ኣላ? ብብኸባቢኡ - ኣፍሪቃ ማለት ሰሜን፡ ደቡብ፡ ምዕራብ፡ ምብራቕ እንታይ ኣሎ፡ ናይ ኤውሮጳ መሻርኽትን ኮራኩርን ናይ ጃንዳ ዋሺንግተን እንታይ እንታይ ይገብሩ ኣለዉ? እንታይ እንታይ መደባት እዮም ዘውጽኡ ዘለዉ? ናባናን ናብ ከባቢናን ዝቕንዕ መደባቶም እንታይ እዩ ዝመስል? ሓደጋታት ከይወድቀና፡ ዘዩድልየና ዕድል ከይንኸስር ምእንቲ፡ ከመይ ጌርና ክንሰርሕ ኣሎና - እዚ መሰረታዊ እዩ።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ብመንጽርዚ ሓዲሽ ናይ ኣህጉራዊ ድሕነት ስትራቴጂ ዝብሉዎ ዘለዉ፡ ኣብ ኤርትራ ዝጸንሖ ኣሉታዊ ኣመለካኸታን ቀጻሊ ተጽብኣን ናይ ኣመሪካ ክልወጥ ትጽቢት ይግበረሉ ድዩ?

እቲ ዘገርም፡ እዚ ኩሉ ዓበይቲ ተባሂሎም፡ እዚ ኩሉ ሓይሊ፡ እዚ ኩሉ እናሃለዎም - ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ ናይ ህጻናት ጸወታ - ፋይዳ ወይ ትርጉም ዘይብሉ ንሳቶም ይኹኑ ካልኣት ዘይከሰብሉ ጉዳይ፡ እንታይ ገደቦም ንምንታይ እዮም ቀጺሎም ዘብል እዩ። ቅድሚ ባይደን ማለት ትራምፕ እንከሎ፡ ክእርሙ ይኸእሉ እዮም ኢልካ እኳ ዝሕሰብ ኣይኮነን - ግን ጽምዶ (ኤንጌጅ) ክንገብር ምእንቲ፡ ስለምንታይ 'ኣይተማሃርኩምን ዲኹም ኣብዚ 80 ዓመት' ዘይንብሎም ኢልና፡ ሓደ መዘክር (መሞራንደም) ሰዲድና።

ስለምንታይ ቀጻሊ ተጽብኦ - እቲ ተጽብኦውን እዚ እዩ ኢልካ ከተመኻንዮሉ ትኽእል መጎት ዘይብሉ። ትንታነ ኣይኮነን፡ ግምታት'ውን ኣይኮነን ሓቀኛ እዩ - ካብ 1941 ክሳብ ሕጂ ዘለናዮ ግዜ ብቐጻሊ ግጉይ ፖሊሲታት፡ እሞ ድማ ኩሉ እቲ ግጉይ ፖሊሲታት እናበርግን ዝኸይድ፡ ስለምንታይ? 'ምስ ኩሉ ዝበልካዮ ከይሰማማዕ እኽእል እኸውን፡ ግን ንመጻኢ ብሓባር ክንሰርሕ ንኽእል ኢና' ኢሉ ፕረዚደንት ትራምፕ መለሱ። ማለት ክእርሙ ወይ ክቕይሩ ይኽእሉ እዮም ኢልካ እትገብሮ ዘይኮነስ፡ ኣይፍለጥን እዩ - 'ትጋዦ ኣለኹም' ምባልክ እንታይ ነውሪ ኣለዎ ተባሂሉ ዝተገብረ እዩ። መን ይፈልጥ፡ ምኽንያቱ ኣይቕየርንዮ ኢልካ ንዝረኣኻዮ ኣካዪዳ እውን፡ ኣይፋልካን ምባልሲ እንታይ ነውሪ ኣለዎ፡ ይሕግዝ ይኸውን ኢልካ እትገብሮ ነገር እዩ። ድሕሪኡ ኣይቀጸለን። ሓደ-ሓደ ምልክታት እውን ኣሎ።

ዝገብሩዎ ዘለዉ ጌጋታት ኣብ ኣፍሪቃ ብፍላይ ኣብ ከባቢና ዝዕዘቡ ዝተፈላለዩ ወገናት ኣለዉ። ኣብ ምውሳኔ ደረጃ ግን፡ እቶም ዝውስኑ ናታቶም ሕልሚ፡ ናታቶም ፋንታዝያ ዘለዎም ስለዝኾኑ፡ ካብኣቶም እትጽብዮ ነገር የለን። ናፃና፡ ብቐጥታ ስለዝጥምተና ወይ ስለዝምልከተና፡ ናትና ጉዳይ ጥራይ እዩ ዝምልከተና እሞ ኣይግድሰናን እዩ፡ ንፃና ጥራይ ስለዝጸብኡ ዘለዉ ኢልና ክንዛረብ ኣይንኽእል ኢና። ንሕና ምናልባት ናይ መወዳእታ መስርዕ ኢና ንመጽእ። እቶም ቅድም ተጻባእትና ኢሎም ክቕይዱዎም ወይ ክድርቱዎም ዝደልዩ ዓበይቲ እዮም። ንሕና ኣብቲ ሊሲታ (ዝርዝር) ምናልባት ኣብ መወዳእታ ኢና እንመጽእ። ሕጂ፡ ሓፈሻዊ ናይ መኣዝኖም ለውጢ ክመጽእ ይኽእልዮ እንተደኣ ኢልካ ግን፡ ዘይሕሰብ ነገር እዩ። በዩናይ መንገዲ ከምኡ ኢሎም ክሓስቡ - ኣይረኣዩካን እዩ። እዚ ማለት ከኣ፡ ሰላምን ራህዋን ተቐላሰካ ጥራይ ኢኻ ክትረኽቦ ትኽእል። ብትምኒት ዋላ ምስኣቶም ተዘራሪብካ እውን የለን። እዚ ከኣ ኣባና ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ነንበይኑ ከባቢታት - ኣብ ምዕራብ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ደቡብ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ሰሜን ኣፍሪቃ፡ ኣብ ከባቢና፡ ኣብ ማእከላይ ኣፍሪቃ ዘሎ ሓደ ብሓደ እንተርኢኻዮ ተመሳሳሊ እዩ። ምናልባት ኣጋጣሚታት እንተተረኽቡ፡ ኣብዚ ዞባዚ ዘሎ ነቲ ቁርጽራጽ ስእሊ በበይኑ ፋሕፋሕ ኣቢልካ፡ ኣብ መወዳእታ ኣገጣጢምካ እንተርኢኻዮ፡ ዳርጋ ኩሉ ኣብ ከባቢና ዘሎ ጸገማት - ኣብ ቀይሕ ባሕሪ፡ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ተፋሰስ ኒል፡ ኣብ ጋልፍ (ወሽመጥ) ዘሎ ጸገም፡ ናታቶም ምትእትታዎትን ዕንደራታትን ዘምጽኦ ዘሎ እዩ።

ንከለኻ፡ እቲ ገዚፍ ስእሊ ስለዘይረኣየካ - ስለስቲኡ ዕንደራታት ወያነ ኣብ መቓን ናይቲ ዝነውሐ ተሞኩሮ ኣእቲኻ ክረኣ ኣለዎ፡ ዓቢ ተሞኩሮ እዩ። ዓቢ ትምህርቲ ተወሲዱሉ ኣሎ። ሕጊግ ኢልካ በዚን በቲን ዝተፈላለዩ

ምኸንያታትን ምስምሳትን እናአምጸእካ፡ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ኩናት ክትፈጥር፡ ከተጣቐስ ኣለካ። ካልእ ስራሕ የለን። ብምልኡ'ቲ ናይ ፕሮፓጋንዳ ማኪናአም ናብኡ ይቐንዕ። በዚኣ ከምዚኣ ከመይ ትምህዝ፡ ከመይ ገይርካ ነቶም ጉዳያት ተጋውሐም፡ ከመይ ሓደ ፍሬም ትፈጥር'ሞ ብኸመይ ናብ ቀጻሊ መደባትካ ትጥቀመሉ. . .።

እዚ ናይ ወያነ ሳልሳይ ዙርያ ወራርን ዕንደራን ኣብቂዑ እዩ። ካብ ዝሓለፈ ዝዓቦየ ትምህርቲ ዝተኸሰበሉ እዩ - ኢልና ክንዛረብ ድማ ንኸእል ኢና። ምኸንያቱ፡ ኣሃዛት ኣሎና ኢልና ኣይንዛረብን፡ ግን ኣብቲ ኩናት ዝጠፍአ ሰብ ብ10 ሽሕ ሓሙሽተ ሽሕ ኢልካ ዝግመት ኣይኮነን። ብኣማኢት ኣሽሓት ዝቐጸር እዩ። ከምዚ ዝኣመሰለ ክሳራ ሎሚ ማዕለሽ ግዚኡ ኣይኮነን። ግን ሰዓቱ ምስ ኣኸለ ተሓታትነቱ ክረጋገጽ ክኸእል ኣለዎ። ስለምንታይ? ንድሕሪት ተመሊስካ ናብዚ ከመይ ኣቲና? ስለምንታይ እዩም ናብዚ ጉዳይ እዚ ንኸንኣቱ መሳርሒአም ገይሮምና? ተባሂሉ ክሕተትሉ ክኸእሉ ኣለዎም። ምኸንያቱ፡ ዘባዊ ርግኣት፡ ዘባዊ ሰላም ክመጽእ እንተኾይኑ፡ ነዚን ከምዚ ዝኣመሰለን ፍጻሜታት እናሓለፍካዮ ኣይትኸይድን። ንምድንጋር ኢሎም ዘካይድዎ ዝተፈለለየ ዘመተታት፡ ዓይኒና ክዓብስና ኣይክእልን እዩ። ክንዮኡ ክንጥምት ክንክእል ኣለና። እዚታት ከዳናግረና ክኸእል የብሉን።

እታ ቀንዲ ዕላማ ከድካ ከድካ ከመይ ገርካ ተጣቐስ ስለዝኾነት ግን፡ ዝግበኣና ኣበርክቶ ገርናሉ ኢና። ናይ ትማሊ፡ ናይዘን ሰለስተ ስርሒታት ጥራይ ዘይኮነ፡ ንነዊሕ ዓመታት ዝተቐለሰናዮ ኣብዚ ከባቢ ሰላም ንክመጽእ እዩ። ቅድም ቀዳድም ኣብ መንጎ ህዝቢ ኢትዮጵያን ህዝቢ ኤርትራን ሰላም ክመጽእ ክኸእል ኣለዎ። ናቱ ጽልዎ ኣብዚ ከባቢ ቀሊል ኣይኮነን። እቲ ነዚ ንምዝራግ ዝግበር ፈተነታት፡ ንኤርትራን ኢትዮጵያን ጥራይ ዝጠመተ ኣይኮነን። ነዚ ከባቢ ብምልኡ ንምዝራግ ተባሂሉ ዝግበር ስለዝኾነ፡ መኸተና ክሰፍሕ ክኸእል ኣለዎ። እቲ ክንምክተሉ እንኸእል ባይታ ከነግፍሖ ክንክእል ኣለና። ንቕሓት እውን ማዕሪኡ። ካብዚ ናይ ትማሊ ሰለስተ ዕንደራታት ተቐሲሙ ዘሎ ትምህርቲ ቀሊል ሰለ ዘይኮነ ማለት እዩ። ንከምዚ ምናልባት ኣብ ምስናድን ምዝርዛርን ናይቲ ፍጻሜታት ከም መምሃሪ ንድሕሪ ሕጂ ከይድገም፡ ንከምዚ ዝኣመሰለ ዕንደራ ዝግባእ ምድላዎት ክግበረሉ ዘለዎ እዩ። እታ ሓሳብ ኣብኣ እያ ዘላ - መዓስ ብረቶም የረክቡ? መዓስ ኣብ መዓስከራት ይኣትዉ? ኣይኮነን። እዚ ዝርዝራት ናይ ኣፈጻጽማ እዩ። እቲ ዋና ዕላማ ግን፡ ከምዚ ዝኣመሰለ ካልኣይ ግዜ ንኸይድገም፡ ምድላዎት ክግበረሉ ጥራይ ዘይኮነ እውን፡ ንዓኡ ዝኸውን ባይታ ክፍጠር ሰለዘለዎ፡ ንቕድሚት ናበይ ኢና ንኸይድ ዘለና - ሕጂ ክንሰርሓሉ ዘለና ጉዳይ እዩ። ብዙሕ ሓድሽ

አስኳላታት አየድልየናን እዩ። ዝኣኸለና ተማሂርና ስለዘለና። ብግብሪ ግን፡ ነቲ ክንሃንጾ እንደሊ ሰላም ናይ ክልቲኡ ህዝቢታት ይኹን ናይ'ዚ ዞባ፡ ከመይ ገይርና ንሰርሓሉ? ብዛዕባኡ ክንሓሰብ ክንክእል ኣሎና።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ካብዚ ተላዒሉ ዝጸንሐ ኣርእሲቲ ከይወጸእና፡ እዚ ንኣህጉራውን ዞባውን ኩነታት ብቐንዱ ክጸሉ ዝጸንሐ ፖሊሲታት ኣመሪካን መሻርኹቲን ኣብኡ እተሰረተ ሓንካሪ ምትእትታዎትን፡ ብርግጽ ኣብ ዝሓለፈ ፍርቂ ዘመን ብፍላይ ድማ ኣብ ዳሕረዎት ሰለስተ ዕቕድ ኣዕናዊ ግደ እዩ ጸኒሕዎ። ሎሚ ኣብዚ ርሱን ናይ መሰጋገሪ እዋን እውን ስርዓት ዋሽንግተን፡ ሓድሽ ንዝመጽእ ዓሰርተ ዓመታት ዘገልግል ዝበሎ ናይ ኣህጉራዊ ድሕነት ስትራተጂ ሓንጺጹ ኣሎ። ካብዚ እንታይ ክንጽብ ንክእል? ግሎባውን ዞባውን ጽልዎታቱኸ እንታይ ክኸውን ይክእል?

- ናብቲ መሰረት ንመለስ። ኣብ ጊዜ ዝሓልኡ ኩነት ይኹን፡ ቅድሚኡ ዝሓልኡ ኩነት ዋላ ድሕሪኡ፡ ኣብ ዓለም ሰላምን ርግኣትን ዝሰኣን ዘሎ፡ ጠንቁ መን እዩ? ስለምንታይከ? እያ እታ ኩሉ ጊዜ እትመጽእ ሕቶ። ዋላ እዚ ሓድሽ ኣውጺኦምዎ ዘለዉ ሰነዳት - ቋንቋታቱ፡ ቃላቱ፡ እናቐያየሩ ነቲ ናይ ቀደም ኣተሓሳስባ ዘመሓየሸዎ ክመስሉ፡ ኣብ መንጎ መስመራት ዝንበብ መልእኸቲታት እናኣመሓላለፉ እዮም ኣዳልዮምዎ። እንታይ ሓድሽ ከይህልዎ? እምበርከ ክቐይሩ ድዮም፡ ክቐይሩ ይክእሉ ድዮም? ምስ እትብል፡ መበቆል ናይ ባህሎምን ኣተሓሳስባኦምን ክቐየር ይክእል እዩ ኢልካ ዝሕሰብ ኣይኩነን። ምክንያቱ፡ ኣብ መወዳእታ ናይ ዝሓልኡ ኩነት - ነዚ እንኮ ቀጽራዊ ዝበሃል (ዩኒ ፖላር) ዝብልዎ ስርዓት ክንምህዝ ኢና ክብሉ እንከለዉ እኮ፡ ሓድሽ ሓሳብ ኣየምጽኡን። ኣብቲ ናይ ዝሓልኡ ኩነት ጊዜ፡ እቲ ኣብ መንጎ ብሶቭየት ዝምራሕ ቀጽርን ኣብ መንጎኦምን ዝነበረ ምትህልላኸን ውድድርን፡ ናቱ ባህርያት ነይርዎ እዩ።

እዚ ባህርያት እዚ፡ ስለምንታይ እዩ ተቐይሩ? ንምንታይ ናብ ዓንዳሪ ዝኹነ እንኮ ቀጽራዊ መጺኡ? ንሱ ንዝሓለፉ 30 ዓመታት ዝፈጠሮ ጸገም እንታይ እዩ? ንድሕሪ ሕጂኸ ናበይ ገጸም እዮም ክኸዱ? . . እናበልካ እንተ ርኢኻዮ፡ እታ መሰረታዊት ኣተሓሳስባ፡ ኣነ ዋላ ኣብዚ ናይ ትማሊ ናይ ሩስያን ካልእን ጉዳይ ምስ መጽኢ - ባህርያቶም እንታይ እዩ? ንድሕሪት ተመሊስና ክንርእዮም ክንክእል ኣለና። እዚ ኣመሪካ ዝበሃል ጂኦግራፍ፡ ኣብኡ ዝነበሩ ምበቆላውያን፡ ኣለዉ ሎሚ? የለዉን። ኣጽርዮምዎም፡ ኣጥፊኦምዎም እዮም። ኣብ ካናዳ ከምዚ ተረኺቡ ትማሊ፡ ኣብ ከምዚ ከምቲ ተረኺቡ፡ መበቆላውያን ዝበሃሉ ኣህዛብ ጸኒቶም እንተ ኢሎምኻ፡ ኣብ

ዝኸድዎ መሬት፡ ኣብቲ ዘመን እቲ፡ ነቲ መበቆላዊ ህዝቢ ተጽንቶ - መሬቱ ክትወስድ ምእንቲ። ምግባት እዩ። ኣጽርዮምዎ እዮም ነቲ መበቆላዊ ዝበሃል። ካልእ ምስ ሰአኑ፡ ብድራግን ካልእን ገይሮም እውን በታቲኖምዎም እዮም። ሎሚ ኣሰሩ ኣሎ ኢልካ እውን ክትዛረብ ኣይትክእልን ኢኻ።

እቲ መሬት ናይ መን እዩ? ዋናታቱ ኣበይ ኣለዉ? ኢልካ እንተደኣ ሓቲትካ፡ ዋናታቱ ጠፊኦም እዮም። ባዕላቶም ነቲ መሬት ከልምዕዎ ምስ ደለዩ፡ እንታይ ድዮም ገይሮም? ባሮት ኣድልዮምዎም። እዚ ኹሉ ባርያ ናይ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ኣትላንቲክ ጠሊቕ ዝተረፈን ካልእን፡ እዚ ሕጂ ተሪፉ ዘሎ ኣስታት 20 ሚእታዊት ዝኸውን ጸሊም ኣመሪካዊ ዝበሃል ዘሎን፡ ባርያ እዩ ነይሩ ኣብኡ። ብኣኡ እዩ ሕርሻ ማዕቢሉ። ባህሊ እዩ እዚ። ንክንደይ ዓመታት ከይዱ ኣብ ኣመሪካ? እንተ ኢሎምኻ፡ እቶም ዘበርዩ ዝነበሩ ወነንቲ ናይ ባርያ ዝበሃሉ፡ ዕማኾ ገበትቲ እዮም ነይሮም። እቲ ዝኹስኮስዎ ባህሊ፡ ናይቲ ዳሕራይ ዝመጽኦ ዋላ ምስ ኢንዱስትሪያላይዘሽን ምስ መጽኦ ዝፈጠርዎ፡ ካብ ደገ ባርያ ወይ ኣገልጋሊ እናምጸእካ ኢኻ እትሰርሕ። መሰረታዊ ናይ ኣተሓሳስባኦም ቃና ስሰዐ እዩ። ዘይናትካ ትወስድ። ትግብት። ናይ ካልኣት ጉልበት ትምዝምዝ። እዚ ንዓኡም ንቡር እዩ። እዚ ሎሚ ኣብ 21 ዘመን ንርእዮ ዘለና፡ ካብቲ ናይ 20 ዘመን ዝነበረ፡ ካብ ናይ 19 ዘመን ዝነበረ፡ ብምንታይ ይፍለ? ኣመሪካ እዮም እዚኣቶም ኢልና፡ ኣመሪካ ኢልና ክንዛረብ እውን ኣይግባእን እዩ። እዞም ነዛ ዓለም ሰላም ከሊኦምዎ ዘለዉ - ዕማኾ እዮም።

በዝን በትን ግን፡ ድሕሪ ዝሑል ኩናት ግዜ ዓብሊሎም ዝገበትዎ ገቢቶም፡ ዝጨፍለኹ ጨፍሊቕኹም፡ ቪትናም ዘይቪትናም ካልኣት ብዙሓት ኣብነታት ከተምጽእ ትክእል ኢኻ። ባህሊ እዩ። ቃና ናይ ኣእምሮ እዩ። ከይድካ ትዝምት፡ ዘይናትካ ትወስድ፡ ነቲ ትጭልግም. . .። ኣብ ኣዕጽምቶም ዝሰረጸ ባህሊ እዩ። ኣጋጣሚ ናይ ዝሑል ኩናት ጸገም፡ ናቶም ጥራይ ኣይኩነን ነይሩ። ሶቭየት ዝበሃል ዝነበረ ቀጽሪ ንገዛእ ርእሱ፡ ናቱ ጸገማት ስለዝነበሮ፡ ጎርባቾቭ መጺኡ ፕሮስትረካ ኢሉ፡ ሓደ ኢሉ - ሓደ ኢሉ፡ ታቸር፡ ሬጋን፡ ኣጣቂዖምሉ፡ ጎርቢ-ጎርቢ ኢለምዎ፡ ነታ ሕብረት ሶቭየት ዝነበረት ፋሕ-ብትን ኣቢልዎ። እዚ ንዓኡቶም ኣስኪርዎም። እቲ እንኮ ቀጽራዊ ዝበሃል ኣተሓሳስባ ካበይ እዮም ኣምጺኦምዎ? ስለምንታይ እዩ መጺኡ እንተደኣ ኢልካ፡ እቲ መቐጽጽቲ ኣለና ናይ ሶቭየት ቀጽሪ ዝበሃል ዝበልዎ፡ ፋሕ-ፋሕ ምስ በለ ደጊም ዓለም ናትና እያ። ነዚ ዝመጽእ ዘሎ ክልተ-ሰለስተ ወለዶታት ክንቈጸጸራ ኢና፡ ዝወዳደረና ክህሉ የብሉን። ብቑጠባ ዝወዳደረና የለን

ብቴክኖሎጂ እውን ዝወዳደረና ኣይክህሉን እዩ። ብውትህድርና ዝወዳደረና ኣይሊ ክህሉ የብሉን። ክወዳደረና ንዝፈተነ ክንቅርቅር ኢና. . .።

እዚ መቐጻልታ ናይ ባህሎም እዩ። ናይ ፖለቲካዊ ባህሎምን ኣተሓሳስባኦምን ብደረጃ ዓለም። ኣብ ዓለም ስለምንታይ እዩ ሰላም ዘየለ እንተደኣ ተባሂሉ፡ ንሳቶም እዮም ጠንቂ ናይዚ ኹሉ ዕግርግራት። ኣብ መበል 20 ዘመን፡ ዋላ እዚ ሕጂ ዘለናዮ። እቲ ዝኸፍኦ ግን፡ ምስ ምውዳእ ዝሒል ኩናት፡ ዓሪፎም ኮፍ ኣይበሉን። ነዛ ዓለም ተቈጻጻርናያ ስለዝኹንና - ሓፍ ክብል ዝፈተነ፡ ክድቆስ ኣለዎ። እቲ ኻልእ ድማ፡ ጸጋታት ዓለም ትዘምት፡ ንዓለም ከፋፊልካ ንኣድሕዱ እናኣዋቓዕካ ትገዝእ። ሕጂ እዚ ኣውጺኦምዎ ዘለዉ ሰነዳት ድማ፡ እንታይ ሓድሽ ክህልዎ። ካብቲ ኣብ ዝሒል ኩናት ዝነበረ ድዩ ድሕሪ ዝሒል ኩናት ዘማዕበልዎ ናይ እንኮ ቀጽራዊ ዝበሃል። ውድድር ዝበሃል እኮ ኣይፈልጡን እዮም። ንክኸቅጥሉ ጥራይ እዮም ዘልዕልዎ። ንሳቶም ኣብ ባዶ ድምር (ዜሮ-ሳም) እዮም ዝሰርሑ። ኣብ ውድድር ንሳቶም ሓንኩልካ ምውዳቕ እዩ ስራሖም ምእንቲ ክቕድሙኻ። ስለዚ፡ እዚ ጽሑፎምዎ ዘለዉ ወረቓቕቲ፡ ዋላ ሓንቲ መለሳ የብሉን። ዋላ ሓንቲ ሓድሽ ዘምጽእዎ የብሎምን። ከመይ ገይሮም ነዛ 30 ዓመታት ፊትኖም ዝፈሸለቶም ናይ እንኮ ቀጽራዊ ስርዓት መልክዕ የትሕዝዎ? እዩ። ብግብሪ እንተ ርኢኻዮ፡ ሕብረት ኤውሮጳ ዝበሃል የለን። ሕጂ መመኸነይታ ናይ ዩክሬይን ገይሮም ክሃንጽዎ ዝደልዩ ዘለዉ ከምብሓድሽ፡ ኔቶ ዝበሃል የለን።

ፋሕፋሕ ኢሉ እዩ። ዓቕሚ ዝበሃል እውን የብሉን። ንዓኡ ከም ብሓድሽ ከተበራብሮ ክትክእል ኣሎካ። ኣብቲ ፈለማ ናይ እቲ ዝሓለፈ 30 ዓመታት፡ ሽዑ ንዓኡቶም ዝረኣዮም ዝነበረ፡ ምስቲ ናይ ዝሒል ኩናት ተመኩሮ ኣዛሚድካ፡ እቲ ሕብረት ሶቭየት ዝነበረ ፍሲያ ስለዝኹነ፡ ንፍሲያ ኮንተይን እንድሕሪ ገይርካ፡ ዕብላላኻ ከተረጋግጽ ትክእል ኢኻ ኣብ ዓለም። ስለዚ ኩንተይንመንት ቀዳምነት ፍሲያ እዩ እቲ ዝዓበየ ሰግኣት ዝረኣዮም ዝነበረ። ንፍሲያ ከመይ ገርይካ ኮንተይን ትገብራ። ኣብ ክረምያ ምጻእ ኣብ ዩክሬን ምጻእ፡ ኣብ ካልኣት ኣብ እቲ ከባቢ ዘለዎ፡ ንዓኣተን እናደገፍካ ከመይ ገይርካ ንሶቭየት ትቕርቅራ ከም ዘይትወዳደር ትገብራ። ምክንያቱ፡ ሰረት ናይ ቴክኖሎጂን ካልእ እተፈላለየ ወተሃደራዊ ዝበሃልን ናይ ፍሲያ ኣብ ግምት ኣእትኻ፡ ተወዳዳሪት ክትከውን ትክእል እያ። ሽዑ ዝነበረ ናታቶም ስሕታን ቅማረ እዩ ዝብሎ ኣነ፡ ቻይና ፓወር ሃውስ እያ። ክንጥቀመላ ንክእል ኢና። ሕሱር ጸዓት ኣለዎ፡ ሕሱር ጉልበት ኣለዎ፡ መበገሲ ዝኸውን ሓደ-ሓደ ኢንዱስትሪታት ኣሎ። ስለዚ ንቻይና ክንጥቀመላ ምእንቲ ብምሉኡ ናይ ኤውሮጳ ናይ ኣመሪካ ዝበሃል ምህታትን ቴክኖሎጂን ናብኡ ተሰግሮ። በቲ

አብኡ ዘሎ ሕሱር ጉልበት፡ ሕሱር ጸግት ትሑት ደረጃ ናይ ሃልኪ ክትግብት ትኸእል ኢኻ። ቢልዮናት ዘይኩነስ ትሪሎናት ክትገብር ትኸእል ኢኻ እዩ ነይሩ እቲ ቅማረ። አብዘን ዝሓለፉ 30 ዓመታት ግን፡ አንጻር እቲ ንሳቶም ዝደለዩዎን ዝሓለምዎን፡ ቻይና ቦሎኽ ኢላ ወጺኦ

ቻይና ሎሚ፡ ብቐጠባ፡ ብወተሃደራዊ ሓይሊ፡ ብቴክኖሎጂ፡ ብዝተፈላለዩ ኻልእ መለክዒታት፡ ቀዳመይቲ እያ እንተ ተባህለ፡ ምግናን ኣይኩነን። አብ ዝመጽእ 10-20 ዓመታት ቻይና ናቦይ ገጸ እያ ክትከይድ፡ ኣመሪካ እውን ናቦይ ገጸ እያ ክትከይድ፡ እተን ካልኣት ናይ ኣመሪካ መሓዙት ዝበሃላኽ ናቦይ ክኸዳ እዩን? እንድሕር ኢልካ የለን። ሕጂ ሺፍት ይመጽእ ኣሎ። እዚ ሕጂ በጨቕ-በጨቕ ዝብል ዘሎ ኣካይዳታት እንተ ርኢናዮ ቁጽሪ ሓደ ስግኣቶም ቻይና እያ። እዚ ዓሰርተ-ዕስራ መዓልቲ ይገብር ዝእውጅዎ ዘለዉ ሓድሽ-ሓድሽ፡ በቲ ወረቓቕቶም ኣይትርእዮን ኢኻ። ፈየር ኮምፕቲሽን ይብላካ። እዚ ሸጠፍ እዩ።

ኮምፕቲሽን ዝበሃል ኣይኣምኑን እዮም። ዜሮ ሳም እዩ አብ ሓንጎሎም ዝሰርሑ። ስለዚ ንቻይና ክቐርቅሩዋ ክኸእሉ ኣለዎም። ኣጋጣሚ ኸኣ ሕጂ ናይ ቻይናን ናይ ፍሪያን ብዲፎልት ድዩ ብኻልእ ንኸልቲኦም ዝቐንዐ መጥቃዕቲ ይረኣዮም ኣሎ። ናይ ክልቲኦም ምትሕብባር ንርኢ ኣለና። ዩክሬን ምስምስን ግዳይን እያ። ሕጂ ዩክሬን ዓቢ ኣርእስቲ ኣይኩነን። አብ ውሽጢ፡ ከምዚ ዝኣመሰለ ግሎባላዊ ዓለማዊ ለውጢ፡ ብፍላይ አብ 30 ዓመታት እንኮ ቀጽራዊ ስርዓት ክንምስርት ኢና፡ ኢሎም ዝጀመርዎ ዝፈሸለ ኣጀንዳ፡ ንዓኡ ከመይ ገይሮም ይጸጋግንዎ እዩ። ተመሊሳ እታ ጉዳይ ግን ናብኣም ክትመጽእ ኣለዋ። ዝወዳደሮም ክህሉ የብሉን፡ ዓለም ክግብትዋ ኣለዎም፡ ዝደለይዎ ነገር አብ ዝደለይዎ ሰዓት፡ ክወስዱ ኣለዎም። ክረግጽዎ ዝደለዩ ክረግጹ ክኸእሉ ኣለዎም፡ መወዳድርቲ ዘይብሎም ክነብሩ ክኸእሉ ኣለዎም።

ግና እዚ ኩነታት ንኸምኡ ዘፍቅድዶ ይመስል? ሕልሚ እዩ ዝብሎ ኣነ። እዚ ንኸነታቶም ክፈልጡ ስለ ዘለዎም፡ ባህጊ ናይ ውሽጢም ስምዒት ጥራይ ከረጋግጹ ስለዝደልዩ፡ ክርድኡዎ ይኸእሉ ድዮም እንተ ኢልካ፡ ክርድእዎ ኣይክእሉን እዮም። እዚ ሕጂ ኣውጺኦምዎ ዘለዉ ሰነድ እምበኣር፡ ናታቶም ናይ ቅመራ ጌጋ ዘረጋግጽ ጥራይ እዩ። ብኣኡ ከረጋግጽዎ ዝኸእሉ ዕንደራን ናይ ዕንደራዕም ሳዕቤናትን ከኣ፡ እዚ እንርእዮ ዘለና እዩ። እምበር ረጊኦም ሓሲቦም፡ ዝኸውንን ዘይኸውንን መምዮም፡ ንዓለም ርግኣት ክፈጥሩላ፡ ሰላም ከምጽኡላ፡ ራህዋ ከምጽኡላ ይኸእሉ እዮም ኢልካ ክትሓስብ ኣይትኸእልን። ናይ ሓደ ድራር፡ ናይቲ ኻልእ ምሳሕ - ትምንዘዕ፡ ነዚ ትጭልግም፡ ነቲ

ትረግጽ - ናይ ጫካ ስርዓት እዩ። እዚ ሕጂ ንርእዮ ዘለና ድማ፡ ዝሓል
ኩናት ኣብቁዑ ምስ ተባህለ ኣጋጣሚ ምስ ናጽነትና እዩ መጸኢ - ኩንዶኹን
ዓለም ተቐይራ ስለዘላ ሕጂ ናብ ዝሓሸ ክንኣቱ ንኸውን ኣብ ዝበልናሉ እዩ።
ኣብዘን ዝሓለፉ 30 ዓመታት ዝረኣናዮ ግን፡ ምስ እዚ ናይ ትማሊ ናይ ጃንዳ
ይኹን ናይ ካልኣት መጋበርያኦም ኣብ ከከባቢኡ ተፈጠሩ ዘሎ ዘይርግኣት፡
ቀንዲ ጠንቂ ናታቶም እዩ። ካልእ መመኽንይታ ኣለዎ ኢልካ ክትዛረብ
ኣይትኸእልን ኢኻ። መጋበርያ፡ መጋበርያ እዩ።

ዝበልዎ እዩ ዝገብር፡ እንድሕር መኽሰብ ኣለኒ፡ ዝበላዕ ኣለኒ፡ ከምዚ ናይ
ወያነ ዓባይቲ ካድረታት ዝብልዎ ዝነበሩ፡ ‘ጸፊዑ ቅርሺ እንተ ሃበካ፡ እንታይ
ይገደልካ?’ ምስኣቶም ትኸይድ ተጸፊዕካ ቅርሺ ትወስድ። ከምኡ እናበለ
ምስኣም ዝኸይድ ኣሎ። ኣብ መወዳእታ፡ ነዚ ናይ ዓለም ሰላም ዝዘርግ ዘሎ፡
ቀጻሊ ህውከት ዘምጽእ ዘሎ መን እዩ? ኢልካ እንተ ሓቲትካ፡ ኬድካ ኬድካ
ናብኣቶም ኢኻ እትመጽእ። እዚኣ ሕጂ ዘላ ኩነታት፡ ኣብ ከባቢና እንታይ
ጽልዎ ኣለዎ? ሓዞምዎ ዝጸንሑ ናይ 30 ዓመታት ስትራተጂ፡ ፋሕ-ፋሕ ኢሉ
ተበታተኑ እዩ። ሕጂ ብመንገዲ ዩክረይን ገይሮም ንሩስያ ክስዕሩዎ እዮም
እዎ፡ ኩሉ ነገር ክውድእዎ እዮም እንተደኣ ኢልካ፡ በዩናይ ዓቕምን በዩናይ
ስነ-መጎትን ከምኡ ክኸውን ይኸእል? ጽባሕ ንግሆ ንቻይና ክቕርቅሩዎ እንተ
ተበጊሶም የዋጽኦም ድዩ? በዩናይ ስነመጎት ከምኡ ኢልካ ክትሓስብ
ትኸእል? እዚ ክፈጥርዎ ደልዮም ዘለዉ ፓስፊክ ኣብ ዝተፈላለዩ ከባቢታት፡
ሓንሳእ ንህንዲ ምስ ቻይና ተባእሳ፡ ንህንዲ ምስ ፓኪስታን ተጋጭዎ . . .
ህንዲ፡ ጃፓን፡ ደቡብ ኮርያ፡ ኣውስትራልያ ኢልካ ሓደ ኪዳን ትፈጥር።

ኣብ ፊሊፕንስን ካልኣትን እንታይ ትገብር? ነዚ ኣነ ናይ ዝጠፈሽ ምህዞ እየ
ዝብሎ። ሰብ ምስ ጠፈሽ በዝን በትን ይጣበብ። ኣመሪካ ናባይ ገጸ ክትከይድ
ትኸእል በዚ ሕጂ ዘላቶ? እዚ ኹሉ ዝኸሰረቶ ከተምልሶ ትኸእል ድያ?
ኣስታት 32 ትሪልዮን ዕዳ ዘለዎ ሃገር፡ ሃብታም እየ ክብል - እዚ ቀጠልያ
ወረቐት ዶላር እናሓተመ ዝዘርግሕ ዘሎ ቁጠባ ናባይ ገጽ እየ ክኸይድ
ጽባሕ ንግሆ? እዚ ሕጂ ዘርእዩና ዘለዉ መንገዲ ናይ ዩክሬን ኤግዚብሽን ናይ
ወተሃደራዊ ኣጽዋር፡ ናባይ ገጽ እየ? እንታይ እየ ዕላማኡ? ዜርካ-ዜርካ እንተ
ርኢኻዮ፡ እዚ ሕማም እዚ ክሳብ ዘይተዓገሰ፡ ኣብ ከባቢና ይኹን ወጻኢ ካብ
ከባቢና፡ ብዙሕ ነገር ክንጽቦ ኢና። ልዕሊ ኹሉ ግን፡ ንርግኣትናን ሰላምናን
ራህዋናን፡ ስትራተጂና ፈሊጥና ኢና እንሰርሕ። እዚ ብድሆታት እዚ ግን
ዝተርፍ ኣይኩነን። መዓልቱ በሊዑ ክውዳእ እየ ኢልካ ክትሓስብ ትኸእል
ኢኻ። በዚ ሕጂ ዘለዎም ጽባሕን ድሕሪ ጽባሕን ክሓስብዎ ዝኸእሉ ግን
ኣይቅዩሩን እዮም። ክቕይርዎ ይኸእሉ እዮም እዚ ባህሊ እዚ እንድሕር

ዝብል ኣሎ ኹይኑ፡ ከምቲ ናታቶም ኣብ ጌጋ ክወድቅ እንተ ዘይኩይኑ፡ ካልእ የለን። ዋላ እዚ ሕጂ ኣምጺኦምዎ ዘለዉ ሓደስቲ ወረቓቕቲ፡ ክንበብ ኣለዎ። ኣብ መንጎ መስመራት እውን፡ እናኣንበብካ ክትርድኦ ክትክእል ኣለካ። እንታይ እዮም ዝብሉ ዘለዉ? እዘን ሕጂ ንኮንተይንመንት ኢሎም፡ ሰሪዖምን ዘለዉ ብደረጃ ንማለቱ እዩ። መጀመርያ ፍሰያ ትስራዕ።

ቻይና ምስኦ ትመጽእ፡ ንኢራን ከእትወዎ ይኸእሉ፡ ንሶሜን ኮርያ ኢሎም ከእትወ ይኸእሉ። ብዙሕ እዩ እቲ ሊባታ። እቲ ኣብኡ ጠቐሶምዎ ዘለዉ መመኸነይታ፡ ብኣኡ ጥራይ ተሓጺሩ ዝተርፍ ኣይኩነን። እቲ ፍልስፍናን ቃን ናይ ኣእምሮን ክሳብ ዘይተቐየረ፡ ምግባት ናይ ዓለም፡ ምቁጽጻር ናይ ዓለም ዝበሃል ካብ ሓንጎሎም ከይወጽኦ፡ መጋበርያታት ክሰርሑ ኢሎም ዝፈጠርዎ፡ ናይ ኣገልገልቲ ምትእኸኻብን ጠባያትን ኣብ ከከባቢኡ ከምጽኦ ዝኸእል ጸገም ብግቡእ ክንበብ ስለ ዘለዎ፡ ንዕኡ ምፍላጥ ጥራይ ዘይኩነ፡ ፍታሕ እውን ክትረኽቡሉ ክትክእል ኣለካ፡ ምድላዎት ገይርካ ክትጸንሕ ኣለካ። ኣብ ከባቢና ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ሰላም ንደሊ ኡናት ዝበሃል ክንርስዖ ካብ ሓንጎልና ክንድምስሶ ክንክእል ኣለና። ናብ ልምዓትን ርግኣትን ገጽና ክንከይድ ክንክእል ኣለና። ራህዋ ክመጽእ ክኸእል ኣለዎ። ዘከራኸር ኣርእስቲ ኣይኩነን። ከመይ ገይርካ ተረጋግጸ? ከምዚ ዝኣመሰለ ሓንጎሪን ነዚ ሓንጎሪ ዘገልግል ኩዳሚን እንከሎ፡ ከመይ ገይርካ ከተረጋግጸ ትኸእል ክትፈልጥ ክትክእል ኣለካ። ንዕኡ ምፍላጥ ጥራይ ኣይኮነን እቲ ዋና ነገር። እቲ ኣወንታዊ ጎድኑ፡ እቲ ናይ ብሓቂ ሃናጺ ዝበሃል ሳዕቤናቱ ክትሰርሓሉ ክትክእል ኣለካ። ብትምኒት ዝመጽእ ኣይኮነን። ክትሰርሓሉ ክትስውኣሉ ክትክእል ኣለካ - ክትከፍለሉ እውን ስለዘለካ።

ምፍላጡ ከኣ ኣገዳሲ እዩ። ምኸንያቱ፡ ክመጽኡኻ ዝኸእሉ ብድሆታት፡ ሓደን ክልተን ኢልካ ክትፈልጦም ምእንቲ፡ ኣተሓሳስባኦም ብግቡእ ክትርድኦ ክትክእል ኣለካ። ኣተሓሳስባኦምን ኣከያይዳኦም ክቕይሩ ይኸእሉ እዮም ንዝብል እምበኣር፡ ካብ ኣማኢት ዘመናት ዝጀመሩዎ ስለዝኾነ ክኸውን ኣይክእልን እዩ። ዓለም ካብዚ ክወጽእ ክኸእል ስለዘለዎ፡ ናይ ኩለን ክፍለ-ዓለማት መመንገደን ክገብራ ይኸእላ እየን። ኣብዛ ከባቢና ዘሎ ኩነታት ግን፡ ካልእ ኣማራጺታት የብልናን። ብፍላይ ነዚ ህዝቢ ናይዛ ሃገር እዚኣ፡ 80 ዓመታት እዮም እስትንፋስና ኣምሊቕሙና - ካብ ድሕሪ 1941 ማለት እዩ። መሰል የብልናን ንሕና ከም ህዝቢ? ከም ኩሉ ህዝቢ ናይ ኣፍሪቃ? ሃገር ኮይንና ክንነብር ኣይንኸእልን? የለን ብኣኣቶም። ንስትራተጂያዊ ረብሓታቶም ኣይተገልግልን እያ እዛ ሃገር - ስለዚ ክትደቕሩ ኣለካ። ብኣኡ ዝመጽኦ ጸገም እዩ። ብኣንጻሩ ንዝተበገሰ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ብብእዎኑ

ዝገብሩዎ - ኣይማሃሩን ድዮም? ኣይፋግዱን ድዮምከ? ከምዚ ዝኣመሰለ ቀጻሊ ተጻብኦ ንሓደ ንእሽቶ ሃገር፡ ንእሽቶ ህዝቢ ስለምንታይ? ትማሊ ተወዲኡ ኩናት እናተባህለ እውን፡ በዝን በትን ዝኸውንን ዘይከውንን ሓሶት እናፈብረኽካ ቅሳነት ከለኡሙና። ቅድሚ ዝኾነ ይኹን፡ ልዕሊ ዝኾነ ይኹን ካልእ ህዝቢ ንሕና ርግኣት ንደሊ፡ ንሕና ኩናት ክንርስዕ ንደሊ - ብሰላም ብራህዋ ክንነብር ምስ ካልእ። ሕጂ እዞም ከምዚኣም ዝኣመሰሉ ነገራት ኣገደስቲ ጉዳያት ስለዝኾኑ፡ ናይዚ ከባቢ ንቕሓት ጥራይ ዘይኮነስ፡ ዋላ ብክፍለዓለም ደረጃ ዘሎ ንቕሓትን ምስ ካልኣት ዘለና ዝምድናታትን ብግቡእ ክንሰርዖ ክንክእል ምእንቲ፡ እዚ እዩ እቲ ሕጂ ዘለናዮ ዓለም። ኣብዛ ዘለናዮ ዓለም ንዓኣቶም ረሲዕና ናብ ካልእ ክንከይድ ኣይንክእልን።

ንዓኣቶም ግን ውሽጦም ውሻጦም ክንፈልጦም ስለዘለና፡ ዝሓስቡዎን ዝገብሩዎን ሓደ ብሓደ ገምጊምና፡ ነቲ እንደልዮ ሃናጺ ዝኾነ ሸቶታት ክንበጽሖ ምእንቲ፡ ውጥናትና ክንገብር ኣለና። እዚ ሕጂ ኣብ መንጎናን ኣብ መንጎ ኢትዮጵያን ክንሃንጸ ንደሊ ሰላምን ርግኣትን፡ ኣብ ውሽጢ ወይ መቐን ዝኣተወ እዩ። እቲ ኣብዚ ከባቢ ብገፊሕ ክፍጠር ዘለዎ ኸኣ፡ ነዚ ዕላማዚ ዘገልግል እዩ። ንሳቶም ዝደልዮም ንሳቶም ዘበገሱዎ ኩሉ ግዜ፡ ብግብሪ እውን ተማሂርናሉ ስለዘለና፡ ንዓለወሉ፡ ንሰርሓሉ፡ ዘለና ጸጋታት እውን ኣጎሳጎሱና ክንጭብጦ ክንክእል ኣለና እዩ እቲ ዋና ነገር። ኣብዚ ዘውጽእዎ ዘለዉ ወረቓቕቲ፡ ሕሙም ርእሲ (ሲክ ማይንድ) እዩ ዝብሎ ኣነ - ትግብት፡ ትሰርቕ፡ ተጠፋፍእ፡ ትሸጥፍ፡ ተጣቕሱ እዚ'ዩ ናቶም። እዛ ዓለም እንታይ ትመስል ኣላ? በብኸባቢኡ - ኣፍሪቃ ማለት ሰሜን፡ ደቡብ፡ ምዕራብ፡ ምብራቕ እንታይ ኣሎ፡ ናይ ኤውሮጳ መሻርኽትን ኮራኩርን ናይ ጃንዳ ዋሺንግተን እንታይ እንታይ ይገብሩ ኣለዉ? እንታይ እንታይ መደባት እዮም ዘውጽኡ ዘለዉ? ናባናን ናብ ከባቢናን ዝቕንዐ መደባቶም እንታይ እዩ ዝመስል? ሓደጋታት ከይወድቀና፡ ዘዩድልየና ዕድል ከይንኸስር ምእንቲ፡ ከመይ ጌርና ክንሰርሕ ኣሎና - እዚ መሰረታዊ እዩ።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ብመንጽር'ዚ ሓዲሽ ናይ ኣህጉራዊ ድሕነት ስትራቴጂ ዝብሎዎ ዘለዉ፡ ኣብ ኤርትራ ዝጸንሖ ኣሉታዊ ኣመለካኽታን ቀጻሊ ተጻብኦን ናይ ኣመሪካ ክልወጥ ትጽቢት ይግበረሉ ድዩ?

እቲ ዘገርም፡ እዚ ኩሉ ዓበይቲ ተባሂሎም፡ እዚ ኩሉ ሓይሊ፡ እዚ ኩሉ እናሃለዎም - ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ ናይ ህጻናት ጸወታ - ፋይዳ ወይ ትርጉም ዘይብሉ ንሳቶም ይኹኑ ካልኣት ዘይከሰብሉ ጉዳይ፡ እንታይ ገደሶም ንምንታይ እዮም ቀጸሎም ዘብል እዩ። ቅድሚ ባይደን ማለት ትራምፕ

እንከሎ፡ ክእርሙ ይኸእሉ እየም ኢልካ እኳ ዝሕሰብ ኣይኮነን - ግን ጽምዶ (ኤንጌጅ) ክንገብር ምእንቲ፡ ስለምንታይ 'ኣይተማሃርኩምን ዲኹም ኣብዚ 80 ዓመት' ዘይንብሎም ኢልና፡ ሓደ መዘክር (መሞራንደም) ሰዲድና።

ስለምንታይ ቀጻሊ ተጻብኦ - እቲ ተጻብኦ'ውን እዚ እዩ ኢልካ ከተመኻንዮሉ ትኸእል መጎት ዘይብሉ። ትንታኅ ኣይኮነን፡ ግምታት'ውን ኣይኮነን ሓቀኛ እዩ - ካብ 1941 ክሳብ ሕጂ ዘለናዮ ግዜ ብቐጻሊ ግጉይ ፖሊሲታት፡ እሞ ድማ ኩሉ እቲ ግጉይ ፖሊሲታት እናበርግን ዝኸይድ፡ ስለምንታይ? 'ምስ ኩሉ ዝበልካዮ ከይሰማማዕ እኸእል እኸውን፡ ግን ንመጻኢ ብሓባር ክንሰርሕ ንኸእል ኢና' ኢሉ ፕረዚደንት ትራምፕ መሊሱ። ማለት ክእርሙ ወይ ክቕይሩ ይኸእሉ እየም ኢልካ እትገብር ዘይኮነስ፡ ኣይፍለጥን እዩ - 'ትጋዦ ኣለኹም' ምባልክ እንታይ ነውሪ ኣለዎ ተባሂሉ ዝተገብረ እዩ። መን ይፈልጥ፡ ምክንያቱ ኣይቕየርንዮ ኢልካ ንዝረኣኻዮ ኣካዬ-ዓ እውን፡ ኣይፋልካን ምባልሲ እንታይ ነውሪ ኣለዎ፡ ይሕግዝ ይኸውን ኢልካ እትገብር ነገር እዩ። ድሕሪኡ ኣይቀጸለን። ሓደ-ሓደ ምልክታት እውን ኣሎ። ዝገብሩዎ ዘለዉ ጌጋታት ኣብ ኣፍሪቃ ብፍላይ ኣብ ከባቢና ዝዕዘቡ ዝተፈላለዩ ወገናት ኣለዉ። ኣብ ምውሳን ደረጃ ግን፡ እቶም ዝውስኑ ናታቶም ሕልሚ፡ ናታቶም ፋንታዝያ ዘለዎም ስለዝኾኑ፡ ካብኣቶም እትጽብዮ ነገር የለን። ናፃና፡ ብቐጥታ ስለዝጥምተና ወይ ስለዝምልከተና፡ ናትና ጉዳይ ጥራይ እዩ ዝምልከተና እሞ ኣይግድሰናን እዩ፡ ንፃና ጥራይ ስለዝጻብኡ ዘለዉ ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእል ኢና።

ንሕና ምናልባት ናይ መወዳእታ መስርዕ ኢና ንመጽእ። እቶም ቅድም ተጻባእትና ኢሎም ክቕይዱዎም ወይ ክድርቱዎም ዝደልዩ ዓበይቲ እየም። ንሕና ኣብቲ ሊሲታ (ዝርዝር) ምናልባት ኣብ መወዳእታ ኢና እንመጽእ። ሕጂ፡ ሓፈሻዊ ናይ መኣዝኖም ለውጢ ክመጽእ ይኸእል'ዩ እንተደኣ ኢልካ ግን፡ ዘይሕሰብ ነገር እዩ። በየናይ መንገዲ ከምኡ ኢሎም ክሓሰቡ - ኣይረኣዩካን እዩ። እዚ ማለት ከኣ፡ ሰላምን ራህዋን ተቐሊሰካ ጥራይ ኢኻ ክትረኽቦ ትኸእል። ብትምኒት ዋላ ምስኣቶም ተዘራራብካ እውን የለን። እዚ ከኣ ኣባና ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ነንበይኑ ከባቢታት - ኣብ ምዕራብ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ደቡብ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ሰሜን ኣፍሪቃ፡ ኣብ ከባቢና፡ ኣብ ማእከላይ ኣፍሪቃ ዘሎ ሓደ ብሓደ እንተርኢኻዮ ተመሳሳሊ እዩ። ምናልባት ኣጋጣሚታት እንተተረኽቡ፡ ኣብዚ ዞባዚ ዘሎ ነቲ ቁርጽራጽ ስእሊ በበይኑ ፋሕፋሕ ኣቢልካ፡ ኣብ መወዳእታ ኣገጣጢምካ እንተርኢኻዮ፡ ዳርጋ ኩሉ ኣብ ከባቢና ዘሎ ጸገማት - ኣብ ቀይሕ ባሕሪ፡ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ተፋሰስ ኒል፡ ኣብ ጋልፍ

(ወሽመጥ) ዘሎ ጸገም፡ ናታቶም ምትእትታዎትን ዕንደራታትን ዘምጽኦ ዘሎ እዩ።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ኣብ ኤርትራ ዝጸንሐ ናይ ኣመሪካ ኣሉታዊ ኣመለኻኽታን ቀጻሊ ተጻብኦን ክልወጥ ትጽቢት ይግበረሉ ድዩ? .

ሓፈሻዊ ናይ መኣዘኖም ለውጢ ክመጽእ ይኸእልዮ ክትብል ዘይሕሰብ እዩ። በዩናይ መንገዲ ከምኡ ኢሎም ክሓሰቡ - ኣይረኣዩካን። እዚ ማለት እምበኣር፡ ሰላምን ራህዋን ተቃሊስካ ጥራይ ኢኻ ክትረኽቦ ትኸእል። እዚ ድማ ኣባና ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ነንበይኑ ከባቢታት - ኣብ ምዕራብ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ደቡብ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ሰሜን ኣፍሪቃ፡ ኣብ ከባቢና ኣብ ማእከላይ ኣፍሪቃ ዘሎ ሓደ ብሓደ እንተርኢኻዮ ተመሳሳሊ እዩ። ምናልባት ኣብዚ ዞባ ንዘሎ ቁርጽራጽ ስእሊ በበይኑ ፋሕፋሕ ኣቢልካ፡ ኣብ መወዳእታ ኣገጣጢምካ እንተርኢኻዮ፡ ዳርጋ ኩሉ ኣብ ከባቢና ዘሎ ጸገማት - ኣብ ቀይሕ ባሕሪ፡ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ተፋሰስ ኒል፡ ኣብ ጋልፍ (ወሽመጥ) ዘሎ ጸገም፡ ናታቶም ምትእትታዎትን ዕንደራታትን ዘምጽኦ ዘሎ እዩ። ብድምሩ ክንርእዮ እንተኸይንና እዚ 'ጎደቦ' እንብሎ፡ ብናይ ቀረባ ኩነታት እውን ዝጽሎ፡ ናይ ተፋሰስ ኒል፡ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ቀይሕ ባሕሪ፡ ወሽመጥ እውን ኣሎ - እዚኦም ንሓድሕዶም ተመሳሳእቲ ክፍለ-ዞባታት እዮም። ንሓድሕዶም ዘለዎም ዝምድና፡ ብርግኣት፡ ብልምዓት ደረጃ ተወራራሲ እዩ።

ሓደ ካብቲ ሓደ ነጻልካ ክትርእዮ ኣይትኸእልን። ንሓንቲ በይና ዘርዘርካ ውሽጣ ውሻጠኣ ክትርእዮ ትኸእል ኢኻ፣ ካብታ ካልኣይቲ ግን ክትፈልዮ ኣይትኸእልን። ከምኡ ስለዝኾነ፡ ዘይሩ ዘይሩ እቲ ጉዳይ ናብኣቶም እዩ ዝመጽእ። ንሓቶም ዘይዘርጉዎ የለን፡ ምናልባት ወኪላት፡ ንኣሸቱን ዓበይትን ክህልውዎም ይኸእሉ እዮም። ዞባዊ ሓይልታት ኢና፡ ጎብለላት ኢና. . . ዝብሉ ንዓኣቶም ዘገልግሉ ብእተፈላለዩ መንገዲ ዝኸድምሎም ኣለዉ። ድሌታቶም ንምርግጋጽ ዝሰርሑ። ኣብ ውሽጢ ከምዚ ዝኣመሰለ ዞባውን ዓለማውን ዘቤታውን ለውጥታት፡ ነቲ ኩነታት ከመይ ንርእዮ፡ ከመይ ነንብቦ - ክንጽብዮን ዘይክንጽብዮን እዚኣን እዚኣን ምዕባሊታት ክመጽኦ ይኸእላ እዩን ክንብል ንኸእል ኢና። እቲ ዘወጸኡና ግን፡ ንዝኾነ ዕንቅፋት ንዝኾነ ተጻብኦ መኪትና ከነምክኖን ንቕድሚት ክንከይድን ክንከእል ኣሎና። እምበር 80 ዓመታት ደኣ - እንታይ ገይሩ እዚ ህዝቢ ናይካ ሃገር እዚኣ? መኪቱ ግን ኣብዚ ሕጂ ዘለዎ ደረጃ በጹሑ ኣሎ። ብምንታይ ዓቕሚ፡ ብናይ መን ዘራዎት፡ ብኣየናይ ሎጂክ እንደኣ ኢልካ፡ ብጽንዓቱን መስዋእቱን ዘረጋገጸ ነገር እዩ። 80 ዓመታት ሓደ ብሓደ እንተገምጊምካዮ፡ ዋላኳ እንጀሃረሉ ነገር

እንተዘይኮነ፡ ናቱ ባህርያት ዘለዎ ፍሉይ ናይ መኸተ ዛንታ እዩ ሓሊፉ። ነዚ ክንድርዎ ክንክእል ኣለና። ነዚ ክንገብር ግን፡ ቀጻሊ ናታቶም ኣተሓሳስባ፡ ስትራተጂ፡ ዝርዝራዊ ውጥናት ክንፈልጦን ክንከታቶሎን ግቡእ እዩ። ኣብ ግዜ ምናልባት ብኸምዚ ዝጸንሑዎ ዓንዳሪ ኣካዪዳ፡ ክንደይ ግዜ ክጸንሑ ይኸእሉ. . .? እዚ ንርእዮ ዘለና ናይ ዩክረይን ኩነታት ኣበዮናይ ክዓልብ ይኸእል፤ እዚ ኣብ ካልእ ቦታታት ዝፈጥሩዎ ዘለዉ ግንባራት ከመይ ከመይ ገይሮም ክቕጽሉዎ እዮም፤ ክድርቱዎን ዝደልዩ ዘለዉ ዓበይትን ንኣሽቱን ሓይልታት ብዓለም ደረጃ እንታይ እንታይ ፋይዳ ክረኽቡሉ እዮም? ኣካዪዳኦምን ቃና ናይ ኣተሓሳስባኦምን ከይቀየሩ ክቕጽሉ እዮም ኢልካ ምስ እትሓሰብ ማለት እዩ። ንገዛእ ርእሱ እቲ ገለ-ገለ ኣወዳድባ ብፍኑው ዝኸይድ ዘሎ እዩ። ናይ ኔቶ ከምብሓድኻ ናይ ምብርባር መደብ፡ ሓሲቦምሉን ብውጥን ዝኸይድ ዘሎን ኢዩ ኢልካ ክትዛረበሉ ኣይከኣልን እዩ። ፍኑው ኣከያዪዳ እዩ። ምኽንያቱ፡ ብድሆታት እናዓበዮም ምስ ከደ፡ ክቈጻጸሩዎ ዝጸንሑ ከባቢታት፡ ከም ዘይቈጻጸሩዎ እናፈለጡ ምስ መጽኡ፡ የመዓራርዩ ወይ ከመሓዪኹ ይግደዱ ኣለዉ።

እዚ ናይ ዩክረይን ንገዛእ ርእሱ ምስምስ እዩ። ከም ብሓዲኻ ንመሰራርዒ ክኾኖም ምእንቲ፡ ተኣከብ ተኣከብ ተባሂሉ። ሽወደንን ፊንላንድን ይኣትዎዶ ኣይኣትዎን ኣብ ኔቶ? እቲ ኔቶ ንገዛእ ርእሱ ኣሎ ድዩ? ቀደም ዝሓለቐስ ሕጂ ከም ብሓዲኻ ትንፋስ ሂብካ ሓደስቲ ኣባላት ትውስኸሉ፡ ተገፋፍሖ ዓቢ ስእሊ ትወስድ። ኤውሮጳዊ ሕብረት የለን። ኤውሮጳዊ ሕብረት ዝበሃል ኣሎ - ከምዚ ዓይነት ስራሕ ይሰርሕ እዩ እንድሕር ኢሎሙኻ፡ የለን። እዞም ዓሰርተ ግዜ ነዘን ተለቪኻን ስክሪናት ኣረብሪቦምን ዘለዉ ገጸት፡ ንዓታቶም ክትርኢ ክትቅጽል ኢኻ። ሓዲኻ ዘምጽእዎ ነገር የለን። ኤውሮጳዊ ሕብረት ኣሎ ኢልካ ክትዛረበሉ ትኸእል ኣይኮነን።

እቲ ጽቡቕ ነገሩ ኣብ ውሽጢ ዘን ዝሓለፉ 30 ዓመታት፡ ብናይ እንኮ-ቊጥባዊ (ዩኒፖላር) ፍልስፍና ንምድራትን ካልእን ኢሎም ዘምጽእዎ ብምሉኡ ስለተበታተነ፡ ሕጂ ዝሓሸ ኩነታት ኣሎ። ድራማቲክ ዝኾነ ኣብ ዓመት ወይ ክልተ ዓመት ለውጢ ክመጽእ እዩ ኢልካ ክትዛረብ ኣይትኸእልን ትኸውን - ክውንነታዊ እውን ኣይኮነን። እቲ ኣንፈት ሓደ ብሓደ እንድሕር ርኢኻዮ ግን፡ ናብኡ ገጽ እዩ ዝኸይድ ዘሎ። ደፊኦም ደፊኦም ነተን ክቕርቅሩዎን ወይ ክድርቱዎን ዝደልዩ ሓይልታት ከምዘይድርቱዎን ክፈልጡ እዮም ኣብ ሓደ እዋን። ሽቡ ሓዲኻ ምህዞ ከምጽኡ ይኸእሉ ይኾኑ፤ ሽቡ ግን ግዜ ምስ ሓለፈ እዩ ዝኸውን። እዚ ሕጂ ዝኸዱዎ ዘለዉ መንገዲ ድማ ናብኡ ገጽ ዘምርሕ እዩ። ናብ ገደል ገጽ ዘምርሕ እዩ። ምናልባት

አይኖትኑን እየም ክትብል አይትክእል ትኸውን። እቲ ናይ ዝሓል ኩናት መድረኽምን አተሓሳስባኦምን ግዜ በሊዑ ከይዱ እዩ። ሓዲሽ ዕድል ረኽብና ኢሎም እዘን 30 ዓመታት ሃዊኸሙና፡ ንድሕሪ ሕጂውን አይህውኹን እየም ክትብል አትክእልን። ንሕና ግን እንታይ ንገብር? እቶም ከማና ዝአመሰሉ እንታይ ይገብሩ? ሓቢርና እንታይ ንገብር? ኢልካ ክትዛረብ ክትክእል አሎካ። ንሳቶም ግን፡ ክቕይሩ እየም ወይ ሓዲሽ ነገር ክምጽአና እዩ ኢልካ ትጽቢት ዝግበረሉ አይኩነን። ኣብ ደሞምን መትንታቶምን ዝሰፈረ ሕማም እዩ። ነዚ ሕማምዚ መድሃኒት እውን ክርከቦ እዩ ኢልካ - ብፍጹም ዝሕሰብ አይኮነን።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ደጋጊምካ ክትዛረቡሉ ከምዝጸናሕካ፡ ብዓለም ደረጃ ምዕሩይ፡ ውዱን፡ ብሕጊ ዝምእዘን አህጉራዊ ስርዓትን ጥዑይ ናይ ምውድዳር ባይታን አይጸንሐን። ኣብዚ እዋንዚ ግን ብፍላይ ኣብ'ቲ ብሓርፋፍ አዘራርባ ብግሎባዊ ደቡብ (ግሎባል ሳውዝ) ዝፍለጥ ክፋል ናይ ዓለምና ዝጸንሐ ኣካዪዳ ወይ ስታተስኮ ዘይርዕም፡ ንሓዲሽን ውዱንን ዓለማዊ ስርዓት ዝጽውዕ ድምጺ እናዓበዩ ይኸይድ ኣሎ። መጻኢ ኣንፈት ናይዚ ምዕባሊታት እዚ እንታይ ይመስል? ርእይቶን ሓሳባትን ኤርትራ ኣብ ህልዊ ኩነታት ሕጽር ዝበለ መብርሂ ክትህበና?

ናይ ደቡብ ጥራይ አይኮነን፡ ማለት ቦቲ ናይ ቀደም አዘራርባ 'ሳልሳይ ዓለም' ዝብሉዎ - ላቲን አመሪካ፡ አፍሪቃ፡ ኤስያ ዘጠቓለለ ጥራይ ኢልካ እውን ክትዛረብ፡ መልክዕ ናይ'ቲ ዓለም ከማን ተቐያይሩ እዩ። ሕጂ ብላዕሊ ደረጃ ብዓቢኡ እንተርኢናዮ፡ እዚ ኣብ መንጎ ቻይናን ሩስያን ዝፍጠር ዘሎ ሽርክነት ወይ ኪዳን፡ ብናታቶም ሕርያ ዘይኮነ - በቶም ከድቅቑዎም ዝፍትኑ ዘለዉ ዝፈጥሩዎ ዘለዉ ምሕዝነት እዩ ኢልና ክንወስዶ ንክእል። ሳዕቤን እዩ። ኣብ መንጎ ቻይናን ሩስያን ዘሎ ምሕዝነት፡ ብመጽናዕቲ ወይ ብውጥን ብናታቶም ድሌት ወይ ተበግሶ ዝመጽአ እዩ ኢልካ ክትዛረብ ኣጸጋሚ እዩ።

ግን፡ ብሰንኪ'ቲ ኣብ ልዕሊኦም ዝግበር ዘሎ ናይ ድረታ ምውጥጥ ይቀራረቡ ኣለዉ። በበይኖም ሩስያን ቻይናን ህንድን፡ ካልኣት እውን ንኣሽቱ ንኣሽቱ ዝመስላ - ብዓለም ደረጃ ክገብሩዎ ዝክእሉ እንታይ እንታይ ይመስል? ሕጂ ኣጸቢቐ ዘይተጋህደልና ዘሎ - ጃፓናውያን እውን ዕጉባት ድዮም በዚ ናይ ጃንዳ ዋሺንግተን ፖሊሲታት? የዋጸኦም ድዩ ምስ ከባቢኦም ቀጻሊ እናተራጸሙ ክቕጽሉ? ብኸምኡ ክቕጽሉዎ ድዮም? ደቡብ ኮርያ ከምኡ ኩይና ክትቅጽል ትክእል ድያ? ኣብ መንጎ ደቡብን ሰሜንን ኮርያ ዘሎ ምስሕሓባት ይኹን ኣካዪዳ ከምቲ ዘለዎ ክኸይድ ይክእል ድዩ?

አውስትራልያ አብኡ ክትኣቱ ብባህሪ እውን ኣብቲ መዓስከር ስለዝኾነት፡ ንሳ ከተጎሳጎሶ እትክእል፡ ወይ'ውን ንሳ ዘላቶ - ጃፓን፡ ደቡብ ኮርያ፡ ህንዲ ኣኪብካ ሓዲሽ ኪዳን ኣብቲ ከባቢ ንምፍጣር ዝግበር ዘሎ ኣብ ደቡብ ተቐባልነት የብሉን። ኣብ ደረጃ ናይ ህዝብታት፡ ብዘይካ እቲ ናይ ፖለቲካ ሓይልታትን መንግስታትን ገዲፍካ እንተርኢኻዮ፡ ሰብ ርግኣት እዩ ዝደለ፡ ራህዋ እዩ ዝደለ። ቀጻሊ ከምዚ ዝኣመሰለ ቅልውላዎት ግን . . ? እዚኣም ብዘይካ ሰንዓ ናይ ቅልውላዎት፡ እንታይ ረብሓ ኣምጺኦምሉ ነዚ ዓለም? ሰብ ኣእምሮ የብሉን ኣዳቕቕ ክፈልጥ ኣይክእልን እዩ፡ ነዚ ስትራተጂያዊ ለውጥታት ከንብቦ ኣይክእልን እዩ ክትብል ኣይትክእልን። ከምኡ ስለዝኾነ እዩ 'ዲፍ' ኢልዎ ሰብ ሎሚ። እቲ ንቕሓት ዘንገሎሉ ሓይሊ እኳ እንተዘየለ፡ ከምቲ ኣብ እዋን ዝሓልኡ ኩናት ዝነበረ፡ ሕጂ በዚ ከካብ ከባቢኡ ዝረኣ ዘሎ ምዕባለታት፡ ህዝብታት ፍጊዕ ኢሉዎም፡ ኣኸሉዎም እዩ።

ንኸምዚ ዓይነት ነገር ክጻወሩ ኣይክእሉን እዮም። ዝሓልኡ ኩናት ተወዲኡ ምስተባህለ፡ ቃዲዳ መን ፈጠሩዎ እንድሕር ኢሎም'ኻስ - ኣብ ኣፍጋኒስታን ነጂቡላህ ከሎ ካልኣት ከለዉ ንሩስያ ክምክትዎም ምእንቲ፡ እዚኣቶም ኮሚኒስት እዮም - ሃይማኖት የብሎምን ተባሂሉ፡ ተወደብ ተወዳደብ ኢሎም ቃዲዳ ፈጠሮም። ዳዲሽክ መን ኣምጺኡዎ? እዘን ካልኣት ዝተፈላለያ ናይ ሽቦራ ውድባት ብኸመይ ድየን መጸኣን? ኣብ ከመይ ዝኣመሰለ ኩነታት እየን ተፈጠረን? እንተደኣ ተባሂሉ፡ ኣብ ውሽጢ ዝሓለፈ 30 ዓመታት እየን ተፈጠረን ኩላተን። ምስቲ ናይ እንኩ-ቍጥባዊ (ዩኒፖላር) ዝበሃል ተርእዮ፡ ቦሎኽ-ቦሎኽ ኢለን ብተዘዋወሪን ብኣታቶም ብቐጥታን ዝተፈጥሩ እየን። ንሳተን ፈጠረናኦ ዘለዎ ብፍላይ ኣብ ከባቢና ዘሎ ዘይርግኣትን ዕንወትን ከኣ ቀለል ኣይኮነን። እቲ ንምስሉይነት ዝብልዎ ኣንጻር ቴሮሪዝም፡ ኣንጻር ገለ ዝብልዎ፡ መሳርሒኦም እዩ ባዕላቶም ዝፈጠርዎ እዩ። እዚ ስለዝኾነ፡ መን እዩ እቲ ግዳይ ኣብ መወዳእታ እንድሕር ኢልካ፡ እቲ ግዳይ ብዘይካ እታ ናይ 9/11 መስከረም ፍጻመ፡ ዝበዝሕ ግዳይ ናይ ሽቦራታት - እዚ ደቡብ ዝበሃል እዩ፡ ሳልሳይ ዓለም እዩ።

ጥምየት ወስኸሉ ብሰንኪ ናታቶም ፖሊሲታት ዝመጽእ ጥምየት፡ ኣብ ህዝብታት ፈጠሩዎ ዘሎ ሽግር መወዳእታ የብሉን። ድሕረት ሓደ ዓቢ ብድህ ናይ'ዚ ደቡብ ዝበሃል ዘሎ ከባቢታት እዩ። ካብ'ዚ ዓለማዊ ስትራተጂ ጃንዳ ዋሽንግቶን ብቐዳማይ ደረጃ ዝህሰ ዘሎ መን እዩ? እንተደኣ ኢልካ፡ እዚ ህዝብታት እዚ እዩ። ኣብ ኣፍሪቃ ሎሚ 1.2 ቢልዮን ህዝቢ ኣሎ እንተ ኢሎም'ኻዎ፡ ምስ ዕብዮት ብዝሒ ጽባሕ ንግሆ እውን ናብ ዕጽፊ ምስ ከደ፡ እንታይ ክገብር ይክእል በዚ ሕጂ ዘለዎ? እንታይ ክበልዕ እዩ ጽባሕ ንግሆ?

በዚ ንሳቶም ዝፈጥርዎ ዘለዉ ህወ-ካት ከመይ ከመይ ክኸውን እዩ ዘየብል ኣይኩነን። እቲ ንቕሓት ብኡ መጠን እናዓበየ ይኸይድ ኣሎ። ምናልባት ኣወዳድባ ኣለዎ የብሉን ካልእ ኣርእሱቲ እዩ። ኣብ ላቲን ኣመሪካ ዘሎ ኩነታት ሓደ ብሓደ ክትርእዮ ትኸእል ኢኻ።

ብብእዎኑ ዝፈጥርዎ ዘለዉ ነንበይነን ሃገራት ኣብዚ መዓሰከር፡ ኣብዚ በይዝ... ነንበይኑ እንታይ ይረክብ ኣሎ። ብዘይካቲ ዝምዝምዝዎ ዘለዉ ጉልበት እንታይ ኣለዎም ኣብ መወዳእታ። ህንዲ'ውን ደሚርካ እንተርኢኻያ ማለት እዩ። ሕጂ እዚ ደቡብ ዝበሃል ዘሎ ማርጂናላይዝ ስለዝኹነ ተዋሲኑ ስለዘሎ፡ ናይ ልምዓት ዕድል ስለዘይረኸበ፡ ዓይነት ህይወቱን መነባብሮኡን ስለዘይጥዓመ፡ ምስኡ ካልእ ሽግራት እናተወሰኸሉ ስለዝኸይድ፡ ካብ ኣብ ሰሜን ዘሎ ዝነቕሐ እዩ ክትብል ትኸእል ኢኻ ባይ ዲፎልት ብባህሪ። ምክንያቱ፡ መነባብሮኡ እዩ ዝውስኖ። ኣነ ስለምንታይ ኣብዚ ተደርብዮ፡ ስለምንታይ እየ ዝጠሚ ዘለኹ፡ ስለምንታይ እየ ብሕማማት ዝጨናነቕ ዘለኹ፡ ስለምንታይ ስለምንታይ. . .? ኢሉ ነብሱ ክሓትት ይኸእል እዩ። እናኣነጻጸሪ እውን ስለዝርእዮ። ስለዚ፡ ሓዲሽ ዓለማዊ ለውጢ ክመጽእ ኣለዎ፡ ሓዲሽ ስርዓት ክመጽእ ኣለዎ። ተወዲቡ ዝቃለስ ኣሰራርሓታት ኣሎ እንተዘይበልና፡ እቲ ንቕሓት ኣብቲ ደቡብ ስለዝበዘሕ፡ ነዚ ዝመጽእ ዓመታት - ዓሰርተ በሎ ዕስራ ዓመታት፡ እቲ ኣይፋልን ዝብል ሓይሊ መብዛሕትኡ እቲ ኣብ ደቡብ ዘሎ እዩ። ዝያዳ ካልእ በሊዑ ዝያዳ ካልእ ፈሊጡ ኣይኩነን፡ ዘለዎ ኩነታት ካልእ ኣማራጺ ስለዘይብሉ እዩ።

ነቶም ንህይወቱ ዝዘርጉ ዘለዉ ጠንቅታት ንዓታቶም ክኣልዮም ክሓስብ ነውሪ ኣይኩነን። ባህርያዊ ውጽኢት እዩ ዝኸውን። ምናልባት እዚ ናይ መወዳእታ ዲፕሎማሲ እንተደኣ ርኢና፡ ካብ ኤውሮጳ ዝብገስ ተበግሶታት፡ ካብ ውሽንግቶን ዝግበር ተበግሶታት፡ ናይ ኣፍሪቃን ናይ ኣመሪካን ኣኼባ ይግበር ኣሎ ኣብ ዋሽንግቶን. . . ይብል። ናይ ኣፍሪቃ ፍቕሪ ክትሰሕብ ምእንቲ ማለት እዩ። ህይወት ሰባት እናኣዕነኻ ክትቅሸሽ ክትጥብር ትሓስብ። ኣብ ማእከላይ ምብራቕ መጺእካ - ንማእከላይ ምብራቕ ክትከስብ ኢልካ ኣብ ሪያድ፡ ኣብ እንታይ ኢኻ ትብሎ ኣኼባታት ትገብር። መን ክሰምዓካ ይኸእል ኣብ መወዳእታ። ምናልባት ደሓር ክንመጽእ ኢና፡ ዋላ እተን ኣብ ምክፍፋል ናይ ዝሑል ኩናት መስርዕ ወይ ጋንታ ሓዘን ዘነበራ ሓይልታት፡ ይኣኸለና ይኣኸለና፡ ይኣኸል ኣብ ምባል ገጸን ከይደን ስለዘለዎ፡ እዚ ደሚርካ ደሚርካ ክትርእዮ ከለኻ፡ ነዚ ሕጂ ንሕና ዘለናዮ ጥራይ ዘይኩነስ፡ እቲ ደቡብ ዝበሃል ካብዚ ዘለዎ ዓይነት ህይወት ክወጽእ ኣለዎ ናይ ግድን። ኣይሓስብን እዩ ወይ ዝመርሖ ስለዝሰኣነ እዩ፡ ዕድል ስለዘይረኸበ እዩ ኢልካ ከተናእሶ

አይትክኔልን። ግዜ እናአዋህለለ እና አዋህለለ ኣብ መወዳእታ እቶም ቀንዲ ነዚ ናይ ሃይመና ናይ ዕብላን ናይ ግበታን አከያይዳ፡ ኣብ ዓለም ኖ ዝብል እቲ ዝበዝሕ ኣብ ደቡብ ዘሎ ህዝቢ እዩ - ብጠንቂ እቲ ዘለዎ ኩነታት።

እዚ ምናልባት ኣብ መወዳእታ ከመይ ይኸይድ፡ ዋላ እተን ሓያላን ዓበይቲ ዝበሃላ፡ ዝንቀሳቐሳኦ ዘለዎ፡ ዞባውያን ኅብላት ዝበሃላውን ዝንቀሳቐሳሉ ዘለዎ፡ ብዘይካዚ ፖለቲካ ካልእ ከስርሐን ዝኸኔል ሕርያታት ኣለወን ድዩ - ኣነ ኣይመጽአለይን። ምክንያቱ፡ ንዓኡ ንምክሳብ ተባሂሉ ዝግበር ዘሎ ናይ ኤውሮጳ ደሊገሽናት መጺኦም ከይዶም - ኣብ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ምዕራብ፡ ኣብ ደቡብ . . ክብሃል እንከሎ፡ ይርኣዮም ኣሎ እቲ ናይ ብሓቂ ስምዒት ህዝብታት ናይ ደቡብ። ይፈልጥዎ ስለዘለዉ፡ መጠበሪ ደኾን እዚኣ እንተተገብረት እዚኣ ኣሎም ዘካይድዎ ዘለዉ እዩ።

2ይ ክፍል

ዞባዊ ጉዳያት

• ክቡር ፕረዚደንት ኣብ ቀዳማይ ክፍል ቃለ-መጠይቕ ከምዝጠቐስካዮ፡ ዕንደራ ወያነ ንህዝቢ ትግራይ፡ ከቢድ ዋጋ ኣክፊልዎ እዩ። ድሕሪኪ መሪር ተሞኩሮኪ፡ ኣብ ውሽጢ ትግራይ እንታይ ምዕባለታት ክንጽብ ንክእል? ምስቲ ንህዝቢ ትግራይ ምስ ኅረባብቱ ንምንቛት ዝካየድ ጽልኢ ናይ ምስዋር ጸዑቕ ዘመተ ኣተኣሳሲርካ፡ ናብ ህዝቢ ትግራይ እንታይ መልእኽቲ ከተመሓላልፍ ትደሊ?

እዚ ጸገምዚ ብኸመይ መጸኢ፡ ንድሕሪት ተመሊስካ ምርኣዩ የድሊ። ቃልሲ ህዝቢ ትግራይ፡ ምስቲ ኣብ ኢትዮጵያ ዝነበረ ህመሻ (marginalization) ኣንጻር ዕብላላ (ሃይመና) ሓደ ፍሉይ ብሄር ዝተላዕለ ፍትሓዊ ቃልሲ'ዩ። ኣብ ከምዚ ዓይነት ኩነት፡ መሰል ብሄራት ኣብ ውሽጢ ሓደ ሃገር ብኸመይ ይረጋገጽ ዝብል ሕቶዩ ዝመጽእ። ኣብ ፈለግ 1970ታት ወያነ ሒዙዎ ዝነቐለ ፕሮግራም ኩሉ ዝፈልጠ'ዩ። ናጽነት ትግራይ (ምንጻል ካብ ኢትዮጵያ) ዝብል እዩ ነይሩ። እዚ ክሳብ መፋርቕ 70ታት ብዙሕ ኣካቲዑና'ዩ። ምክንያቱ፡ ተራ መግዛእቲ ኣብ ምምስራት ሃገራት ኣፍሪቃ ኅሲኻ፡ ንሱ ዝፈጠሮ ዶባት ሰጊርካ ክትግበር ዝክእል መሰል ርእሰ-ዓሳ ክህሉ ኣይክእልን። ኢትዮጵያ፡ ጅቡቲ፡ ኤርትራ፡ ሱዳን ከመይ ኢለን መጸኢን? ዶባት ሃገራት ኣፍሪቃ ከመይ ተሳኢሉ? ኩልና ንፈልጦ ኢና።

ኣብ ውሽጢ'ዞን ብመግዛእቲ ዝቐማ ሃገራት ንመሰል ህዝቢታት ወይ ብሄራት ብኸመይ ይረጋገጽ? ኣብ ሓደ መረዳኢታ ንምብጻሕ ሰለስተ ኣርባዕተ ዓመታት'ዩ ወሲዱልና። ድሕሪ ብዙሕ ምይይጥ፡ በደልን ህመሻን እንተሎ፡

አንጻሩ ዝካየድ ቃልሲ ፍትሓዊ፣ ቃልሲ ህዝቢ ትግራይ ከአ አካል ቃልሲ ህዝቢታት ኢትዮጵያ ኮይኑ፡ አብ ውሽጢ ኢትዮጵያ እዩ ፍታሕ ዝረክብ፡ ስለዚ ዕላማ ናይቲ ዝካየድ ቃልሲ አብ ኢትዮጵያ ለውጢ ምምጻእ ክኸውን ኣለዎ አብ ዝብል ናይ ሓባር መረዳእታ በጺሕና። በዚ ድማ ዕላማ ቃልሲ ህዝቢ ትግራይ ተነጺሩ፡ አብ መንጎ ህዝባዊ ግንባርን ወያነን ናይ ቃልሲ ዝምድና ተፈጠሩ፡ እቲ አብ ትግራይ ዝካየድ ዝነበረ ፖለቲካዊ ጎስጓጎትን ኣወዳድባን ቅኑዕ መስመሩ ክሕዝ ክኢሉ። ከይዱ ከይዱ ግን ናይ ርእሰ ሓያላን ምትእትታው መልክዑ እናቐየሮ ክመጽእ ጀሚሩ። አብ መፋርቕ 70ታት ስርዓት ሃይለስላሴ ወዲቐ ደርግ መጺኡ፡ ሕብረት ሶቭየት ንኣመሪካ ተኪኦ አብ ኢትዮጵያ ኣትያ። ኣብቲ ዝቐጸለ 17 ዓመታት፡ እቲ ቃልሲ በቲ ዝተጠቐሰ ዕላማ ከይዱ፡ አብ መወዳእታ፡ ስርዓት ደርግ ወዲቐ፡ እቲ ቃልሲ ዕላማኡ ወቐዑ፡ ፍትሒ ተረጋጊጹ ክበሃል ይከኣል። ኩናት ኤርትራ እውን ስለዘብቐዐ፡ ሓድሽ መዋእል ተኸፊቱ። ብደረጃ ዓለም ከአ ምስ ምክታም ዝሒል ኩናት ለውጢ መጺኡ። አብ ከምዚ ዓይነት ሃዋህው፡ እቲ አብ ኢትዮጵያ ዝመጸ ናይ ስርዓት ለውጢ፡ ናይ ብሓቂ ፍትሒ ዘረጋግጽ፡ ዝሰፍሐ ምትሕግጋዛት ዝፈጥር ምእንቲ ክኸውን፡ አብ 1992 ናይ ምስግጋር ኮንፈረንስ አብ ኣዲስ አበባ ተኻይዱ። ናይ ኦሮሞ፡ ኣምሓራ፡ ዓፋር፡ ሶማሊን ካልኣት ብሄራትን ናይ መሰል ሕቶ ከመይ ይተሓዝ? ምስግጋር ናብ ሓድሽ ስርዓት እንታይ ክመስል ኣለዎ? ዝብሉ ኣርእስትታት ተላዲሎም ተዘራብሎም። ኣቐድም ኣቢሉ ግን፡ መሪሕነት ወያነ ዘምጽኦ ዝንቡዕ ሓሳብ ነይሩ። ኢህወደግ ዝብሃል፡ መሪሕነት ማለሊት ዘመሓድሮ ጥምረት።

እዚ እንታይ ማለትዮ፡ ንካልኣት ብሄራት ዝውክሉ ሰባት አብ ሓደ መኣዲ ኣምጺእካ፡ ነቲ መኣዲ ባዕልኻ ተማሕድሮ Manage ወይ micro-manage ትገብሮ ማለት እዩ። ብዛዕባ ‘ምውሳኘ’ ትዛረብ ነይርካ፡ ከመይ ጌርካ ንካልኣት ኣዋሲንካ - ንሰኻ እትዕብልሎ ኪዳን ፈጠርካ፡ ነቲ ጉዳይ ክትመርሖ ትሓሰብ። እዚ ዘይከውንዮ። ኣብቲ መሰጋገሪ መድረኽ፡ ግንባር ሓርነት ኦሮሞ ተሳትፎ ነይሩዎዮ። ድሓር ግን፡ በዚ ዝተጠቐሰ ጸገማት ክቕጽል ኣይከኣለን፡ ካብኡ ወጺኡ። ብወገንና፡ ልክዕ ከምቲ ናይ 70ታት አብ 1992 እውን፡ እቲ ዕላማ ናብ ሓድሽ ስርዓት ምስግጋር እንተድኣ ኮይኑ፡ እቲ ዝህነጽ ስርዓት ንኹሉ ዘሳትፍ እምበር፡ መመሊሱ ምፍንጫል ዘምጽእ ክኸውን የብሉን ዝብል ዕቃብታት ነይሩና። ምክንያቱ በቲ ወያነ ዝመረጸ ኣካዬዳ፡ ነቲ አብ ኢትዮጵያ ዝነበረ ኩነታት ክትሰርዖ ዝከኣል ኣይኩነን። ድሕሪቲ ናይ 1992 ኮንፈረንስ እውን እንተኾነ፡ እቲ ጉዳይ ቀጸሊ ንዛረብሉ ነይርና። አብ መወዳእታ እቲ ናይ ስግግር መድረኽ ሓሊፉ፡ ናይ 1995

ቅዋም ፈደራላዊ ደሞክራሲ መጻሕፍት። ቀቅድመኡ ኣብ መወዳእታ 1994፡ ምስቲ ዝነበረና ናይ ምምኽኻር መንፈስ፡ መለስ ኣብ ኣስመራ መጻሕፍት “ወረቅት ኣሎኒ ከተንብቦ። ናይ መጀመርታ ንድፊ እዩ፡ ካልእ ሰብ ኣይረኣዮን፡ ርእይቶኻ ክትህበሉ።” ኢሉኒ። ነቲ ንድፊ ቅዋም ሕልፍ ሕልፍ ኢሊ ምስ ርኣኹዎ፡ “ግዜ ከድልየኒዮ፡ ሓደ ክልተ መዓልቲ ወስኸኒ እሞ ቀሰይ ኢልና ንዛረበሉ” ኢሊዮ። እቲ ንድፊ ኣድቂቐ ምስ ረኣኹዎ፡ “መሰል ርእሱ-ውሳኔ ክሳብ ምንጻል” ዝብል ዓንቀጽ 39 ጥራይ ዘይኩነ፡ ሓፈሻዊ ትሕዝቶኡን መንፈሱን ዕቃቦታት ዘበጋግሰዮ ነይሩ።

በይንና ኢና ነይርና። “እዚ ቅዋምዚ፡ ይትረፍ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ንዝኹነ ካልእ ህዝቢውን ዝኸውን ኣይኩነን። እቲ ዋና ዕላማ ሃገር ምህናጽ እዩ። ዝተገዛዘዐ፡ ዝተበታተነ፡ ነንበይኑ ባህርያት ዘለዎ ህዝብታት፡ ሓደ ታሕቲ ሓደ ላዕሊ፡ ሓደ ዝተዋሰነ ሓደ ማእከል ኮይኑ ክፈጥሮ ዝኸእል ስሙር ሃገር የለን። ንቕድሚት ዝጠመተ ኣካይዳ ክህሉ ኣለዎ። ከምዚ ገይርካ ሽግራት ኢትዮጵያ ዝፍታሕ ኣይኮነን። እዚ ሰነድዚ መመሊሱ ናብ ምትፍናንዮ ዘመርሕ” ኢሊ ርእይቶይ ገለጸሉ። “ከምኡ ከም እትብል እፈልጥ ነይረ፡ እዚ ናትካ ኣቀራርባ ኣይዳሊስት እዩ፡ ከምኡ ዝበሃል ነገር ብግብሪ ክመጽእ ኣይከእልን እዩ። ንሕና ካልእ ኣማራጺ የብልናን። ኢትዮጵያ ክንሕዛ እንተድኣ ኩይንና ብኸምኡ ጥራይ ኢና ክንሕዛ እንኸእል” ኢሉኒ። ከይዳ ከይዳ እታ ናይ ፈንጂታት ዘረባ መጻሕፍት። “ከምኡ ጥራይ እያ ተዋጸኣና። ኣብዚኣ ፈንጂ፡ ኣብቲኣ ፈንጂ ንገብር። እንተጠቀምና ብኣ ንቕጽል፡ እንተዘይኩነ ነተን ፈንጂታት ኩለን ነንቱገገን። ካልእ ኣማራጺ የለን።” ዝብል ሓሳብ እዩ ነይሩዎ። በዚ ኣተሓሳስባዚ ሃገር ክትሃንጽ ኣይትኸእልን ኢኻ። ንሓድሕዱ እናተወሃሃደ ኣብ መስርሕ እናደልደለ ዝኸይድ እምበር መመሊሱ ናብ ምፍንጫልን ምትፍናንን ዘምርሕ ፖለቲካ ንዝኹነ ሃገር ዘዋጽእ ኣይኮነን - ዋላ ንህዝቢ ትግራይ እውን ኣየዋጸኣን እዩ።

ህዝቢ ትግራይ ተዋሲኑ፡ ህዝቢ ትግራይ ተናዒቑ፡ ህዝቢ ትግራይ ተበዲሉ፡ ንመሰሉ ክቃለስ ግቡእ እዩ። እቲ ዕላማ ግን ብማዕርነት ዝነበርሉ ስርዓት ምትካል ክኸውን ኣለዎ። እንተዘይኮይኑ፡ ተዋሲንና ነይርና ክትብል ጸኒሕካ፡ ኣብ ስልጣን ደይብካ ንኹሉ እቲ ካልእ ኣብ ትሕተኻ ገይርካ ክትከይድ ምሕሳብ ልክዕ ኣይኮነን። “ከምኡ ከም እትብል እፈልጥ ነይረ። ርእይቶኻ ክሰምዕ፡ እንታይ ንገብር ከምዘለና ምእንቲ ክትፈልጥ ጥራይ እየ” ኢሉኒ፡ ኣነ እውን “ርእይቶይ ክገልጽ ዕድል ስለዝሃብካኒ ኣመስግካ” ኢሊዮ ተፈላሊና። እቲ መሰረታዊ ጸገም እምበኣር፡ ካብዚዮ ዝብገስ። “ስለምንታይ ኩናት መጻሕ?” እንተድኣ ኢልና፡ ነቲ ኣብ ቅዋም 1995 ዝሰፈረ ኣጀንዳ

ንምትግባር እዩ። ከተተግብሮ እንተኾይንካ ድማ፡ ምስ ሓያል ክትጽጋዕ ኣለካ። ኣተሓሳስባ መሪሕነት ማለሊት “ምስ ሓያል ውሽማ ኣደኻ ተመሳሲልካ ሕደር” እዩ። ከምዚ ዓይነት ኣተሓሳስባ ሕልና ዝቐበሎ ኣይኮነን። ምስ ሓያላት ተሰማሚዕና፡ ናይ ውሽጢ ገዛና ጸገም ክንፈትሕ ኢልካ ክትሓስብ፡ ብኸመይ? ቅድም፡ ዘቤታዊ ሽግራትካ ትፈትሓሉ ፍትሓዊን ቅኑዕን ኣገባብ ክህልወካ ኣለዎ። ኣብኡ ተሞርኩስካ ትሰርሕ። ናይ ውሽጢ ፖለቲካ ሕርያ፡ ብናይ ደገ ደገፍ ከተወውቶ ኢልካ ምሕሳብ ክውንነታዊ ኣይኮነን። ብዝኾነ እቲ ዝተመርጸ ኣካዪዳ ምሉእ ደገፍ ናይ ዋሽንግተን ረኺቡ፡ ኣብ ኤውሮጳ እውን ደገፋት ረኺቡ። ኣብዚ ዝሓለፈ 25 ዓመታት እቲ ሕርያ ናባይ ማዕቢሉ? እንተ ድኣ ኢልካ፡ ከይዱ ከይዱ ተማእዛዚ ናይ ደገ ኣጀንዳታትዮ ኮይኑ። እቲ ውሽጣዊ ኣተሓሕዛ ከኣ፡ ኣብ ክንዲ ናብ ምቅርራብን ውህደትን ናብ ምትፍናን ኣምራሑ። ኣብ 1998 ናይ ባድመ ኩናት ከመይ ኢሉ መጺኡ እንተድኣ ኢልና፡ ብዝኾነ ይኹን መገዲ ናይ ህዝቢ ትግራይ ኣጀንዳ ኣይኮነን። ጠንቁ ጸቢብ ዕላማታት ናይቲ መሪሕነትን ናይ ደገ ድርኺትንዮ። ነዚ ንምግባር፡ ነንበይኑ ዘዩቃዱ ፖሊሲታት ክተኣታተዉ ጀሚሮም። “ኣብ ዶባት ንግዳዊ ንጥፊት ክዕገት ኣለዎ፡ ንግዳዊ ንጥፊት፡ ብመገዲ ባንክታት ኤል.ሲ ከፊትካ ክኸውን ኣለዎ፡ ካብዚ ንላዕሊ ገንዘብ ክኣቱ - ክወጽእ የብሉን” ዝብል ዘረባታት መጺኡ። ንሕና ደርሆን እንቋቑሖን ኣተወት ወጽኣት ኢልና ክንከታተል ዘይኮነ፡ ዓባይቲ ንግዳዊ ንጥፊታት ከነካይድ ኢና ንሓስብ ነይርና። ስለምንታይ ናብ ከምዚ ነገር ንኣቱ? ስለምንታይ ትርጉም ዘይብሉ መፈላለዪ ነጥብታት ይመጽእ? እዚ ነገርዚ ኣየወጸጸኣናን እዩ፡ ስለዚ ቅድሚ ዝኣገረ ኣብ ነንበይኖም ዓውድታት ቁጠባዊ፡ ንግዳዊ፡ ወፍራዊ ዘወሃህደና ወይ ዘቀራርበና ሓሳብ ኣምጺእና ፖሊሲታትና ከነቃድዎ ወይ ሃርሞናይዝ ክንገብሮ ኣለና፡ ዓቕምና እናረኣና ከኣ ብብቕሩብ ነተግብሮ። ኣብ ዶብ ኬላን ሓጽርን ምግባር ትርጉም የብሉን፡ ህዝቢ ምንቅስቃሳቱ ክትቅይዶ ምፍታን መመሊሱ ናብ ዘየድሊ ኣንፈት ዘምርሕ ስለዝኾነ ጽቡቕ ኣይኮነን ንብል ነይርና። ኣይፋሉን ከምኣ እያ ምስተባህለ፡ ነቲ ጸገም ብልዝብ ንምፍታሕ ሓደ ኣካል ኣቕሩምና ነይርና፡ ኣብ ጭቡጥ ነገር ከይበጸሕና ግና፡ ናይ ባድመ ጉዳይ መጺኡ። ናይ ባድመ ጉዳይ ብኸመይ መገዲ ተላዒሉ ሰብ ይገርሞ ይኸውን። እንታይ ዘባእስ ነይሩ? ባድመ መመኸነይታ ወይ ምስምስ ጥራይ እዩ። ናቶም ኣጀንዳ እውን ኣይኮነን። ናይ ግዳም ኣጀንዳ እዩ።

ንሕና፡ ስለምንታይ ብዛዕባ ዶብ ንሰሓሓብ? እዚ ዶብዚ ንሕና ኣይሓንጸጽናዮን፡ ቀደም ዝተሓንጸጸ እዩ፡ ሓድሽ ምህዞ ድማ የብሉን፡ ንዕኡ ኣኸቢርና ንነብር፡ እንታይ ዘበኣስ ኣለና? ንብል ነይርና። ኣይኮነልናን። እቲ

ጉዳይ ናብ ዘዩድሊ ኣንፈት ተረሳሲኑ። እቲ ሚላ ኩሉ ሳዕ ከምኡ'ዩ። ሓንቲ ትርጉም ዘይብላ ኣርእስቲ ተልዕል፡ ተረሳሲና ተረሳሲና. ዓቢ ሽግር ትኸውን። እቲ ነገር ከይዱ ከይዱ፡ ናብ ኩናት ኣምሪሑ። ዘዩድሊ ደም ፈሲሱ። ነቲ ዝነበረ ዝምድና ሓንኪሩዎ። ኣብ መወዳእታ ናብ ቤት-ፍርዲ ንኺድ ተባሂሉ፡ ፍርዲ ተዋሂቡ፡ ዶብ ተሓንጸጹ፡ ብብርቲዎል' ድማ ተመልኪቱ። ሜትሮ ብሜትሮ ዝተሓንጸጸ ስለዝኾነ፡ ድሕሪኡ ዘከራኸር ክህሉ ኣይክእልን። ንሱ እውን እንተኾነ 'ኣይንቕበሎን ኢና' ተባሂሉ። ናቶም ሕርያ ኣይኩነን። ሽዑ ዝነበረ ምምሕዳር ዋሽንግተን፡ እቲ ጉዳይ መዕለቢ ክረክብ ኣይደለዮን። ዘተ ክካየደሉ ኣለዎ ተባሂሉ። ክልተ ዓመት መመላእታ ዘዩድሊ ደም ፈሲሱ፡ ከተመኸንዮሉ ዘይትኸእል ክሳራ መጸኢ፡ ዘዩድሊ ጽልኢ ኣብ መንጎ ህዝብታት ተፈጠሩ፡ ኣብ መወዳእታ ቤት-ፍርዲ ዝወሰኖ፡ "ኣይቕበሎን እዩ" ምባል እንታይ ማለት እዩ? ጃንዳዩ ፍሬዘር መጸኢ፡ ከምዚ ኢላ፣ ሓደ መጸኢ ከምዚ ኢሉ፡ ጸወታ ቀጸሉ። ብፍርዲ ዝተወደአ ጉዳይ ከመይ ገይሩ ናብ ዘተ ይምለስ? እቲ ዕላማ፡ ምትፍናን ክቕጽል ስለዝተደልየ ጥራይ እዩ። ኣብ ከምዚ ዓይነት ብደገ ዝምእዘን ሃዋህወ፡ ህዝቢ ትግራይ ምእንቲ መሰሉ ዝጀመሮ ቃልሲ፡ መልክዕ እናቐየረ ከይዱ። ኣብ ክንዲ መሰል ህዝቢ ትግራይ ምርግጋጽን ምስ ካልኣት ህዝብታት ተሳንዩ ዝነበረሉ ባይታ ምጥጣሕን፡ እቲ ዕላማ ከመይ ገይርካ ሓድሽ ናይ ትግራይ ሱፐርማሲ ወይ ልዕልና ትፈጥር፡ ኣብ ፖለቲካ፡ ኣብ ሰራዊት፡ ኣብ ቍጠባ፡ ብኸመይ ትዕብልል ኮይኑ። ከምኡ ዓይነት ኣካዪዳ ኣብ መንጎ ህዝብታት ስኒት ዝፈጥር ኣይኮነን። ውህደት ናይ ሃገር ከምጽእ ዝኸእል ኣይኮነን።

ካብ "ተወጺዐ፡ ተዋሲነ ተበዲለ ነይረ።" ወጺእካ - ንኸልኣት ክትብድል፡ ብዝኹነ ይኹን ሞጎት ቅቡል ኣይኮነን። ማለሊትን መሪሕነቱን ዘምጽእዎ ኣካዪዳ እምበኣር፡ ፈጸሙ ረብሓ ህዝቢ ትግራይ ዘይውክል፡ ቀስ ብቐስ ናብ ካልእ ዘዩድሊ ምትፍናን ዘምርሕዮ ነይሩ። ግጭት ምስ ኤርትራ ኮነ፡ ኣብ 2006 ኣብ ሶማል ዝተገብረ ምትእትታው ናይ ማለሊት ኣጀንዳ ኣይኩነን። ናይ ኣመሪካ ኣጀንዳዮ ነይሩ። ከምዚ ዝኣመሰለ ንናይ ደገ ምትእትታው ዕድል ዝኸፈት ኣካዪዳ ኣብ መወዳእታ፡ ነቲ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ከምዕብል ዝነበሮ ፖለቲካዊ መስርሕ ዘራሪጉ፡ ናብ ሓደገኛ ኩነታት ኣእትዮዎ። ንዓና እውን ናብ ትርጉም ዘይብሉ ኩናት ወጢጡ ኣእትዮና።

ነቲ ኣብ መንጎ ህዝብታት ኤርትራን ትግራይን ኣብ ቃልሲ ዝተፈጥረ ዝምድና በታቲኹ ናብ ጽልኢ ቀይሩዎ። ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ድማ፡ ኣብ መንጎ ትግራይን ካልኣት ብሄራትን ምትፍናንን ጽልኢን ፈጠሩ። ብሓጺሩ ኣብ መሪሕነት ማለሊት ዝማዕበለ ኣተሓሳስባ ንህዝቢ ትግራይ ናብ ዘዩድልዮ

ሽግር'ዩ አእትዮዎ። ህዝቢ ትግራይ ምስ ኤርትራ ከም ዝጸላእ፡ ምስ ካልኣት ብሄራት ኢትዮጵያ ከምዝተፋነን ምግባር፡ ኣብ መወዳእታ እንታይ'ዩ ረብሓኡ? እንተደኣ ኢልካ፡ ዋላ ሓንቲ። እዚ ናይ መወዳእታ እዋን ዝረኣናዮ ዕንደራ፡ ህድማ ንቕድሚት'ዩ ዝብሎ። ን27 ዓመታት ዝኸደ ግጉይ ፖሊሲታት ውድቀት'ዩ ኣምጺኡ። ድሕሪኡ፡ ኣብ ክንዲ ጌጋኻ ተቐቢልካ ምእራም፡ ንዕኡ ዝጉልቡብን ዝዕብሉኹን ኩነታት ንምፍጣር፡ ኢትዮጵያን ኤርትራን ዝበጽሕኦ ስምምዕ ንምዝራግ ኩናት መጺኡ። ናይ ተስፋ ምቕራጽ ኣክሲዮን ነይሩ። ቀዳማይ ፈቲንካ ምኽን ይኣብዮካ፡ ካልኣይ ትፍትን፡ ሳልሳይ ናይ መወዳእታን ወሳንን ኢልካ ትህቅን። እዚ ኹሉ፡ ንረብሓ ህዝቢ ትግራይ ዝውክል ኣይኩነን። ብዝኹነ ይኹን መልክዕ። ፖለቲካዊ፡ ድሕነታዊ ወይ ቁጠባዊ ምኽንዮነት ኣለዎ ኢልካ ክትዛረበሉ ኣይትኸእል። ተደጋጋሚ ጽልኢን ቅርሕንትን ናይ ምስዋር ሕማም፡ እንታይ ኢልካ ከተመኸንዮሉ ትኸእል? ስለምንታይ ህዝብታት ኣብ ቀጻሊ ቅርሕንቲ ከተእቱ ትደሊ? እዚ ንህዝቢ ትግራይ ፍጹም ዝውክል ኣይኩነን። ነዚ ናይ ትማሊ ናይ መወዳእታን ወሳንን ዝበልዎ ኩናት ጥራይ ተገባጥሱ ዝተኣከበ ዓቕሚ መንእሰይ፡ ናይ ህዝቢ ትግራይ ጸጋታት፡ ዝተገብረ ኣወዳድባ ዝተኸየደ ማእዘኑ ዝሰሓተ ስብከት፡ ናይ ሓሶትን ምድንጋርን ዘመተ ዘገርምዮ። ገዲፍዎ ዘሎ ስምብራት ከኣ ቀሊል ኣይኮነን። ህዝቢ ትግራይ ንመሰሉ፡ ንወለዶታት ዘገልግል ዕላማ ሒዞ ክቃለስ ፍትሓዊ እዩ። እንተኾነ፡ ብሰንኪ ግጉይ ሕርያ ናይ መሪሕነት፡ ንረብሓ ሓደ ጸቢብ ጉጅለ፡ ኣብ መንቀራቕር ኣትዩ ጅሆ ከምዝተሓዘዮ ኮይኑ። ሓቂዮ፡ እቲ ዝተኸየደ ኣደናጋሪ ስብከት፡ ሰባት ኣየጋዢን ክበሃል ኣይከኣልን። ሕጂ ግን ኣእምሮ ዘለዎ ሰብ፡ ይኣኸለና ክብል ኣለዎ። እዚ ሕጂ “ሰላም ኣምጺእና” እናበልካ ዝመጽእ ዘሎ ሸጠፍ ዘረባ ትርጉም ዘለዎ ኣይኮነን። ከምዚ ዝኣመሰለ ውስልትና ኣብ ምንታይ ከይድካ ከተሸርፎ ትኸእል? ናይ ህዝቢ ኣተሓሳስባ እናነጸረ፡ ኩናት ኣየድልየናንዮ! ይኣኸለና! እናተባህለ ኣብ ዝኸደሉ ዘሎ እዋን፡ ግልብጥ ኢልካ ጅግና ናይ ሰላም ኪንካ ክትርኢ . . ቅሩብ ሕንከት የለን? ክትሓፍር ኣይትኸእልን? ኩናት ኩናት እናበልካ ክትጭድር ጸኒሕካ፡ ሕጂ ብኸመይ ሰላም ኣምጺእናልካ ኢና እዋ፡ ሰላም ክንሃንጽ ኢና ክትብል ትኸእል? ከምዚ ዝኣመሰለ ውስልትና ንህዝቢ ትግራይ ዝውክል ኣይኩነን። ህዝቢ ትግራይ ዝሓለፈ ተመኖር ተማሂሩሉ ኣሎ። ካብ ዝኹነ ካልእ ህዝቢ፡ ካብ ዝኹነ ካልእ ወገን ንላዕሊ እንታይ ከም ዘጋጠሞ፡ ኣጽቢቐ ይፈልጥ እዩ።

ስለዚ ካብዚ ክወጽእ ክኸእል ኣለዎ። ምስ ኤርትራ ዘባእስ ምኸንያት የብሉን፡ ምስ ካልኣት ህዝብታት ኢትዮጵያ እውን ዘባእስ ምኸንያት የብሉን።

ኩልና ዝኣኸለና ተማሂርና ኣለና። ቅድሚ ዝኣገረ ግን፡ ህዝቢ ትግራይ ካብዚ ዘለዎ መንቀራቕባ ክወጽእ ኣለዎ። እዚ ናይ 30 ዓመት ተመኡሮ፡ ትምህርቲ ኣመሓላሊፉ ኣሎ - ንህዝቢ ትግራይን ንካልኦት ህዝብታት ኢትዮጵያን። ስለዚ ሓድሽ ባይታ ክፍጠር ኣለዎ። ዝተኸሰረ ዕድል ንእሽቶ ኣይኩነን። ካብ 90ታት ጀሚርካ ብብቐሩብ ክህነጽ ዝነበሮ መንደቕ ኣይተነድቀን። ብሰንኪ መስመሩ ዝሰሓተ ኣክያይዳ መሪሕነት ማለሊት፡ ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ ደረጃ በጺሕና። ኩሉ እዩ ከሲሩ። ክንደይ ዕድል ሓሊፉና፡ ክንደይ ዕድል ሓሊፍዎ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ቀሊል ነገር ኣይኮነን። ካብ ሕጂ ንድሓር ንህዝቢ ኢትዮጵያ ብሰነት ከነባብሮ ዝኸእል፡ ኣብ ነሓድሕዱ ዘየተፋንኖ፡ ቅርሕንትን ጽልእን ደም ምፍሳስን ዘይብሉ፡ ምስ ህዝቢ ኤርትራ ዝደልደለ ዝምድና ንምፍጣር ዝሕግዝ ኩነታት ክመጽእ ክኸእል ኣለዎ። ካልእ ማእዘኑ ዝሰሓት ስብከት፡ ዝተፈላለዩ ናይ ህድማ ንቕድሚት ኣካዱዳ ንህዝቢ ትግራይ ዘርብሕ ኣይኩነን። ህዝቢ ትግራይ ዝሓለፈ ጸገማት ብግብሪ ርእይዎ፡ ተማሂርሉ ኣሎ። እንታይ ክሓስብ ኣለዎ? እንታይ ክሓስብ የብሉን? ብደገ ዝትንተን ጉዳይ ኣይኩነን። ባዕሉ ናበይ ክኸይድ ክሓስብ ግድንዩ። ሕጂ እውን ህዝቢ ትግራይ ሃናጺ ዝኹነ ኣበርክቶ ክገብር፡ ምስ ህዝቢ ኤርትራ ዘለዎ ዝምድና ከደልድል፡ ምስ ህዝብታት ኢትዮጵያ ዘለዎ ሰፊሕ ረብሓታት ኣወሃሂዱ ክሰርሓሉ ክኸእል ኣለዎ። ብዛዕባዚ መምህር ኣየድልዮን እዩ፡ ዝሓለፈ ሰለስተ ዕንደራታት ጥራይ እኹል ትምህርቲዩ። ናይ ቀደም ታሪኽ ምጽብጽብ እውን ዘድልዮሉ ምክንያት የለን። ስለዚ ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ትግራይ፡ እቲ ሕርያ ንጹር እዩ። መኻርን መዓድን ዘድልዮ ኣይኮነን።

• ክቡር ፕረዚደንት፡ ሓድሽ ፕረዚደንት ሶማሌ ናብ ስልጣን ካብ ዝመጽእ ክልተ ግዜ ኣብ ኤርትራ ምብጻሕ ፈጸሙ ኣሎ። ንግድ ተኸትሎም ከኣ፡ ኣብ ኤርትራ ክስልጥኑ ዝጸንሑ ወተሃደራት ሶማሌ ናብ ሃገርም ተመሊሶም ኣለዉ። ምዕባለታት ሶማሌ ብሓፈሻ ኣብ ከመይ ኩነታት ይርከቡ?

ዝምድናታታ ምስ ኤርትራን ጎረቤታትን ኣህጉራትን ክብኸመይ ይግለጽ? ጉዳይ ሶማሌ፡ ኣብ ዞባና ንዘሎ ስእሊ ስለዝውክል፡ ከም ኣብነት ወሲድና ብዙሕ ክንዛረበሉ ንኸእል ኢና። ንታሪኽ ተመሊስና እንተርኢና፡ ኣብ 1960ታት ግዝኣታት እንግሊዝን ጣልያንን ዝነበራ ክልተ ሶማሌ ኣብ ሓደ ሰሚረን፡ ናጻ ሃገረ ሶማሌ ምስ ቁመ ዝፈጠሮ ተስፋ ቀሊል ኣይነበረን። ምስቲ ሽዑ ዝነበረ ናይ ዝሑል ኩናት ዓለማዊ ኣሰላልፋ፡ ሶማሌ ምስ ሕብረት-ሶቭየት ዝምድና ነይሩዎ። እቲ ኣብ ውሽጢ ሶማሌ ዝተራእየ ናይ ፖለቲካ ዳይናሚክስ ድማ፡ ንመስርሕ ሃገራዊ ህንጻት ጽቡቕ ኣሰጉምዎ ነይሩ። ኣብ መፋርቕ 70ታት፡ ኣብ ኢትዮጵያ ለውጢ ምስ መጽኢ ግን፡ ናይ ሓያላን ሽፍት ወይ ምቕይያር

ዝምድና መጸኢ። እዚ ለውጢ ዝገኘኩም ንኩነታት ሶማሌ ብኣሉታ ጸልዩ፡ ነቲ ሽዑ ዝነበረ መንግስቲ ስያድ ባረ ኣብ ኣካይዳኡ ሕልኻላኻት ፈጠሩሉዮ።

ኣብ ሱላታት፡ ሰብዓታት፡ ሰማንያታት ሃገራውነት ህዝቢ ሶማሌ ከመይ ነይሩ እንተደኣ ኢልና፡ ኣብ ሓሙሽተ ክፋላት ሶማሌ ንዝርከቡ ሶማላውያን፡ ማለት ንሶማሌ እንግሊዝ፡ ሶማሌ ጣልያን፡ ሶማሌ ምዕራባዊ ኬንያ፡ ንገለ ክፋል ጁቡቲን ኣጋዴን ናይ ኢትዮጵያን ከጠቓልል ዝፍትን ሃገራውነት'ዩ ነይሩ። እዚ ኣመለኻኻታዚ ንኣተሓሕዛ ዘበታዊ ፖለቲካ ብዝምልከት ምድንጋራት ይፈጥረሉ ነይሩ እዩ። ጎረባብቲ ሃገራት ጅቡቲ፡ ኢትዮጵያን ኬንያን ድማ፡ ነዚ ኣመለኻኻታዚ ከም ሰግኣት ንሃገራዊ ድሕነተን ስለዝወሰድኡ፡ ምስ ሶማሌ ዘለወን ዝምድና ሓንኪርዎ። እቲ ዓለማዊ ኩነታት እናተቐያየረ ምስ መጻ ከኣ፡ ዝያዳ ምትሕልላኽ ፈጠሩ። ኣብ 1991 ስርዓት ስያድ ባረ ምስ ወደቐ፡ ድሕሪኡ ኣብዚ ዝሓለፈ 30 ዓመት ሶማሌ ውድቕቲ ሃገር (failed state) ክትከውን ዝድረኽ ምዕባላታት'ዩ መጸኢ። ዘበታዊ ፖለቲካ፡ ካብ ገፊሕ ሃገራውነት ናብ ምግምግፅ ኣምሪሑ፡ ናይ ግዳም ምእትታዎትን ምትሕልላኽን ተወሲኹዎ፡ ናብ እንዳን ቀቢላን ወሪዱ። ኣብ 60ታት፡ ሶማላውያን ተኣኪቦም፡ “ቀቢላ” ዝተጻሕፎ ቃሬታ ሓዞም፡ ነቲ ቃሬታ ከምዝቐበርዎ ይዝንቱ። ‘ቀቢላነት፡ እንዳነት ንድሕሪት ገዲፍና ናብ ህንጻት ሃገራውነት’ ነምርሕዮ መልእኽቱ። ሽግራቶም ስለዝፈልጡ'ሞ፡ ናይ እንዳን ቀቢላን ኣተሓሳስባ ስለዘዋጅኡም፡ ንኡ ገዲፎም ሃገር ክሃንጹ ንገፊሕ መደብ ክሰርሑ'ዮም ሓሊፍዎም። ምስ ኩሉ እንተታቱ።

እዚ ከይተዓወተ ምስ ተረፈ፡ ጸቢብ-ጸቢብ ኣተሓሳስባ ኣምጸኡ። ኣብ ርእሲኡ ኣብ መንግስቲ ዝነበረ ብልሽውና ንእንዳዊን ቀቢላዊን ምግምግፃት ኣጋዲዱዎ። ሰበይ ሰብካ ኮይኑ። ኣብ ቁጠባን ወፍሪን ዝግበር ሓለፋታት ናይ እንዳን ቀቢላን መልክዕ ሓዙ፡ ነቲ ኣቐዲሙ ዝነበረ ተስፋ ኣቕሂምዎ። ኣብ ከምዚ ዓይነት ሃዋህው ስርዓት ስያድ ባረ ኣብ ምውዳቕ፡ ናይ ሸሪዓ መሓክም መጸኢም። ፍትሒ የለን፡ በደል በዚሑ ስለዝተባህለ። ድሕሪኡ በብዓይነቱ ምግምግፃት ክሳብዚ ሕጂ ዘሎ ናይ ሸባብ ኩነታት መጸኢ፡ ሶማሌያ ውድቕቲ ሃገር ኮይና። ሶማሌያ ኣብ ህንዳዊ ውቅያኖስ፡ ባብ ኤል መንደብ፡ ቀይሕ ባሕሪ ዘለዎ ቦታ ቀሊል ኣይኮነን። 3300 ኪሎ ሜትር ገማግም ባሕሪ ዘለዎ ሃገር እያ። ገዚፍ ሕርሻዊን ማዕድናዊን ካልእን ዕቕር ሃብቲ ኣለዎ። ኣብ ርእሲ ቁጠባዊ ረጅሑ፡ ናይቲ ህዝቢ ሰፊሕ ዝርገሐ ንዞባዊ ውህደትን ምምልላእን ዝህልዎ ኣበርክቶ ቀሊል ኣይኮነን። ናይ ሶማላውያን ውህደት፡ ኣብ ኣጋዴን ይሃሉዉ፡ ኬንያ፡ ጅቡቲ ኣህጉራዊ መግዛእታዊ ዶባት ኣብ ቦታኡ እናሃለወ ንዞባዊ ውህደት ክንደይ ምሓገዝ ኢልካ ክትሓስብ ትክእል

ኢሻ። አብ ክንድኡ ግን ምምቕቓል ኮይኑ። እቲ ምምቕቓል ንዝተፈላለዩ ምትእትታዎት ዕድል እናኸፈተ መመሊሱ ምትሕልላኻት ፈጠሩ። አብ ግዜ ዓይዲድ ዝነበረ ምትእትታው አመሪካ፣ ድሕሪኡ ዝቐጸለ ምትእትታው ካልኦት ናይ ግዳም ሓይልታት ነናቱ ስምብራት ገዲፉ እዩ። ጉዳይ ሶማል፡ ስለምንታይ ብዘባ ደረጃ ክፍታሕ አይከኣለን ኢልና ክንዛረብ ንኸእል። ብዘባ ደረጃ ክፍታሕ ዘይክእለሉ ምክንያት፡ ብቐንዱ ኬንያን ኢትዮጵያን፡ ጉዳይ ሶማል ከም ስግኣት ንሃገራዊ ድሕነትን ክወስድኦ ስለዝጸንሐ እዩ። አብ ውሽጢ ከምዚ ዝአመሰለ ዞባዊ ሃዋህው ናይ ህዝቢ ኤርትራ ምስ ሶማልያ ርክብ ከመይዮ እንተ ድኦ ኢልና ንሓድሕዱ ዝጸላሎ ታሪኻዊ መሰረት ዘለዎ እዩ። አብ እዋን ቃልሲ ንናጽነት ዝነበረ ምድንጋጽ ይኹን ምትሕግጋዝ ዝፈጠሮ ዝምድናን ናይ ሓባር አረአእያታትን ኣሎ። ነዚ አብ ዝጭበጥ ዞባዊ ውህደት ወይ ዞባዊ ምምልላእ ክትቅይሮ፡ ናይ ሓደ ፖለቲካዊ ውድብ ወይ ናይ ሓደ መንግስቲ ሕርያ አይከኣለን። እዚ ዞባ ዘለዎ ጸጋታት ኣንገላጥሱ፡ ናይ ሓባር ዕብዮት ከምጽእ ሕርያ አይከኣለን። አብ ቀርኒ አፍሪቃ ዝጸንሐ ዝዓበዩ ክሳራ ናይ ሶማል እዩ። አብ ጎደቦ ሶማል ዘለዎ ሃገራት ከኣ፡ ዝግባእ ተራ አይተጻወታን። ድሕሪ 1991፡ ሓደ ካብቲ ምስ መለስ ብግልጺ ንዛረበሉ ዝነበረና ዓበይቲ አርእስትታት ናይ ሶማል ጉዳይ እዩ። ኢትዮጵያ፡ አብ ምርግጋእ ሶማል ዓቢ አበርክቶ ክትገብር ትኸእል ሃገር እያ። ንሕና ዝሓሸ ዝምድና እውን እንተለና፡ ብቐረባ ክዋሳእ ዝኸእል ናይ ኢትዮጵያ ስርዓት እዩ። እቲ ዝሕዝን፡ በዚ አመለካኸታዊ ናይ ሓባር ዞባዊ መደባት አውጺእና ከይንሰርሕ ዝዕንቅጽ ናይ ደገ ምትእትታው መጺኡ። አብ 2006 መሪሕነት ማለሊት ስለምንታይ ንሶማል ወሪሩ እንተ ተባሂሉ ኣጀንዳ ናይዚ ዞባ ወይ ናይ ኢጋድ አይነበረን። ናይ አመሪካ ኣጀንዳ እዩ ነይሩ።

ንሕና ብሓባር ተራዳዲእና ናይ ሶማል ኩነታት ናብ ዝበለጸ ክንቅይሮ እዩ ነይሩ ሓሳብና። ሓደ ካብቲ አባልነትና አብ ኢጋድ ን16 ዓመታት ዘደሰከልናሉ ምክንያት ድማ እዚ ናይ ሶማል ጉዳይ እዩ። ዞባዊ ውድብ ንኸምዚኣም ዝአመሰሉ ሽግራት ዝፈትሕን ውህደት ዘምጽእን እንተዘይኮይኑ እንታይ ፋይዳ አለዎ? ንሕና ብዘባ ደረጃ ምትሕብባርን ውህደትን ክንሓስብ ከለና ናይ ሶማል ጉዳይ ኣነኣኢስና ንርእዮ አይከኣለን። ሶማል ካብዚ ዘለዎ ዓዘቕቲ ክወጽእ ክኸእል አለዎ። ብእንዳን ቀቢላን ዝካየድ ዘቤታዊ ፖለቲካ ንዝኹነ ዘርብሕ አይከኣለን። ምስ ጎረባባትና ካብ ንመኻኸሊ ጉዳያት ሓደ፡ ሶማል ናብ ንቡር ተመሊሱ ኣካል ናይዚ ዞባ ኩይኑ አበርክቶኡ ክገብር ምእንቲ ክንሰርሓሉ ኣለና ዝብል እዩ። ብእኩብ እንተሰራሕና ዝበለጸ፡ እንተዘይኮነ ንሕና እጃምና ንገብር። ነቲ ኩነታት ምቕያር ሓዲሽ ምህዞውን

ዘድልዮ አይኮነን። ካብ ውዱቕ ስርዓት ንምውጻእ እንታይ የድሊ እንተ ተባሂሉ ውህደት እዩ። ነቲ ኣብ ሶማል ዘሎ ኩነታት ከም ውሁብ ወሲድካ፡ መመሊሰካ ሓይሊ ናይ ህዝቢ ሶማል እናዳኸምካዮ ከይድካ ሃገር ክህነጽ ኣይክእልን እዩ። ናይ ደገ ምትእትታዎት፡ ነቲ ኣብ ሞንጎ ክልተ ሶማላት ዝበሃል ፍልልይ እውን እናግፍሖ ክኸይድ ንዕዘብ ኣለና። በይናዊ ምእዋጅ ናጽነት ዝበሃል፡ ነቲ ዞባ ናብ ዘይምርግጋእ ዝመርሖ ስለዝኹን ክእረም ክኸእል ኣለዎ። ጎረባብቲ ሃገራት ኣብ ሶማል ዘለወን ኣጠማምታ ናብ ሃናጺ መገዲ ክቕይርኦ ኣለወን። ልዕሊ ዝኹን ካልእ ነገር፡ ሶማል ከም ልኡላዊ ሃገር ናቱ ልኡላዊ ትካላት ክፈጥር ኣለዎ። ቅድም ቀዳድም ሃገራዊ ናይ ምክልኻል ሓይሊ ከቐውም ኣለዎ። ሚሊሻታት ገይርካ ዝኸይድ ሃገር የለን። ብመሓክም ይኹን ብኸምዚ ናይ ሸባብ ናይ ሸበራ ጉጅለታት ክመጽእ ዝኸእል ውህደት የለን። ቅድሚ ዝኣገረ ርጉእ መንግስቲ ሃልዩ፡ ስትራቴጂኡ ሓንጺጹ ንሃገራዊ ውህደት ከተግብር ሕጡብ ብሕጡብ ልኡላዊ ትካላት ክሃንጽ ኣለዎ።

እዞም ኣብዚ ዝተዓለሙ ሓሙሽተ ሽሕ እኹላት ኣይኩኑን። ሶማል ግፍሒ መሬቱ፡ ገማግሙ ካልእ ዝተፈላለዩ ጉዳያቱ ኣብ ግምት ኣእቲኻ፡ ናቱ ሰራዊት ክሃንጽ እንተኹይኑ፡ ዝኹን ቁጽሪ ኣብ ሓንጎልካ ክመጽኣካ ይኸእል እዩ። 140፡ 150፡ 160 ሽሕ ኢልካ ክትሓስብ ትኸእል። ስለዚ ህላወ ናይ ሶማል ከውሕስ ዝኸእል እዚ ዓቕሚዚ ክህነጽ ክኸእል ኣለዎ። ሓደ ንህዝቢ ሶማል ተገዛኢ ዝኸውን ንህዝቢ ሶማል ዘገልግል ንሓድነት፡ ንልምዓትን ዕብዩትን ሶማልያ ዝሰርሖ ትካል ክህሉ ኣለዎ። ንሕና ዓቕምና ንፈልጥ ኢና። ዓቕምና ኣጋኒንና ኣይንርእዮን። ግን ነዚ ሓሳብዚ ንምትግባር ክሕግዝ ምእንቲ፡ ንምንዳቕ ሃገራዊ ሰራዊት ሶማል መበገሲ ኣበርክቶ ክንገብር ኢልና ተበግሶ ወሲድና። ድሌት ናይ መንግስቲን ህዝቢን ሶማል እውን ካብቲ ናትና ሕርያ ዝተፈልዩ ኣይኩነን። ናይ ፋርማጅ መደብ ጥራይ ዘይኮነ፡ ናይ ህዝቢን መንግስቲን ሶማል ተቐባልነት ስለዘሎ ክንሰርሓሉ ጸኒሕና። ኣብዚ ዝሓለፈ ሰለስተ ዓመት ነዚ መደብ እዚ ንምፍሻል ዘይተፈተነ ነገር የለን።

ካብ ዋሽንግቶንን ተኸተልታን ጀሚርካ እዚ ጉዳይ እዚ ኣብ ሸቶኡ ከይበጽሖ፡ “ሞይቶም፡ ተቐቲሎም፡ ኣብ ትግራይ ወሲዶምም፡ ከምዚ ገይሮምም” እናበልካ መወዳእታ ዘይብሉ ናይ ምዕንፋስ ስራሕ ክፍተን ጸኒሑ። ሕጂ እውን ዓዶም ምስ በጽሑ ንምብትታኖም ዝግበር ዘሎ ፈተነታት እዚ ክትብሎ ኣይትኸእልን። ምስቲ ዘሎ ዕንቅፋታት ኣሞራዊ ክትርእዩ ከለኻ ዳግመ ህንጻት ሶማል ዘለዎ ብድሆታቱ ከቢድ እዩ። ኣብ ውሽጢ ዘሎ ናይ ምግምማዕን ምትፍናንን ፖለቲካ ሰጊርካ ናይ ብሓቂ ውህደት ከተምጽእ

ቀሊል አይኩነን። ዝውንዘፍ ኣርእስቲ ግን አይኩነን። ሶማል ብናይ ቀደም ገምጋም ጥራይ ኣብ ዓመት 150 ሽሕ ቶን ክሕፈስ ዝኸኸል ሃብቲ ባሕሪ ዘለዎ ሃገር እዩ። ብሉጻት ዓይነት ዓሳታት። ናይ ጥሪትን ሕርሻን ዕቕር ጸጋታቱ ገዚፍ እዩ። ምስዚ ኹሉ ጸጋ፡ ሶማልያ መመሰሊ ጥምየት፡ ድኸነት፡ ደርቂ ክትከውን ዝግባእ አይኩነን። ካብኡ ክትወጽእን ጸጋታታ ከተማዕብልን ኣለዎ። ሕጂ'ውን ነዳዲን ጋዝን ተረኺቡ ኣሎ። ልዕሊ ኹሉ ግን ሶማል ህዝቢ ኣለዎ። ልምዓትን ዕብየትን ንምውሓስ ከኣ፡ ናይ ድሕነትን ምክልኻልን ኣካላት ክህነጽ ኣለዎ። ጎረባብብቲ ሃገራት ከኣ፡ ነዚ ብግቡእ ተረዲኦም ክሕግዙ ኣለዎም። ንህዝቢ ሶማል ኣለፉ ምግባር ዘይኮነ ግድነት እዩ። ንረብሓ ኹልና ስለዝኾነ። ልዕሊ ኹሉ ግን ሶማላውያን ናይ ገዛእ ርእሶም ጉዳያት ክፈትሑ ክኸእሉ ኣለዎም። ናይ ሽበራ ጸገማት እንተሎ፡ ንሶማላውያን ተኪኡ ክፈትሑ ዝኸኸል የለን። በየናይ ሞጎት? መተካእታ ህዝቢ ሶማል ክኸውን ዝኸኸል የልቦን። ኣብዚ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ዝርኣናዮ ፋሽን ግን፡ ንሽበራ ክትምክት ናይ ደገ ሓይልታት ምምጻእ እዩ። ብኸምኡ ዝፍታሕ ሽግር የለን። ህዝቢ ሶማል ነዚኦም ጉዳያት እዚኣቶም ክምክቶም ዝኸኸል ናቱ ልኡላዊ ትካላት ሃኒጹ ጥራይ እዩ። ዝግበር ሓገዝ እንተሎ ኣኸኣሊ (enabling) ደገፋት ምብርካት እምበር መተካእታ ህዝቢ ሶማል ክትከውን ምሕሳብ ግጉይ እዩ። ምስ ሶማል ንገብሮ ምድግጋፍ ካብዚ ኣመለኻኻታዚ ዝብገስ እዩ። ግዴታና ስለዝኹነ ንገብሮ ዘለና እዩ። ዓቢ ነገር ኣይኩነን። ግን ብሓባራዊ መረዳእታ ክቕጽል ዘለዎ እዩ። ሶማል ናብ ንቡር ተመሊሱ ኣካል ናይዚ ዞባ ኩይኑ ግቡእ ኣበርክቶ ክገብር፡ ግድነት ክንሰርሓሉ ዘለና እዩ። በይንና ጥራይ ዘይኩነ ምስ ኩሎም ጎረባብቲ እናተማኸርና ብቐንዱ ከኣ ምስ ትካላትን መንግስቲን ሶማል እናተራኸብና ነዚ ጉዳይ እዚ ከነማዕብሎ ክንክእል ኣለና። እዚ ንኸይከውን ዝግበር ዘሎ ዕንቅፋታት፡ ንሕና ኮነ ሶማላውያን ንሓስቦ ንምዝራግ ዝካየድ ተግባራት ድማ፡ ዝርዝራቱ ሓደ ብሓደ ክግለጽ ዘለዎ እዩ።

ምኸንያቱ ህዝቢ ሶማል ክፈልጥ ኣለዎ፡ ህዝቢ እዚ ዞባውን ክፈልጥ ኣለዎ። ገንዘብ እናሃብካ ምልሻታት ክትፈጥር፡ ሰሜንን ደቡብን እናብልካ ክልተ ሶማላት ከተዋቕዕ፡ እንዳታት ሓድሕድ ከተናቐኑት ዝግበር ዘሎ ጸወታ ንዝኹነ ሰብ ከጋግዮ የብሉን። እቲ ቀንዲ ጉዳይ፡ ሶማል ናብ ሃገር ትምለስዶ ኣይትምለስን እዩ። ሓንቲ ሕርያ ድማ እያ ዘላ። ነዚ ዕላማዚ ክንሰርሕ ክንክእል ኣለና። ዘቤታዊ ጉዳያትና እናሰራሕና እቲ ዝገፍሖ ዞባዊ ምትሕግጋዝን ምምልላእን እውን ዝውንዘፍ ስለዘይኩነ፡ ንክልቲኡ ኣሃሚድና ክንሰርሕ ግድን እዩ። ከይድካ ከይድካ ግን ናይ ሶማላውያን ሓላፍነትን

ግዴታን ስለዝኹነ ንከምኡ ዘብቅዮም ደገፍ ክግበረሎም ኣለዎ። ንዓኡም ተኪኡ እዚን እዚን ከገብር እየ ዝብል ግን፡ ነቲ ጉዳይ ክሓላልኽ እምበር ከዐርዮ ዝኽእል ኣይኩነን።

• ክቡር ፕረዚደንት፡ ናይ ኬንያ ሓድሽ ፕረዚደንት እውን ኣብ ዝሓለፈ ወርሒ ታሕሳስ ኣብ ኤርትራ ምብጻሕ ፈጸሙ ነይሩ፡ ናይ ሱዳን ሰብ-ስልጣን እውን ከምኡ። ከምቲ መንግስቲ ኤርትራ ዝብህጎን ዝደልዮን ኣብዚ ዞባ ሰላምን ጸጥታን ሰፊኑ - ኣብ ሞንጎ ኬንያ፡ ሶማሊ፡ ጅቡቲ፡ ክልተ ሱዳናትን ኤርትራን ቊጠባዊ ምትሕብባርን ሽርክነትን ክሕይል ሓባራዊ ድሌትን መረዳእታን ኣሎዶ ትብል?

ኣብዚ መዳይዚ ብዛዕባ ዘሎ ዕድላትን ብድሆታትን እንታይ መብርሂ ትህበና? ምስ ሓፈሻዊ ዞባዊ ኣጀንዳ ይኹን ስትራቴጂ ኣዛሚድካ ናይ ኬንያ ኣገዳስነት ርድእ እዩ። ኣብ እዋን ፕረዚደንት ኣራፕ ሞይ፡ ኬንያ ኣብዚ ዞባ ኣገዳሲ ተራ ዝነበራ ሃገር እያ። ንኣብነት ኣብ ናይ ደቡብ ሱዳን ጉዳይ፡ መብዛሕትኦም ኣኹባታት ኣብ ኬንያ እዮም ዝካየዱ ነይሮም። ጥጡሕ ባይታ ነይሩ ክበሃል ይከኣል። ኣብዚ ዝሓለፈ ክልተ ዕቕዳት፡ ኪባኪ ይኹን ኡሁሩ ኣብ ዝነበሩሉ እዋን ግን፡ ምስ ናይ ሶማሊ ኩነታት ተኣሳሲሩ ዝምድናና ጽቡቕ ኣይጸንሖን። ክሳብ ጋዜጠኛታትና ካብ ጽርግያ ወሲዶም ዝኣስርሉ እዋንዩ ነይሩ። ናቶም ጸገም ኣይኩነን፡ ስራሕ ናይ ደገ ትካላት ስለያ እዩ።

እዘን ትካላት ስለያ ናይሮቢ መደበረን ገይረን ኣብዚ ከባቢ ክፍጽምኦ ዝጸንሓ ሕንከራታት ሓደ ብሓደ ዝርዝራቱ ክግለጽ ዝከኣል ርእሱ ዝኸኣለ ዛንታ ዘለዎ። በዚ ድማ፡ ካብ ኪባኪ ክሳብ ኡሁሩ ዝነበረ ኹነታት ነቲ ዕድል ብስሩ ኣባኺኑዎዩ ክንብል ንኽእል። ኣብ 2006 ኣብ ሶማሊያ ናይ ማለሊት ምትእትታው ድሕሪ ምምጽኡ፡ ንማለሊትን ናይ ብዓል ኡሁሩን ኪባኪን መንግስቲ ዘወሃህድ ዝነበረ ናይ ደገ ስለያዊ ትካላት እዩ። እዚ ስለዝኹነ፡ ኬንያ ግቡእ ኣበርክቶኣ ክትገብር ኣይበቐዎትን። ኣብ ወሽጢ ሶማሊ ዘሎ ባህላውን ማሕበራውን ኣቃውማታታት ኣብ ግምት ኣእቲኻ፡ ኬንያ ዓቢ ኣበርክቶ ክትገብር ምኽኣለት ነይራ እያ። ናይ ኡሁሩን ኪባኪን መንግስታት ብናቶም ሕርያ ዘይኩነ፡ ብናይ ደገ ጸቕጢ ዳርጋ ምሳና ዝጸንሖም ዝምድና ኣሓሽኪሮም ጸኒሖም እዮም። ናይ ዊሊያም ሩቶ ምምጻእ ግን ዓቢ ዕድል ከፊቱ። ናብዚ ዝመጸ ብናቱ ተበግሶዩ። በቲ ዝወሰደ ተበግሶ ድማ፡ ናብ ንቡር ተመሊሲና ብክልተኣዊ ዝምድናታትና ጀሚርና ብዛዕባ ዞባና ክንመያየጥ ዕድል ረኺብና። ካብቲ ዝቐለለ ናይ ቪዛ ጉዳይ ጀሚርካ፡ ንዝሰፍሐ ቁጠባዊ ምትሕብባርን ወህደትን ክንሰርሕ ኣለና ዝብል ሓሳባት

መጸኢ። ሐድሽ ምህዞ አይኩነን። ናይ አፍሪቃ ቀዳሞት መራሕቲ አቦታት፡ ድሕሪ መግዛእቲ ውድብ ሐድነት አፍሪቃ ክምስረት እንከሎ ዝነደፉዎ መርሓ-ጎደና እዩ። ክሳብ ሕጂ ናይ ምሉእ ወለዶ ዕድል ከሲርና ናይ ዊልያም ሩቶ እወታዊ አረአእያን ተበግሶን ናይ ብሓቂ ብዙሕ ነገራት አበራቢሩ አሎ። ብዙሓት ነገራት ክንዛረበሎም ጀሚርና።

ናይ ናይሮቢ ዑደት'ውን መሊሱ ንዕኡ አደልዲሉዎ። ኣብ መንጎ'ዚ ናይ ዋሺንግተን ዕድመ እውን መጸኢ። ኣብኡ ተሳቲፎም ዝሰምዕዎን ዝረአይዎን ብዙሕ ነገራት'ዩ። ምስ ካልኣት ተራሽቦም ዝገበርዎ ዘረባታት'ውን አረአእያኦም አስፊሕዎ እዩ። ናይ ደገ ምትእትታው፡ ናይ ደገ ዕንቅፋታት ይበዝሓና አሎ፡ ሓቢርና ባዕልና ከይንሰርሕ ዕድል ከሊኦምና፡ ነዚ ዕንቅፋታት'ዚ አሊና ናብ ንቡር ክንምለስ ብሓባር ክንሰርሕ አሊና ዝብል ርእይቶታት እዩ ዘሎ። ከም ውጽኢት ናይቲ ምስ ዊልያም ሩቶ ዝተገብረ ርክብ ኤርትራ ኣብ ኢጋድ አደስኪላቶ ዝጸንሐት አባልነታ ናብ ቦታኡ ተመሊሱ አሎ። ምክንያቱ በዚ ኣተሓሳስባ'ዚ ክንሰርሕ ንክእል እንተደኣ ኩይንና ዘደስክል ምክንያት የብልናን። እዚ ዞባዊ ውድብ፡ ዞባዊ ዕላማታትን ስትራቴጂታትን ከተግብር ስለዘይክአሊ፡ መጋበርያ ናይ ግዳም ሓይልታት ስለዝኹነ ኢና አባልነትና አደስኪልና ጸኒሕና።

ሕጂ እውን ኢጋድ ናብ ንቡር ክምለስ እንተደኣ ኩይኑ፡ ካብ ዝሓለፈ ተመኩሮ ትምህርቲ ተወሲዶ ችርጾን ኣቃውማኡን አሰራርሓኡን ክመሓየሽ አለዎ። ዕላማኡ ብግቡእ ክወቅዕ ባይታ ከነጣጥሓሉ አሊና። ብዘይብኡ ክንሰርሕ አይንክእልን ኢና። ዘቤታዊ ጉዳያት ናይ ልኡላውያን መንግስታትን ሃገራትን ሓላፍነት እዩ። ብዞባ ደረጃ ከኣ ውህደት ወይ ሲነርጂ (Synergy) ክንፈጥር ንክእል በቲ ዞባዊ ውድብ እዩ። ምስዚ ዘሎ ዓለማዊ ምሕቋን ተአሳሲሩ፡ ኣብ ዞባና ዘጋጥም ዘሎ ዝተፈላለዩ ጸገማት ፈቲሕና ብሓባር ንምስራሕ ባይታ ክንፈጥር ክንክእል አሊና። ኣብ ሶማል ንዘሎ ኩነታት ክንተሓጋዝሉ አሊና። ኣብ ደቡብ ሱዳን፡ ኣብ ሱዳን፡ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ኩነታት፡ ብሓፈሻኡ ኣብ ዞባና ዘሎ ኩነታት ተሓባቢርና ክንሰርሓሉ አሊና። ዝሓለፈ ተመኩሮ ተማሂርናሉ አሊና። ዕድላት ኣክሲሮምና እዮም። ሕጂ ብኣኡ ዘጉህይ ወይ ዘጣዕስ የብልናን። ንዓኡ ከነምልስ እንተደኣ ኩይንና ግን፡ ብዝበለጸ ናህሪ፡ ብዝሓየለ ኣክያይዳ ክንሰርሕ አሊና። ናይ ሩቶ ኣተሓሳስባን ኣካይዳን ናይ ብሓቂ ዓቢ እዩ። ንዕኡ ንምዕንቃፍ ኢሎም ዝንቀሳቅሱ አለዉ። ኣብዘን ዝሓለፉ ሳምንታት ጥራይ ናቱ መርኣያታት አሎ። ስለምንታይ ተረቢጸም? ስለምንታይ ጉያጉያ ይብሉ አለዉ? ርዱእ እዩ። ኣብዚ ከባቢ ዝመጽእ ውህደትን ምምልላእን፡

ንረብሓኦም ስለዘየገልግል ዕንቅፋት ክፈጥሩ ኣለዎም። እዚ ንጽባዕ ነገር እዩ። ሓድሽ ኣርእስቲ ኣይኩንን። እቲ ዋና ነገር፡ ኣድህቦናን ኣተኩሮናን ኣብቲ ዕላማታት ኮይኑ፡ ከሲርናዮ ዘለና ዕድል ከነምልሰሉ እንክእል ናህሪን ኣከያይዳን ምምዕርራይ

እቲ ክልተኣዊ ምትሕግጋዝ ዝበሃል ጉዳይ፡ ብዙሕ ኣርእስቲታት ዘጠቓልል እዩ። ኣብ ጸዓት፡ ማይ፡ ሕርሻ፡ ንግድን ወፍሪን ካልኣት ዝተፈላለዩ ጽላታትን፡ ግብራዊ ክኸውን ኣብ ዝኸእል ኣርእስትታት ክንዛረብ ጸኒሕና ኣለና። ነዚ ንምትግባር ዘኸእል ትሕተ-ቅርጺ ናይ መጓጓዣያ፡ ባሕሪ፡ ኣየር፡ ምድሪ፡ ማእለያ ዘይብሎም ዝርዝራዊ ጉዳያት ስለዝለዓሉ፡ ንዕኡ ዘውሃህድ ፖሊሲታትን መካኒዝምን ክንፈጥር ከድልየና እዩ። እቲ መካኒዝም ድማ ንጹር ዕላማ ሃልዩዎ፡ ቅርጺታቱ ፍሉጥ፡ ሰሌዳ ውጥን ትግባረ ሓዙ እዚኦም እዚኦም ክትግበሩ ኣለዎም ዝብል ክኸውን የድሊ። ብክልቲኡ ወገን ጽቡቕ ድሌት ኣሎ። ጽቡቕ ድሌት ግን ጭቡጥ ውጽኢት ክትርእየሉ ኣሎካ። በይንና ክንገብር ኣይንኸእልን ኢና ኣብ ዝበሃለሉ እውን፡ ኣብ ዝገፍሐ ናይቲ ዞባ መደባት ኣእቲና ክንሰርሓሉ ኣሎና። ብናትና ኣረኣእያ፡ ኢጋድ ከም ብሓድሽ ስርሑ ክጅምር፡ ካብ ዝሓለፈ ተመኩሮ ዝተመሃርናዮም ኣብ ግምት ብምእታው፡ ንመጻኢ ተልእኾታት ብግቡእ ዝሰርሓሉ ቅርጺን ኣሰራርሓን ክፍጠር ኣለዎ። መንግስቲ ኬንያ ነዚ ተበግሶታት ክወስድ፡ ብዝተፈላለዩ ጽፍሒታት ዝካየዱ ኣኼባታት ክውድብ ተረዳዲእና ኣሎና። ስለዚ ጽቡቕ ሃዋህው ተፈጠሩ ኣሎ። እቲ ዝግበየ ጉዳይ ድማ፡ ንቕድሚት ከመይ ጌርና ነዚ ዝምድናዚ ከነማዕብሎ ንኸእል እዩ። ኣብ ቅድመና ክጸንሑ ዝኸእሉ ሕልኻላኻትን ማሕንቕታትን ሰጊርና፡ እንታይ እንታይ ክንገብር ንኸእል - ድሉውነትና ከነሓይል ምእንቲ፡ ዳርጋ ኣብ ገፊሕ ዕዮ-ገዛ ኣቲና ኣለና ክበሃል ይከኣል። እቲ ሃዋህው ግን፡ ናይ ብሓቂ ትስፉው፡ ናብ ኣድማዒ ሰራሕ ከምርሓና ዝኸእል እዩ። ዝተመሃርናዮ ቀሊል ስለዘይኮነ፡ ቀደም ዝሓሰብናዮ ኣይሰርሐንዎ ሕጂ እንታይ ክንገብር ንኸእል ዝበሃል ዳርጋ ኣውቶማቲክ መልሲ ተረኺብሉ ስለዘሎ፡ እቲ ዝተርፍ ምጉያይን ናህሪ ምውሳኽን እዩ።

• ክቡር ፕረዚደንት፡ ሃገራት ማእከላይ ምብራቕ ብፍላይ ከኣ ሃገራት ወሽመጥ፡ መርገጺታተን ኣብ ዓለማዊ ጉዳያት - ካብቲ ቅድም ዝነበረ ርኡይ ጸግዒ ምዕራባውያን እናተቐየረ፡ ዝምድናታተን ምስ ሃገራት እስያ እናሰፍሐ ዝኸይድ ዘሎ ይመስል። እዚ ዝምድናታትዚ ናበይ ከምርሕ ይኸእል?

ብሃገራት ምዕራብኻ ከመይ ይጥመት? ምስኡ ኣተኣሳሲርካ፡ ምስ ኤርትራ ክምዕብል ዝጸንሐ ዝምድናታት ናይዘን ሃገራት ኣብ ከመይ ኩነታት

ይርከብ? እዚ ኣርእሱቲ'ዚ ከቢድ እዩ። ዝርዝራቱ ብዙሕ ስለዝኹነ። ምስቲ ንሕና ጎደቦ (neighborhood) እንብሎ ኣተሓሳሲርካ ክትዛረቡሉ ትክእል ጉዳያት ኣሎ። ንሕና ጎደቦና ኢልና እንገልጽ - ተፋሰስ ኒል (Nile basin): ቀርኒ ኣፍሪቃ: ቀይሕ ባሕሪ: ወሽመጥ ዓረብ እዩ። እዚ ኣርባዕተ ጂኦግራፊያዊ ከባቢታት: ንሓድሕዱ ተመላላኢ እዩ። ናይ ኣርባዕተ ኣድሕዳዊ ዝምድና ጥራይ ዘይኹነ: ናታቶም ርክባት ምስ ካልኣት ክፍሊታት ዓለም: ኣፍሪቃ: እስያ: ኤውሮጳ: ምስቶም ኣያላን ዝበሃሉ ዝጸንሑም ዝምድናታት: ነቲ ምዕራባዊ (equation) ኣዝዩ ከቢድን ሕልኻኻን ይገብሮ። ኣብ እዋን ዝሓልኡ ኩናት ዝነበረ ኩነታት ገዲፍና: ኣብ'ዚ 30 ዓመታት ዝመጸ ለውጢን እንኮ ቀጽራዊ ስርዓት ንምፍጣር ክግበር ዝጸንሑ ፈተነታትን ብዙሕ ነገራት ከሲቱ እዩ። እንኮ ቀጽራዊ 'unipolar' ዝብልዎ ዓለም ንምፍጣር ክብገሱ ከለወ: እቶም ዓበይቲ ስትራቴጂስታት: ናይ ጽልዋ ክሊ (Spheres of influence) ምጅም ዝብል ኣሳብ እዮም ኣበጊሶም። እዚ ናይ ጽልዋ ክሊ - ኣነ ብቐሊል ኣገላልጺ 'ዓብልል ገብት' እዩ ዝብሎ። ትዕብልል ትግብት: ትዘምት። ካልእ ሞጎት የብሉን። ናይ ስስዕ ፍልስፍና እዩ። ብፍላይ ነተን ብነዳዲ ሃብታማት ዝበሃላ ሃገራት: ከም ትሕጃ ወይ ከም ሕዛእቲ እዮም ዝወስዱወን። ሃብተን ኣብ ትሕቲ ምቁጽጻርም ኣእትዮም: ነቲ ዓለማዊ ዕብላላ መደርዒ ይገብርዎ። ሃይመና (hegemony): ብቐንዱ ብቐጠባዊ ኣይልኻ ኢኻ ተረጋግጸ። እቲ ቁጠባዊ ኣይሊ ኸኣ: ኣብ ኣመሪካ: ኤውሮጳ ዘሎ ናቶም ጸጋታት ኣይኹነን። ካብ ፈለማ 20 ክፍለዘመን ጀሚርካ ዳርጋ ንሚእቲ ዓመታት ኣቢሉ ዝኸውን ናይዚ ዞባዚ ሃብቲ መዝሚዞም እዮም። ነዚ ሃብቲ'ዚ ንምቁጽጻር ክብሉ: "ንሕልውኩም ኣለና: ንሕና ኢና ዘራያትኩም: ንሕና ኢና ኣለውትኹም: ንሕና ኢና ዋሕስኩም" እናበሉ: ኣብተን ሃገራት ቀሪጸምዎ ዝጸንሑ ናይ ኣእምሮ ቅኒት (mindset) ኣሎ።

ኣብዚ ዞባ ዘሎ ግርጭታት እናኣነሃሃሩ ንረብሓኦም ክጥቀሙ ጸኒሑም እዮም። ሃብቲ ናይዚ ዞባ ንምምዝማዝ ወይ ንምግባት ከካይዱዎ ዝጸንሑ ጸወታ ዛንታኡ መወዳእታ የብሉን። እቲ ናይ እንኮ ቀጽራዊ ስትራቴጂኦም: ብቁጠባ: ብወተሃደራዊ ኣይሊ: ብቴክኖሎጂ ዝወዳደረና ኣይኮነን ጥቓና ዝቐርብ ክህሉ የብሉን ኣብ ዝብል ኣሳብ ዝሰረተ እዩ። ከም ኣካል ናይዚ ስትራቴጂ'ዚ: ኣብ'ዚ ከባቢ'ዚ ወተሃደራዊ ህላወኦም ከዕብዩ እዮም ጸኒሑም። ከም መተካእታ ናይተን ሃገራት። መደበራት መስሪተን: ንሰራዊት ኣመሪካ ዘሰፈራ ውሑዳት ኣይኹናን። ክልተኣዊ ናይ ምክልኻልን ናይ ድሕነትን ውዕላት ይፍጸም: ወተሃደራት መጸእም ኮፍ ይብሉ: ኣይሊ-ባሕሪ ይኹኑ ኣይሊ-ኣየር። ዝርዝራት ዓብልል ገብት ብኣሃዛት: ብቦታ: ብግዜ መወዳእታ

የብሉን። ከምዚ ዓይነት ኩነት'ዩ ጸኒሑ። ኣብተን ሃገራት ዝጸንሑ ናይ ቀደም ስርዓታት 'old guards' ዝብሎም፡ ነዚ ከም ቅቡልን ውሁብን እዮም ወሲደምዎ። ኣመሪካን ኤውሮጳን ኣለውትና እዮም፡ ስትራተጂያዊ ረብሓና፡ ስትራተጂያዊ ሽርክነትና እናተባህለ ተቐሪጹ ዝጸንሐ ኣተሓሳስባ ኣሎ። ኣብ መወዳእታ ግን በዚሑ እቲ ዕብላላ፡ በዚሑ እቲ ጎይትነት።

ዓለም ከኣ ናብ ካልእ'ያ ትኸይድ ዘላ። ኣብዚ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ኣብ ዓለም ሱርባተኽ ለውጢታት እዩ መጸኢ። ጽልዋኡ ድማ ቀሊል ኣይኮነን። ነዚ ንምቁጽጻር፡ እቲ ቀጻሊ ንዛረበሉ ናይ ድረታ (containment) ዝብሉዎ ስትራተጂ ክሰርሕሉ ጸኒሑም ኣለዉ። ካብኡ ናብኡ ቀዳማይ፡ ካልኣይ፡ ሳልሳይ ስግኣታት ዝብሉዎ ኣለዎም። ብናቶም ፋንታዚያ። ከምዚ ናይ ዩክረን መዛረቢ ኮይኑ ዘሎ። ብሓቂ እንተርኢኻዮ፡ ዩክረይን ግዳይን ምስምስን እዩ። እቲ ቀንዲ ዕላማ፡ ንሩስያ ምድራት እዩ። ጂኦግራፍ ኣብ ግምት ኣእቲኻ ናይ ስግኣትና ቀዳምነት ዝብሉዎ ዝነበሩ ፋንታዚያ። ከይዱ ከይዱ ግን፡ ሎሚ ዓው ኢሎም ኣይዛረቡሉን እምበር፡ ናይ ፋንታዚያ ስግኣት ኣብ ካልኣይ ደረጃ'ዩ ዝሰራዕ ዘሎ። ሕጂ ቀዳመይቲ ስግኣቶም ቻይና እያ። ስለምንታይ ቻይና? እንተድኣ ኢልና ምዕባለታት ቻይና ነቲ ናይ unipolar ሕልሚ ወይ ፋንታዚያ ኣብኒኑዎ እዩ። 30 ዓመታት ዝገበርዎ ናይ ድረታ ህቀና ኣይሰርሐን። እዚ ብዓለም ደረጃ ዝመጽእ ዘሎ ለውጢ ንሃገራት ዞባ ማእከላይ ምብራቕን ወሽመጥ ዓረብን ክጸልዎ ባህርያዊ እዩ። እዞን ሃገራት ነዳዲኣን ናብ መን እየን ዝሸጣኦ? እንተድኣ ኢልካ ኤውሮጳ ክትሸምት ትኸእል እያ፡ ግን እቲ ዝሰፍሐ ዕዳጋ ምስ እስያ እዩ። ምክንያቱ ቁጠባን ገዢ ጠለብን ኣብኡ እዩ ዘሎ። ጽባሕ ንግሆ ጋዝ ይኹን ነዳዲ ኻልእ ዝተፈላለዩ ጸጋታት ናብኡ'ዩ ክኸይድ። ናይ ነዳዲ ዕዳጋታት ጽባሕ ንግሆ ሺፍት ክገብር ስለዝኹነ፡ እዞን ሃገራት እዚኣተን ከኣ፡ ናይ ገዛእ ርእሶን ናጻ ልኡላዊ ሕርያታተን ምስቲ ፍርያተን ዝሸምት ቁጠባታት ስለዝኸውን፡ ናብኡ ገጹ ምዝባሉ ኣይተርፎን። እዚ ስለዘስግኦም፡ ብዙሕ ሃራስመንት፡ ናብ ቻይና ኣይትቕረቡ ዝዓይነቱ ታህዲድን ምፍርራሕን ምጉግጥን ጸኒሑ። እዚ እውን ኣይሰርሐን። ብዙሓት ነቲ ዘሎ ሰፊሕ ዕዳጋ ብምርኣይ ምስ ቻይና፡ ህንዲ፡ ፓኪስታን፡ ኢንዶኔዥያ ምስ ካልኣት ናይ እስያ ሃገራት ዝምድናታት የሰፍሓ ኣለዎ። ካብ 4ይ ገጽ ዝቐጸለ እቲ ንቕሓት ክብ ስለዝበለ ሕርያታተን ክውስና ግድን'ዩ። “ኣነ እየ ዝሕልወካ” ንዝብል ዘረባ ጽቡቕ ገይሩ ዝገልጽ፡ ንጉስ ዓብደላ ንማድሊን ኣልብራይት ዘዘንተወላ ናይ ዝብኡ ዛንታ ኣሎ። ሓደ ጓሳ ሓላዊ ከልቢ ከምጽኡሉ ጠለቡ።

ጥሪቱ ዝብኢ ከይበልዐን። እቲ ዝብኢ ካብተን ጥሪት ናይቲ ንሳ ሓንቲ ጤል ምናልባሽ ኣብ ሰሙን ይወስድ ነይሩ ይኸውን። እቲ ሓላዊ ከልቢ ምስ መጽአ፡ ንዕኡ ዝኸውን መግቢ ኣድልዮ። ናይ ግድን፡ ካብተን ኣጣል ክህቦ ኣለዎ። እቲ ከልቢ ግን ኣብ መዓልቲ ሓንቲ ጤል እዩ ዝበልዕ። እቲ ዝሕልወካ ካብቲ ዘስግኣካ ዓሰርተ ዕጽፊ እንድሕር ዝበልዕ ኩይኑ፡ ኣየናዮም ኢኻ ትሓሪ፡ንኸልቲኦም ክትሓርዮም ኣይትኸእልን። ከምዚ ዓይነት ቅኒት ናይ ኣእምሮ ዘለዎ ዝምድና፡ ምዕሩይ፡ ንረብሓ ኹሉ ዘገልግል ዝምድና ኣይኮነን። ሓላውያይ ኢልካ ወይ ዘራያይ ኢልካ ዘምጸእካዮ እንድሕር ካብቲ ጸላኢኻ ዝኸፍኦ ሳዕቤን ዘውርደልካ ኹይኑ፡ ሕርያታትካ ክትፈልጥ ክትክእል ኣለካ። ስለዚ ናይ ዞባና ሃገራት መንግስታት ግድን ሕርያኦም ከመዓራርዮ ይግደዱ እዮም። ከምዚ ኢሎም ክቕጽሉ ኣይክእሉን እዮም። ምስቲ ዘሎ ዓለማውን ዞባውን ምቅይያራት ናይ መንግስታት ኣተሓሳስባ እውን እናተቐየረ ክኸይድ ግድን እዩ። ገና ኣብ መስርሕ እዩ ዘሎ። ቅርጺ እናሓዘ ከም ዝኸይድ ግን ዘጠራጥር ኣይኮነን። ዓብልል! ገብት! ታህዲድ! ንዊሕ ዘኸይድ ኣይኮነን። መንግስታት ናይዚ ዞባ ረብሓታቶም ናበይ ገጹ ይኸይድ ኣሎ ፈሊጦም ክውስኑ፡ ናታቶም ልኡላዊ ሕርያ እዩ። ስለዚ እቲ ዘሎ ኣካይዳ ኣንፈቱ ናበይዮ ምግማቱ ዘሸግር ኣይኮነን። ቁጠባዊ ዝምድናታት ጥራይ ዘይኮነ ዋላ እቲ ድሕነታዊ ዝበሃል ስግኣታት እውን ብኸመይ መንገዲ ክተሓዝ እዩ፡ ኣተሓሳስባ ናይቶም መንግስታት ከመይ ክጸልዎ እዩ፡ ንምግማቱ ዘሸግር ኣይኮነን። ናጻ ዝኾነ ኣተሓሳስባታት እናማዕበለ ይመጽእ ኣሎ። እቲ ናይ ዕብላላ መደባት እናተናዕቀን እናተጎሰየን ዝኸደሉ ዘሎ እዋን እዩ። ነዚ ዓለማዊ ምዕባላታት'ዚ ንምቁጽጻር ናይ ኣመሪካ፡ ኤውሮጳ ዝበሃል ዝተፈላለዩ ፈተናታት ኣሎ። ናይ ኔቶ ኩነታቶም ከመዓራርዮ ይፍትኑ ኣለዉ። ናይ ኤውሮጳ ውህደት ዝበሃል ከም ብሓድሽ ሃኒጸም፡ ሓድሽ ዝምድናታት ሓድሽ ኪዳናት ክምስርቱ ይህቅኑ ኣለዉ። ኣብ ሪያድ፡ ኣብ ኣሜሪካ ቀጻሊ ዝግበር ዘሎ ኣኼባታት ኣሎ። እዚ ግን ናይ ምስብባር ምልክታት ጥራይ እዩ።

ዝምድና ኤርትራ ምስዞን ክትጠቕሰን ዝጸናሕካ ሃገራት'ከ ኣብ ከመይ ኩነታት ይርከቡ?

ዝምድናና ምስዞን ሃገራት ቦቲ ክገልጸ ዝጸናሕኩ፡ ንናይ ደገ ሓይልታት ተማእዛዚ ኣተሓሳስባ ክጽሎ ጸኒሑ እዩ። ኣብ ውሽጢ እቲ ዞባ ዘሎ ምትፍናን ይኹን ውድድር ኣብ ግምት ኣእቲኻውን ኣብተን መንግስታት ዝጸንሐ ኣተሓሳስባ እዚ'ዩ ኢልካ ክትገልጸ ዝከኣል ኣይኮነን። በዚ ኩነታት'ዚ ኤርትራ ምስዞን ሃገራት ዘለዎ ክልተኣዊ ዝምድና እቲ ልክዕ ቅርጹ ኣይሓዘን ጸኒሑ።

ምክንያቱ ናጻ ሕርያ እንተዘይ ሃልዩ ናጻ ዝምድናታት ከተማዕብል እንድሕር ዘይፍቀደልካ ኹይኑ እቲ ዝምድና ብኸመይ መንገዲ ከተማዕብሎ ትክክል? ኣጸጋሚ እዩ። ናይ ዝበዘሉ ዝጸንሐ ኣጠማምታ፡ ሃብቲ ኣለና፡ ጸጋ ኣለና፡ ናይ ረድኤት ዓይነት ኣተሓሳስባ እዩ። ናይ ዋሽንግተንን ሰዓብታን ጽልዋን ግጉይ ሓበሬታን እውን ናቱ ጽልዋ ጸኒሑዎ። ኤርትራ ምስዘን ሃገራት ዝምድና ከይተሓይል ንምዕንቃፍ ዘይተፈተነ ውዲት ወይ ሽርሒ ኣሎ ክበሃል ኣይከኣልን። ምስዚ ሕጂ እናተመዓራረየ ዝመጽእ ዘሎ ኩነታት ግን፡ ናይተን ቀንዲ ቀንዲ ዝበሃላ ሃገራት ዝምድና ናይ ብሓቂ መስርዑ ይሕዝ ኣሎ ኢልና ክንዛረብ ንክእል። ምክንያቱ ምስቲ ቀዲመ ዝጠቐስክዎ ናተን ሕርያ ዝምድናታተን ምስ እስያ ጥራይ ዘይኮነ ምስ ኣብ ከባቢኣን ዘለዎ ሃገራት እውን ክመዓራረ ስለዘለዎ፡ ኣብ ውሽጢ'ቲ ዞባ ምስ ኤርትራ ብቐንዱ ዝህሉ ዝምድናታት ኣወንታዊ ኣንፈታት ሒዙ ይብገስ ኣሎ ኢልና ክንዛረብ ንክእል። ነቲ ዝጸንሐ ኣከያይዳን ኣተሓሳስባን እናተገድፈ ናብ ንቡር ምምጻእ ግድን እዩ። እቲ ዞባዊ ምምልላእ ዝብል ኣምር ንገዛእ ርእሱ ክውንነታዊ ኣምር ስለዝኾነ ሕርያ ናይ ኤርትራ ወይ ካልእ ዝውስኖ ኣይኮነን። እዘን ሃገራት እዚኣተን ምስ ላቲን ኣሜሪካ፡ ኤውሮጳ፡ ኣመሪካ እስያ ዝምድናታተን እናዓበዩ ኣብ ዝኸደሉ፡ ኣብዚ ዞባ ዘለወን ኣጠማምታ እውን እናተቐየረ መጺኡ ኣሎ። ኣብ ኢትዮጵያ፡ ሶማሊ፡ ሱዳን ብሓፈሻ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃን ኪኖ ቀርኒ ኣፍሪቃን ዝምድናታተን ምስቲ ዝመጸ ምዕባለታት እናተቐየረ ይኸይድ ኣሎ። ኣብ ኣከያይዳ፡ ኣረዳድኣ ፍልልያት ክህሉ ይክእል ይኸውን። ንሕና ብቐጥታ ኣብ ኤርትራ ብፍሉይ እንታይ ኣጠማምታ ኣለወን ዘይኮነ ዘገድሰና፡ ብገፊሉ ኣብ ዞባና ዘለወን ኣረኣኢያ እናመዓራረይኦ ይኸዳ ምህላወን እዩ። እዚ ኸኣ ዝሓሸ ዝምድናታት ክፈጥር ስለዝክእል፡ ነዚ ዝምድናዚ ምስ ክልተኣዊ ዝምድናታትና እናዛመድና ከነሓይሎ ክንክእል ኣለና፡ ኢልና ንሰርሓሉ ዘለና እዩ። ሓፈሻዊ ኣንፈት ግን ናብዚ ዝብሎ ዘለኹ እዩ ዝኸይድ። ሓደ ሓደ ነቲ ኹነታት ብግቡእ ዘይተገንዘቡ፡ ናይ ዋሽንግተን ትካላት ስለያ፡ ኣብ ኤውሮጳ ዘለዎ ትካላት ዝህብኦም መምርሒታት ኣብዚ ዞባውን ኣለና ዝበሃላ ጎብለላት ከደናግርኦ ዝፍትና ነገራት ጽልዋ ዩብሉን ክብሃል ኣይከኣልን። እዚ ግን መዓልቲ በሊዑ ዝዕረ ስለዝኾነ ኣብቲ ኣወንታዊ ገጹ ናብ ምኻድ ኣሎ ኢልና ክንዛረብ ንክእል።

ሓደ ሓደ መኣዝኖም ዝሰሓቱ ንናይ ደገ ጽልዋ ዝመእዘዙ ግጉይ ኣካይዳታት ክህልዉ ይክእሉ ይኹን። ንዓና ግን ብዝኾነ ይኹን መንገዲ ዘሰክፈና ኣይኮነን። ብሓፈሻ ነቲ ዞባና ዝምልከት ኣረኣኢያ እናተመሓየሸ ምስ ምምጻኡ ዝበለጸ ሃዋህው ስለዝፈጥር ኣድህቦና ናብኡ ገይርና ኢና ንሰርሖ።

ኣብዚ ከባቢ ናይ ሃገራት ዝምድናታት እናተመሓየሽ ይኸይድ ስለዘሎ፡ እዚ ኣዎንታዊ ጽምዶ እናሓየለ እንድሕር ከይዱ፡ ንዓታቶምውን ዝሓሸ መረዳእታ ዝፈጥረሎም እዩ። ፖሊሲታቶም ከተዓራርዩ ክጸልዎም እዩ። ብፍላይ ንዓና ዝጠመተ እዝን እዝን ኣለዎም ከምዚ ከምዚን እዩ ክንብል ኣይንክእልን። ካብኣም ተበግሶታት ከይተጸበና፡ ብደረጃ ዞባ ጽምዶታትና እናሓየልና ምስ ከድና ግን እቲ ዝምድናታት እናሰፍሐን እናሓየለን ክኸይድ ምጻኑ ርዳእ እዩ።

3ይን ናይ መወዳእታን ክፋል

ዘቤታዊ ጉዳያት

•ክቡር ፕረዚደንት፡ ኣብ ጽንብል ናጽነት 2019 ዝገለጽካዮ ንመርብብ ጽርግያታት፡ ወደባትን ገማግምን፡ ኣገልግሎት መንግሥት - ጽላታዊን ኢንዱስትሪያውን ጽርየትን ውጽኢታውነትን፡ ኣድማዕነት ኣፈጻጸማ መደባት. .
. ወዘተ. ዝምልከት በዓል 11 ነጥብታት ኣፈሻዊ መርሓ ጎደና - ቁጠባውን ማሕበራውን ልምዓት ነይሩዮ። ብዙሕ ዝዕመም ስራሕ እኳ እንተሎ፡ ምስቲ ዝጸንሐ ብድህታት ተኣሳሲሩ ኩሉዚ መደባትዚ በቲ ዝድለ ስሉጥነትን ስፍሓትን ይትግበር ኣሎ ክበሃል ኣይከኣልን። ከም ኣካል ናይዚ ኣብ መስመር ዝጸንሐ ኣፈሻዊ ልምዓታዊ ውጥን፡ ኣብ 2023 ቀዳምነት ተዋሂቡዎ ዝትግበር መደባት ብዝምልከት እንታይ ኣበሬታ ትህበና?

እቲ ኣርእስቲ ግፍሕ ዝበለዮ። ብምሉኡ ጉሕጉሕ ኣቢልካ ክትዛረበሉ ግዜ ስለዝወሰድ ከፋፊልካ ምርኣዩ የድሊ። ብግዜ ናይ ክልተ-ሰለስተ ዓመት እናበልካ ብዙሕ ረጅሒታት ኣብ ግምት ኣእቲኻ ክዝረበሉ ይከኣል ይኸውን። እዚ ናይ ልምዓት መደባትዚ ጥሙር ንኣድሕዱ ብዙሕ ምውስሳብ ዘለዎ ኮይኑ፡ ካብኡ ናብኡ እቶም ቀዳምነታት ርዱኣት እዮም። ኣብ ዝኸነ ናይ ልምዓት መደብ፡ ፈለማ ክማልኡ ዘለዎም መሰረታውያን ነገራት ኣለዉ። ንኣብነት ማይ መሰረታዊዮ። ልምዓት ማይ፡ ምሕደራን ኣጠቓቕማን ምስኡ ዝኸይድ ቴክኖሎጂን ወሳኒዮ። ማይ ኣብ ኩሉዮ ዝኣቱ። ንዝሰተ፡ ንጽሬት፡ ንጥሪት፡ ንሕርሻ፡ ንኢንዱስትሪን ካልእን። በዚ ምክንያት ልምዓት ማይ ካልኣይ፡ ሳልሳይ ተባሂሉ ዝሰራዕ ኣይኮነን። ዳርጋ ኩሉ መደባት ልምዓት

ብቐረብ ማይ ዝጽሎ እዩ። ድሕሪኡ ብቐጥታ ዝመጽእ ጸግት'ዩ። እዚ መሰረታዊ ረጅሒታት'ዚ ከይተማልኡ፡ ካልኣት ጽላታት፡ ካልኣት ኢንዱስትሪታት ክምዕብሉ ኣይክእሉን እዮም። ምስኡ ለጊቡ ዝኸይድ ትሕተቅርጺ እዩ። ጽርግያታት፡ ኣገልግሎት መጓግዝያ ምድሪ፡ ባሕሪን ኣየርን፡ መስመራት ባቡርን ገመድን ካልእን። ትሕተ-ቅርጺ ኣዝዩ ገፊሕ ኣርእስቲ እዩ። እዚኦም እውን ንኹሉ ጽላታት ስለዘገድስ፡ ባዕሉ ቀዳምነት ዝሰራዕ እዩ። ኣሰራርግ ቀዳምነታት ይኹን ምውህሃድ እተፈላለዩ ጽላታዊ መደባት ሓድሽ ምህዞ ዘለዎ ኣይኮነን።

እቲ ዋና ነገር፡ እንታይ ገይርና? እንታይ ኣሳሊጥና? እተወጠኑ መደባት ከምቲ ዝድለ ከይዶምዶ? ዝብል እዩ። ናይ ማይ ልምዓት መደባት ጥራይ ሰፊሕ ኣርእስቲ እዩ። ብዙሕ ግዜ ዓው ኢልና ኣይንዛረበሉን ኢና። እቲ ዕማም ዲጋታት ምህናጽ ጥራይ ኣይኮነን። ፍወሳ ማይ ኩያታት ዝግበዩ ስራሕ'ዩ። ንኣሽቱ፡ ዓበይትን ማእከሎትን ወሓይዛት ኣብ ጥቕሚ ንምውዓል ፍወሳ ማይ ኩያ መሰረታዊ እዩ። እዚ ንዝናባዊ ማይ ዝምልከት ኮይኑ፡ ትሕተ-ባይታዊን ማይ ባሕሪን እውን ኣሎ። ብቐዳምነት ግን ዝናባዊ ማይ ተዋህሊሉ ኣብ ጥቕሚ ዝውዕለሉ ኩነታት ክፍጠር ኣለዎ። ነዚ ንምግባር፡ ሰፊሕ ሃገራዊ ውጥን ፍወሳ ማይ ኩያታት ምትግባር የድሊ። ዓበይቲ ሓጽብታት ምህናጽ ጥራይ ዘይኮነ፡ እቲ ንእሽቶ ዝመስል ምህናጽ ከትርታት፡ ናይ ምግራብ መደባት እውን ዓቢ ኣበርክቶ ኣለዎ።

'ጥብ ዝበለት ማይ' ተዋህሊላ ኣብ መዓላ ክትውዕል፡ ፍርያም ሓመድ ክዕቀብ፡ ኣብ ኩሉ ከባቢታት፡ ኣብ ማይ ኩያታት ቅርጻዊ ለውጢ ምምጻእ የድሊ። ዓመት ዓመት ብቐጻሊ ዝካየዱ ናይ ምግራብ፡ ምዝላይን ከትርታት ምህናጽን መደባት ተደማሚርም ዓቕን ዝውህለል ማይ ዘዕብዩ እዮም። ክሳብ ሕጂ ብዙሕ ስራሕ ተሳሊጡ እኳ እንተኾነ፡ ምስ ስፍሓትን ዕብዮትን ናይቲ ዕማም ካብ 20 ሚእታዊት ዝሓልፍ ኣይኮነን። ማይ ምውህሃል ጥራይ ዘይኮነ፡ ዝውህለል ማይ ከመይ ትጥቀመሉ'ውን ዝግበዩ ጉዳይ እዩ። ከም ኣብነት፡ ከርከበት ክንወስድ ንክእል። ልዕሊ 300 ሚልዮን ሜትሮ ኩቦ ማይ ክሕዝ ዝክእል ሓጽቢ ተሰሪሑ፡ ማይ ተዋህሊሉ ኣሎ። ጋሽ ኣሎ ዘይተተንከፈ፡ ዓንሰባ'ውን ኣሎ። ሰቲት ምናልባሽ ካልእ ኣርእስትታት'ውን ስለዘጠቓልል ፍልይ ዝበለ እዩ። ኣብዞም ሰለስተ ዓበይቲ ወሓይዝ ጥራይ፡ እቲ ክስራሕ ዘለዎ ብዙሕ እዩ። ካልኣት ብዙሓት ወሓይዛት ከኣ ኣለዉ። ኣብ ከርከበት ኣዋህሊልናዮ ዘለና ማይ፡ ኣብ ምንታይ መዓላ ኣውዲልናዮ? ከምቲ ዝግባእ ተጠቐምናሉ'ዶ? እንድሕር ኢልና፡ ብዙሕ እትዓመ ነገር ኣሎ ክበሃል ኣይከኣልን። ገና ተወሳኺ ብዙሕ ስራሕ ዝሓትት እዩ። ንሕርሻ ዘድሊ ማይ

ጥራይ ዘይኮነ፡ ምርግጋጽ ቀረብ ማይ ከተማታት እውን ዓቢ ጉዳይ እዩ። ንኣብነት ኣስመራ እንተወሲድና እቲ ዘሎ ሓጽብታት፡ ተኮር ድዩ ማይ-ነፍሒ እንታይ-እንታይ ከበርክት ይኸእል? ንዝያዓ ውሕስነትን ዝተማልአ ኣገልግሎትን እንታይ ተወሳኺ መደባት ምትግባር የድሊ ርእሱ ዝኸኣለ ዓቢ ኣርእስቲ እዩ።

ኣስመራ፡ ከረን፡ ባጽዕ፡ ካልኣት ብብዝሒ ሰብ ዝሰፍረለን ከተማታት ብዘይ ስክፍታ ቀረብ ማይ ክውሓሰለን ኣለዎ። ከተማታት ጥራይ ዘይኮነ ኣብ ገጠራት ዘሎ ሰብ'ውን ጽፍይ ዝስተ ማይ ክረክብ ኣለዎ። ካበይ? ብኸመይ መገዲ? እዚ እውን ሰፊሕ ኣርእስቲ እዩ። ብሓፈሻ ኣብ መደባት ልምዓት ቀዳምነታትና ኣይጠፍኣናን፡ ቅኑዕ መኣዝን ሒዝና ድማ ንሰርሕ ኣለና። ዘለና ጸጋታት ኣጎሳጎሶና፡ ናይ ልምዓት መደባትና ከነተግብር ዘጸግመና ኣይኮነን። እቲ መደባት ግን፡ ኣዝዩ ገፊሕ ስለዝኾነ ዓመት ብዓመት ክትግበሩ ዘለዎም ሰሪዕካ ብቐጻሊ ዝካየድ ስራሕ እዩ። ቀሲንካ ምድቃስ ዝበሃል ነገር የለን። ሰሪሕና ኢና፡ ዓበይቲ-ዓበይቲ ነገራት ገይርና ኢና፡ ዝብል ካብ ሓንጎልና ከነውጽኦ ኣለና። እቲ ሰሪሕናዮ ዘለና ዘዕግብ ኣይኮነን። ዘዕግብና ነገር ክንገብር፡ ብዝሓየለ ናህሪ፡ ዝበለጸ ናይ ልምዓት መደባት ከነተግብር ክንክእል ኣለና። ኣብ ኩሉ ከባቢታት ዘሎ ዜጋ፡ ዓድታት፡ ከተማታት እቲ ዝግባእ ኣገልግሎት ማይ ኣብ ዝረኽቡሉ ደረጃ ንምብጻሕ ክንዮኡ ክንከይድ ኣለና። ኣብ ሕርሻ ዝኣከብናዮ ማይ ብኣድማዕነት ክንጥቀመሉ ክኢልና'ዶ? እንታይ-እንታይ ነፍርየሉ ኣለና? ኣብ ዓመት ክንደይ ምህርቲ ክንሓፍሰሉ ንኸእል? እንታይ ዓይነት ኣዝርእቲ ክንዘርእ ንኸእል? እቲ ነፍርዮ'ኸ ዝተመስርሐ ፍርዖት ከነውጽኣሉ ንኸእል'ዶ? ናይ ምስናዕ መደባትና ምስኡ ተዛሚዱ እንታይ ይመስል? እዚ ንባዕሉ ገፊሕ ኣርእስቲ'ዩ። እዚ ዝብል ዘለኹ፡ እቲ ናይ ልምዓት መደባት ዘለዎ ስፍሓትን ንኣድሕዱ ዘለዎ ምትእስሳርን ንምግባጽ እዩ። ማይ ኣዋህሊልና ብዝለዓለ ደረጃ ክንጥቀመሉ ብምሕሳብ ቀዳምነታትና ሰሪዕና፡ ዘድሊ ጸጋታት ኣጎሳጎሶና ክንጓየየሉ ጸኒሕና ኣለና። ከምቲ ክንከዶ ዘለና ብዙሕ ስለዘይሰጎምና ድማ፡ ካብ 2023 ጀሚርና ኣብዚ ዝመጽእ ክልተ ሰለስተ ዓመታት ናህሪ ምውሳኽ ከድልየና'ዩ። ዝሓለፉ መደባትና ኣካይዳኦም ኣዕጋቢ ነይሩ ክንብል ኣይንኸእልን። ከመይ ገይርና ብዘዕግብ ደረጃ ነሰጉሞም ዝርዝራቲ ተገሊጹ፡ ሰብ ፈሊጥዎ፡ ነፍሲ-ወከፍ ሓላፍነቲ ተሰኪሙ ክሰርሓሉ ዘለዎ እዩ። ብሓፈሻ ቀዳምነታትና፡ ኣብ ማይ፡ ጸዓት፡ ትሕተ-ቅርጺ፡ ማሕበራዊ ኣገልግሎታትን ካልእ ጽላታትን ነኣድሕዶም ዘለዎም ምውሳኽ ሰፊሕ ኣርእስቲ ኮይኑ፡ ኣብ ትግባረ ኣድማዕነት ምእንቲ ክህሉ ግዜ ተፈልዮሉ ብዕምቁት ክግለጽ ኣለዎ በሃላይ እዩ።

ከምዚ ክትጠቕሱ ዝጸናሕካ፡ ምስዚ ዘሎ ዓለማዊ ክሊማዊ ለውጥን ብድህታቱን ተኣሳሲሩ፡ መንግስቲ ካብ ተጸባይነት ዝናብ ንምግልጋል፡ ማይ ናይ ምውህላል ዓቕሚ ክብ ዘብል ህንጻት ትሕተ-ቅርጽን ካልእ መደባትን ክትግብር ጸኒሑ ኣሎ። ከም ኣብነት ዲጋታት ከርከበት፡ ጋሕቴላይ፡ ምስላም. . . ገርሱት፡ ክልተ ፋንኮ፡ ባደሚት. . . ብድምር 530 ሚልዮን ሜትሮ ኩቦ ማይ ናይ ምውህላል ዓቕሚ ኣለወን። ምስዚ ተኣሳሲሩ፡ መስኖአዊ ሕርሻ ንምምዕባል እንታይ ይሕሰብ? ብጭቡጥ ዝትግበር መደባትክ ኣሎ'ዶ ?

እዛ ሕቶ ናብታ ቀዲመ ዝጠቕስኩዎ ነጥቢ እያ ተምጽኣና። ማይ ምውህላል ናይ መወዳእታ ዕላማ ኣይኮነን። 500 ሚልዮን ሜትሮ ኩቦ ጥራይ ዘይኮነ ካብኡ ንላዕሊ እውን ክኸይድ ዝኸእል'ዩ። እቲ ክንምልሶ ዝግብኣና ነፍሲ-ወከፍ ሜትሮ ኩቦ ማይ፡ ኣብ ምንታይ መዓላ ውዒላ? ዝብል እዩ። እዚ ናብ ኣጠቓቕማዊ ዝወስደና። ነግሒ ወይ ልምዳዊ መስኖ ካብ ኣእምሮ ሰብ ክወጽእ ክኸእል ኣለዎ። ኣብዩ ከባቢኡ ኣብ ዲጋታት ዝተሞህለል ማይ ብምጥቃም ድዩ ዒላታት ብምኹዓት ኣሕምልቲን ፍረታትን ብብዝሒ ይፈሪ ኣሎ። እዚ ልምዳዊ ኣሰራርሓ'ዚ ግን ክውገድ ዘለዎ'ዩ። ቅድሚ ዝኣገረ። ንዕኡ ከተወግድ ከኣ መተካእታ ክህልወካ ኣለዎ። ብዘመናዊ ስርዓተ-መስኖ ክቕየር ኣለዎ። እንታይ ዓይነት ዘመናዊ ስርዓተ-መስኖ ዝብል ብወጻኢታትን ኣድማዕነትን ከምዘን ዘለዎ ሕቶ እውን ኣሎ። ኣብ ብዙሕ ከባቢታት ከነተኣታትዎ ዝጸናሕና ኣገባባት ኣጠቓቕማ ማይ ኣሎ። ማይ ካብ ሓጽቢ ናብ ግራት ከመይ ገይርካ ተብጽሖ? ተተኣታትዎ ስርዓተ መስኖ ብምንታይ'ዩ ዝሰርሕ? ምፍላጥ የድሊ። ጀነሬተራት ኣምጺእካ፡ ፖምፓታት መጨንጉዒ ዘርጊሕካ ክትሰርሕ ወጻኢታቱ ላዕሊ ስለዝኸውን ኣድማዕነት የብሉን። ኣብ ክንድኡ ቅርጺ መሬት ኣለና። በረኽቲ ጎቦታት ኣሎ። ኣብኡ መዕረቕ ሃልዩ፡ ካብ ሓጽቢ ማይ ተጨንጉዑ ናብቲ መዕረቕ ይበጽሕ፡ ካብኡ ብስሕበት (gravity) ይወርድ። ኣብ ነፍሲ-ወከፍ 10 ሜትሮ ሓደ ባር እንተድኣ ሃልዩ፡ ኣብ 100 ሜትሮ 10 ባር ኣለካ ማለት'ዩ። ብዘይ ብዙሕ ወጻኢታት ድማ፡ ብዙተኣማምን ኣገባብ ዘመናዊ ናይ መስኖ ቴክኖሎጂ ኣተኣታቲኻ ክትጥቀመሉ ትኸእል። ምስዚ ስፍሓት መሬት ክንደይ እዩ? ዓይነት ዘራእቲ እንታይ'ዩ? ክሊማ ትሰርሓሉ ዘለኻ ከባቢ'ውን ኣብ ግምት ዝኣቱ እዩ። ብኣዘራርባ ሞያውያን፡ ቦቲ ዘመናዊ ስርዓተ-መስኖ እትጥቀመሉ ማይን ብልምዳዊ ኣገባብ እትጥቀመሉ ማይን ፍልልዩ ሓደ ንዓሰርተ እዩ።

ብሓደ ዕሽር ናይ'ቲ ኣብ ነግሒ እትጥቀመሉ ማይ እንተደኣ ዘመናዊ ስርዓተ-መስኖ ኣተኣታቲኻ፡ ንኣጠቓቕማ ማይ ብ10 ግዜ ተራብሖ ኣለኻ ማለት'ዩ። ኣብ ውሽጢ'ዚ ማእለያ ዘይብሎም ጉዳያት እውን ኣለዉ። ኣብ ዘመናዊ

ስርዓተ-መስኖ ብዙሕ ዝዓይነቱ ቴክኖሎጂ እዩ ዘሎ። ካብኣቶም ዘዋጸኣካ ክትመርጽ ኣለካ። ኣብ ዝተፈላለዩ ኮባቢታት፡ ኣብ ሃሩር ይኹን ዛሕሊ መጠን ምህፋፍ ማይ (evaporattion) ኣብ ግምት ኣእትኻ እንታይ ዓይነት ቴክኖሎጂ ትጥቀም ክትውስን ኣለካ። እዚ እንተ ገይርካ፡ ብዝናባዊ ሕርሻ ኣብ ዓመት ኣንሳብ እቶት/ምህርቲ ትሓፍስ ዝነበርካ ብዘመናዊ ቴክኖሎጂ ክልተ ሰለስተ ኣብ ገለ እውን ክሳብ ኣርባዕተ ግዜ ምህርቲ እትሓፍሰሉ ዕድላት ኣሎ። እዚ ንኣድማዕነት ብተዓጻጻፊ ዘዕቢ እዩ። ስለዚ ኣብ ኣጠቓቕማ ማይ ተተኣታትዎ ኣገባብን ቴክኖሎጂን ልዑል ውጽኢት ዝህብ ክኸውን ኣለዎ። ማይ ተዋህሊሉ፡ ኣብ መዓላ ውዒሉ፡ ዝለዓለ ፍርያት ከተኻዕብት፡ እትጥቀመሉ ቴክኖሎጂ ወሳኒ እዩ። ክንዮ እዞም ተሃኒጾም ዘለዉ ዓበይቲ እንብሎም ዲጋታት፡ ገና ዘይተቐጻጸርናዮ ማያት ብዙሕ እዩ። ብዙሓት ወሓይዝ እንተላይ ትሕተ-ባይታ ዘሎ ዕቕር ማያት ከምቲ ዝድለ ንጥቀመሉ የለናን። ንዕኡ ዘድሊ ትሕተ-ቅርጺታት ሓጽብታት ብብዓቕኑ፡ ከትርታት፡ ዛጋታት፡ ኣብ ዘድሊ ቦታታት'ውን ዒላታት ኩዒትካ ናይ ትሕተ ባይታ ማይ ትጥቀመሉ ኩነታት ምፍጣር የድሊ። በዚ መረዳእታዚ፡ ብደረጃ ሃገር ዓመታዊ እነዋህልሎ ማይ እናወሰኸ ክኸይድ ኣለዎ። ናብ ገጽ 3 ይቐ

ምስቲ ነተኣታትዎ ቴክኖሎጂ ማይ፡ ዓይነት ኣዝርእቲ'ውን ዘዋጸኡና ፈሊጥና፡ ልዑል ውጽኢታት ክንረኽቦሎም እንክእል ከነፍሪ ኣለና። ኣዝርእቲ ጥራይ ዘይኮነ ምስሳን ሃብቲ እንስሳ (ጤለ-ቦጊዕ፡ ከብቲ፡ ኣግማልን ካልኣት ዝተፈላለዩ እንስሳታትን) እውን ማዕረ-ማዕሪኡ ዝኸይድ እዩ። ምስ መፍረ እንስሳታት ዝመጽእ ምህርቲ ስጋ፡ ጸባን ካልእን ኣሎ። ስለዚ መግቢ እንስሳ ከተፍሪ፡ ንእንስሳ ዝስተ ማይ ክትቅርብ ኣለካ። ዓሳውን ኣሎ፡ ኣብ ዲጋታት ከተፍርዮ እትክእል። እዚ ዕማምዚ ዘድሊ ቴክኖሎጂ ኣዋዲድካ፡ ዝበቅዕ ምሕድራ ኮፍ ኣቢልካ፡ ኣብ ሓደ ደረጃ ደው ዝብል ዘይኮነ፡ ዓመት-ዓመት እናቐየረን እናወሰኸን ዝኸይድ እዩ። ዘለናዮ መድረኽ ናይ ምስግጋር መድረኽ እዩ ዝብሎ። ካብ ዝሓለፈ ተመኩሮና ብዙሕ ነገር ርኢናን ተማሂርናን ኣለና። ሓደ-ሓደ የዋጽኡና እዮም ኢልና ዘተኣታተናዮም ቴክኖሎጂታት ኣድማዕነቶም ብግብራዊ ስራሕ ተመዚኑ ኣሎ። ካብ ደገ ዝሸመት ቴክኖሎጂ ጥራይ ዘይኮነ፡ ባዕልና እውን ምስ ኩነታትና ዝሰማማዕ ቴክኖሎጂ ናይ ምምሃዝን ምምዕባልን ብቐጻት ከነዕቢ ከድልየና እዩ። ሕርሻ በይኑ ካብ ጸዓት ፈሊኻ ዝርኣ ኣይኮነን። ብነዳዲን ጀነሬተርን ጥራይ ክትሓስብ ኣይትክእልን። ባህሪ እውን ክትጥቀመሉ ኣለካ። ተሓዳሲ ጸዓት ክትጥቀም እንተክኢልካ ወጻኢታትካ ዝወሓደ፡ ፍርያትካ ዝበዝሐ እዩ ዝኸውን። እዚ እውን ማዕረ ማዕረ ካልእ እነተኣታትዎ ቴክኖሎጂ ክምዕብል

አለዎ። ብሓፈሻ አብ ኣጠቓቕማ ማይ የዋጸጽኦና እዩ ንብሎ ቴክኖሎጂ ሓሪና ወዲእና ኣለና ኢልና ክንዛረብ ኣይንክእልን። ነጠብጣብ (ድሪፕ)፡ ምንጻግ ዝበሃልን ካልእ መምስ ከባቢኡ ዝኸይድ ዝተፈላለዩ ዓይነት ቴክኖሎጂ ናይ መስኖ እዩ ዘሎ። ዲጋታትና ሒዘናኦ ዘለዎ ማይ 500፡ 600 ሚልዮን እዩ ኢልካ ካብ ምዝራብ ዘይምዝራብ ይሓይሽ። ምስቲ ዘሎ ተኸእሎ ብዙሕ ኣይኮነን። ምብዛሕን ምውሓድን ዘይኮነ ግን፡ ብቐንዱ ኣጠቓቕማን ኣድማዕነትን እዩ ወሳኒ።

ካልእ ኣብዚ ኣርእስቲ'ዚ ክርሳዕ ዘይብሉ ናይ ሰብ ረጅሒ ኣሎ። ሓጽቢታት፡ ከትርታት፡ ዛላታት፡ ዒላታት ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ተዋዲዱ ኣብ መወዳእታ እቲ ወሳኒ ተራ ናይ ሰብ እዩ። ሰብ ኣብ ኣጠቓቕማ ጸጋታት ዘለዎ ፍልጠትን መረዳእታን ኣገዳሲ እዩ። ነዚ ንብሎ ዘለና ኣብ መወዳእታ ሰብ'ዩ ዝጥቀመሉ። እዚ ዝተጠቐሰ ጸጋታት ኣብ ዘለዎ ከባቢታት ሰብ ብስፍሓት ክዘርጋሕ ክክእል ኣለዎ። እዞም መደባት እዚኣቶም ዝዕወቱ ብሰፊሕ ሱታፊ ህዝቢ እዮም። ነዚ ዘድሊ ውዳብ ክህሉ ኣለዎ። ምሕደራን መሳለጥያታትን ክቐርብ ክክእል ኣለዎ። ናይ ሰብ ተራ እቲ ዝዓበዩን ወሳኒን እዩ። ፍወሳ ማይ ኩዖታት ከም ኣብነት እተወሰድና ብኸመይ መንገዲ'ዩ ዝትግበር? ካብ ኣፍራዛን ባዴላን ጀሚርካ ክሳብ እቲ ዝለዓለ ኣሎ ዝበሃል ማሽነሪ ተዋፊሩ ክሰርሕ ክክእል ኣለዎ። እዚ ክሰርሕ ጸጋ ሰብ ምውዳብን ናቱ ኣበርክቶ ምዕዛዝን የድሊ። ሞያዊ ስልጠናታት፡ ሌላ ምስ ዝተፈላለዩ ቴክኖሎጂን ኣገባባት ኣሰራርሓን ምዕባይ የድሊ። ኬድካ ኬድካ ኩሉ ዓይነት ቴክኖሎጂ ኣተኣታቲኻ፡ ማይ ኣዋህሊልካ ናይ ሰብ ኣበርክቶ ናይ ሰብ ብቐዓት በቲ ዝለዓለ ደረጃ ከም ዝውደብ ምግባር ወሳኒ ምጻኑ ክርሳዕ የብሉን። ስለዚ በዚ ተሰሪሑ ዘሎ ሓጽብታት ተዋህሊሉ ዘሎ ማይ ክንቀስን የብልናን። እቲ ዕማም ኣዝዩ ሰፊሕ እዩ።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ናብቲ ልዑል ኣቓልቦ እናሰሓበ ዝኸይድ ዘሎ ጽላት ቁጠባ ክንሰግር። ሰማያዊ ቁጠባ ወይ 'blue economy'። ኤርትራ ሰፊሕ ባሕሪን ገማግምን ደሴታትን ዘለዎ ሃገር ትኹን'ምበር፡ ብብዙሕ ምክንያት ክሳብ ሕጂ ነዚ ጸጋዚ ከምቲ ዝድለ ክትምዝምዞ ኣይከኣለትን። ኣብዚ ጽላት'ዚ ዝሕሰብ ወይ ብጭቡጥ ዝተታሕዘ መደብ ኣሎ'ዶ?

እዚ እውን ካልእ ዘየቐስን ኣርእስቲ'ዩ። ምክንያቱ፡ ኣብ መንጎ ባህግን ድሌትን፡ ኣብ መንጎ ክወንን ተኸእሎን ዘሎ ጋግ ዓቢ እዩ። እቲ ዕቑር ጸጋ ኣዝዩ ገዚፍ እዩ። ብሓፈሻዊ ኣዘራርባ፡ ኣብ ዓመት ካብ 80 ክሳብ 120 ሺሕ ቶን ዝኸውን ናይ ዓሳ ጸጋ ኣሎና። እዚ ቅሙጥ ሃብቲ'ዩ። ሃብቲ ዓሳ ኣታውን

ወጸኝን ስለዝኾነ፡ ‘migrate’ ስለዝገብር፡ ብልጫታት ኣለዎ። ተገፊፉ ክጎድል ዘለዎ ዕድል ውሑድ ስለዝኾነ ዘላቂ (sustainable) እዩ ክበሃል ይከኣል። ካብዚ 120 ሽሕ ቶን ዋላ 80 ሽሕ ወይ ካብኡ ንታሕቲ ክትጥቀመሉ እንተኾኑ ኣልና ጥራይ ቀሊል ኣይኮነን። ብዓይነት እንተርኢናዮ፡ 60 ሚእታዊት ካብኡም ምናልባሽ እዞም ደቀኞቲ ዓሳታት ብዙሕ ዋጋ ዘይብሎም ክኾኑ ይኸእሉ። ምስቶም ካልኣት ክቡራት ዓይነት ዓሳታት ብምዝማድ። 40 ሚእታዊት ናይቲ ዘሎ ጸጋ ዓሳ ግን ክብሪ ዘለዎ እዩ። ነዚ ክንምዝምዝ ክኢልናዮ? ካብዚ 80 ሽሕ ቶን ኣብዚ ዝሓለፈ ልዕሊ 20 ዓመታት ክንደይ ዝኣክል ዓሳ ኣብ ዓመት ክንገፍፍ ክኢልና እንተተባሂሉ፡ ልዕሊ 10 ሽሕ ቶን ኣብ ዓመት እውን ኣይከውንን እዩ።

ይትረፍ ንሰደድ ነቲ ዘቤታዊ ዕዳጋ ዘዕግብ'ውን ክግፈፍ ኣይጸንሐን። እዚ ኹሉ ቅሙጥ ጸጋ እናሃለወ ስለምታይ ከነማዕብሎ ኣይከኣልናን? እንተድኣ ኢልና፡ ንኸተማዕብሎ ቅድም ሰብ የድልየካ። ዓሳ ዝገፍፍ ሰብ። ድሕሪኡ ዝተፈላለዩ ቴክኖሎጂ - ጃላቡ፡ መግፈፊን መመስርሒን ከተምጽእ ኣለካ። እዚ ከይቀረብና ስለምንታይ ክንድዚ ክንገፍፍ ኣይከኣልናን ኢልና ክንዛረብ ኣይንኸእልን። ቅድሚ ዝኣገረ እንታይ መሳለጥታት ኣሎና? ኣብ ኩሉ ገማግምና ወደባት፡ ማርሳታታት ኣሎ ድዩ? እዚ ከይተዋደደ እንታይ ክንገብር ንኸእል? መጀመርያ እዚ ዕማምዚ ክተሓዝ እንከሎ፡ ኣብ ጢያ፡ ዕዲ፡ ገልጻሎ ንገፈፍቲ ዓሳ ዝኸውን ንኣሽቱ ወደባት ወይ ማርሳታት ንምስርት ተባሂሉ ተሰሪሑሉ። መፍረ በረድ፡ መዘሓሊ መሳርሒታት፡ ንመተግራረዩ ጃላቡ ዝኸውን ኣገልግሎት ዝህብ ቤት-ዕዮ ክህሉ ኣብዘን ሰለስተ ነቕጣታት መበጋገሲ ዝኸውን ዝተገመ ስራሕ ነይሩ። እቲ ዝተሰርሐ ወደብ ወይ ማርሳ፡ ኣብኡ ዝተቐመጠ መሳለጥታ ሕጂ ኣበይ ኣሎ? በረድ ይሰርሕ ኣሎ ድዩ እንተድኣ ኢልና፡ የለን ዳርጋ ባዲሙ እዩ። ስለምንታይ? ናቱ መልስታት ክህልዎ ይኸእል። ኣብ ክንድዚ ነቕጣታት ናይ ገማግምና ንምግፋፍ ዓሳ ዘሳልጥ ትሕተ-ቅርጺ ከነዋድድ የድልየና ኢልና እንተሓሰብና፡ ምስኡ ዝኸይድ ጠለባት ኣሎ። ናይ ኤለክትሪክ ኣገልግሎት ግድገዩ። ጸዓት የድሊ፡ ቀረብ ማይ የድሊ። መጎግዓዚ ብመሬትን ባሕሪን የድሊ። ምስኡ ዝኸይድ ብዙሕ ናይ ትሕተ ቅርጺ ስርሓት ክማላእ ኣለዎ። እዚ መሰረታዊ ሕጽረታትዚ ስለዝነበረ፡ ሕጂ ኣብ ዕዲ፡ ጢያ፡ ገልጻሎ እቲ ትካላት ኣሎ ኢልካ'ውን ክትዛረብ ኣይትኸእልን። ስለምንታይ ናቱ ብዙሕ መግለጺታት ኣለዎ። እዚ ግን ተስፋ ዘቐርጸና ኣይኮነን። ተማሂርናሉ፡ ተሞኩርናሉ ኣለና። ናይ ብሓቂ ነዚ 'ሰማያዊ ቁጠባ' ዝበሃል ክንጥቀመሉ እንተኾንና፡ ንብምሉኡ ገማግምና ዝግባእ ትሕተ ቅርጺ ከነዋድደሉ ክንኸእል ኣለና። እዚ ካብ

ዝሓለፈ ተሞኩሮ ብምምሃር ሕጂ ዝሰረሓሉ ዘሎ ማለት እዩ። ኩሉ መሳላጥያታት ዘለዎ፡ ቀረብ ኤለክትሪክን ማይን ዘለዎ፡ ካልኣት ንመመስርሒ ዘድልዩ ቴክኖሎጂታት ዘለዎ፡ ልዕሊ ኹሉ ከኣ ብቐዕ ጉልበት ሰብ ዘለዎ ነቕጣታት ኣብ ዓበይቲን ወደባትን ማርሳታትን ክህሉ ኣለዎ ተባሂሉ፡ ‘ልምዓታዊ ስትራቴጂ ገማግም’ (coastal strategic development) ዝበሃል መርሓ ጎደና ተነዲፉ ይሰርሓሉ ኣሎ። ብሓፈሻዊ ኣዘራርባ 1100 ኪሎ-ሜተር ገማግም ባሕሪ ኣለና። ምስ ደሴታት ደሚርካ እንተርኢኻዮ፡ እቲ ገማግም 1200-1300 ክበጽሕ ይክእል። ንእሽቶ ገማግም ኣይኮነን። ኣብ ኣዝዩ ኣገዳሲ ቦታ ዘሎ እዩ። ጸጋታቱ መወዳእታ የብሉን።

ብምልኣት ክንጥቀመሉ ወይ ከነማዕብሎ እንተኾንና ድማ፡ ገዚፍ ናይ ትሕተ ቅርጺ መደባት ከነተግብር ኣለና። ቀረብ ማይ፡ ቀረብ ጸዓት፡ ጥራይ ኢልካ እውን ኣቕሊልካ ዝርኢ ኣይኮነን። ዓሳታት፡ በብዓይነቶም ክርከብሉ ዝክእሉ ከባቢታት ኣበይ ኣበይ እዩ? ግቡእ መጽናዕትታት ተገይርሉ፡ ምስኡ ዝመጣጠን መሳላጥያታትን መመስርሕን ክዋደድ ኣለዎ። ኣብቲ ‘ልምዓታዊ ስትራቴጂ ገማግም’ ኣብ ግምት ዝኣቱ ብዙሕ ነገራት ኣሎ። ኣብ መሬት እውን ብቐዕ ኣገልግሎት ዝህብ ናይ ገማግም ጽርግያታት ክህሉ ኣለዎ። ዘመናዊያን ገፈፍቲ መራኽብን ጀላቡን መመስርሒ ትካላትን ብምልኣት ክትቅርብ ኣለካ። ኩሉ’ዚ ተደማሚሩ እዩ ነቲ ዘሎ ጸጋ ከተማዕብሎ ዝክእለካ። እዚ ከይገበርካ ጸጋታት ባሕሪ ኣሎ ኢልካ ክትዛረብ ንጃህራ እንተዘይኮይኑ ትርጉም የብሉን። ዝጭበጥ ውጽኢት ክትረኽበሉ ሰፊሕ መደባት ትሕተ-ቅርጺ ከተተግብር ኣለካ። ካብ ጫፍ ራስ ዱሜራ ክሳብ ራስ ቁሳር ኣብ ዘሎ ገማግም፡ ኣብዚ ሕጂ እዋን እንታይ ትሕተ-ቅርጺ ኣለና እንተድኣ ኢልና፡ ነዚ ገዚፍ ጸጋ ክንምዘምዘሉ ዝክእለና ኣይኮነን። ሓቂ’ዩ ጽርግያታት ንምስራሕ ተፈቲኑዮ። ንሱ ግን ዓመት-ዓመት መመሊሰካ ምትዕርራይ ዘድልዩ እንተዘይኮይኑ፡ ምሉእ ወይ ስሉጥ ኣገልግሎት ዝህብ ብቐዕ ጽርግያታት እዩ ክብሃል ኣይከኣልን። ወደባት ንገዛእ ርእሱ ብቐዓት ክህልዎ ኣለዎ። ዓሰብን ባጽዕን ከም ዓበይቲ ወደባት ብቐዳምነት። ካብኣን ቀጺሉ በብዓቕኑ ክስራሕ ዘለዎ ማርሳታት ኣሎ። ኣብዚ እውን ናይ ሰብ ግደ ወሳኒ እዩ። ኣብቲ ገማግም ዝነበሩ ዘለዉ ዜጋታት ምሉእ ደገፍ ረኺቦም፡ ዘለዎም ዓቕሚ ተጠቂሞም፡ እቲ ዝዋደድ ትሕተቅርጺ ይኹን ዝተፈላለዩ ዝተኣታቶ ቴክኖሎጂታት ክጥቀሙ ክክእሉ ኣለዎም። ነዚ ኹሉ ኣወሃሂድካ ክትሰርሕ ቀሊል ብድሆ ኣይኮነን። ኣብ ሓጺር ግዜ ዝትግበር ድማ ኣይኮነን። ግን ዋላ እቲ ዝነበረ ጸቢብ ዕድል ከምቲ ዝግባእ ኣይተጠቐምናሉን። ስለዘይተጠቐምናሉ ድማ መመሊሱ የተሃላልኻና ኣሎ። ኣይንገድፎን ኢና።

ዝሓለፈና ዕድል ኣምሊስና ዝያዳ ክንጎዩ፡ ዝያዳ ክንሰርሕ ኣለና ተባሂሉ ሕጂ ጉያ-ጉያ ይበሃል ኣሎ። ኣብዚ እዋንዚ ብግብሪ ዝለምዕ ዘሎ ወይ ዝእከብ ዘሎ ሃብቲ ዓሳ፡ ምስቲ ዕቕር ትሕዝቶ ናይቲ ባሕሪ ቁንጣጥ እዩ።

ናብ ዓበይቲ ዓበይቲ ንጥፊታት ምግፋፍ ዓሳ ክንከይድ ክንክእል ኣለና። ናብ ዓበይቲ መመስርሒ ትካላት ክንኣቱ ኣለና። ‘ፍረሽ’ ዓሳ ንዞባና ይኹን ንዓለም ‘ኤክስፖርት’ ክንገብር ፈለግ ንዕኡ ዘድሊ ብቕዓት ክንፈጥር ኣለና። ዝዘሓለ፡ በሲሉ ዝተመስርሐ፡ ዝነቐጸ (ቋንጣ) እውን ከነዳሉ ንክእል። ማእለያ ዘይብሉ ዕድላትዮ ዘለና። ነቲ ዘሎ ዕቕር ተክእሎ ኣማዕቢልካ ብዝለዓለ ደረጃ ክትጥቀመሉ ግን፡ እዞም ኩሎም ክማልኡ ዘለዎም ንምውዳድ ኣብ ውሽጢ ‘ኮስታል ደብሎፕመንት ስትራቴጂ’ ኣጠቓሊልካ ክስርሓሉ ዘለዎ እዩ። ምናልባት ዝርዝራቱ ሰባቢርካ ክትርእዮ ትክእል። ዝያዳ ኩሉ ድማ ንዕኡ ዘተግብር ዓቕሚ ሰብ የድልዩካ። ክሳብ ሕጂ ዝተፈተነ ስርሓት፡ ተዓዊትናሉ ኣብ ቁጠባ ሃገር እዚ ኣበርክቶ ነይሩዎ ኢልካ ክዝረበሉ ዝክእል ኣይኮነን። ሃሰስ ምባል እንተዘይኮይኑ፡ ናብዚ ደረጃዚ ክሰጋግር ዝክእል መደባት ተተግቢሩ ኢልካ ዘጃህር ዝኾነ ጭብጢ የለን። ሃብቲ ባሕሪ ማለት ዝዚፍ ኣርእስቲ እዩ። ንዓሳ ጥራይ ዝምልከት ኣይኮነን። ጨው ኣሎ። ንሱ ንባዕሉ ከም ኣርእስቲ ካልእ ውቅያኖስ እዩ። ኣብዚ ሳሊና ነይሩ፡

ኣብቲ ከምዚ ዓይነት ንጥፊት ነይሩ ኢልካ ክዝረብ ይከኣል ይኸውን። እቲ ክሳብ ሕጂ ክፈሪ ዝጸንሐ ግን ንዝቤታዊ ዕዳጋ ዘርዊ እውን ኣይኮነን። ጨው ንብዙሕ ነገራት ክትጥቀመሉ ትክእል ኢኻ። ሰደድ እውን ምተኻእለ። ክሳብ ሕጂ ግን ጨው ኣብ ፕላስቲክ ዓሺግካ ምሻጥ እንተዘይኮይኑ፡ ናብ ዝዚፍ ኢንዱስትሪያዊ ልምዓት ክኸይድ ዝክእል ስራሕ ኣይተሰርሐን። ኣብ ገማግም ባሕሪን ውሽጢ ባሕሪን ካልእ ብዙሕ ዝተፈላለዩ ጸጋታትዮ ዘሎ። ንድኹዒ (fertilizer) ዝኸውን ጸጋታት ኣሎ። ናይ ምግራብ መደባት’ውን፡ ምስቲ ‘ኮስታል ደብሎፕመንት ስትራቴጂ’ ሓቢሩ ዝኸይድ እዩ። ኩሉ ገማግምና ከነሀብትሞ ክንክእል፡ እቲ ኤኮሎጂ ሓደ ብሓደ ብግቡእ ተጸኒዑ ኣብ ዘድሊ ቦታታት፡ ባህርያዊ ሃብቲ ናይቲ ገማግም ክዕቀበሉ ዝክእል መደባት ክትግበር ክክእል ኣለዎ። ዓሳ ኣሎ፡ ጨው ኣሎ፡ ካልኣት ማዕድናት ኣሎ ኢልካ ብኡ ዝድምደም ኣይኮነን። ኣብ ገማግም ዘሎ ማዕድናዊ ሃብቲ እውን ቀሊል ነገር ኣይኮነን። ካልእ ካብ ብልጫታት ናይ ገማግም፡ ከመንጭዎ ዝክእል ናይ ጸሓይን ንፋስን ጸዓት እዩ። እዚ ጸጋዚ፡ ምስ መደባት ምምዕባል ተሓዳሲ ጸዓት ክንጥቀመሉ ዘለና እዩ። ንነዊሕ እዋን ክንዛረበሉ ዝጸናሕና፡ ከም ሕልሚ ማዕዶ ክርኣ ዝጸንሐ - ናይ ‘ጂኦተርማል’ ጸጋ እውን ኣሎ።

አብ 'ሪፍት ቫለይ' ኢና ዘለና። አብዚ 'ሪፍት ቫለይ' ዘሎ ዓቕሚ ናይ ጂኦተርማል ከምዚ ትማሊ አብ ኬንያ ዝረኣናዮ ቀሊል ኣይኮነን። ቅድሚ 10 ዓመት ምናልባት 20 ሜጋ የመንጭዉ ነይሮም። ሕጂ ካብ ጂኦተርማል ዘውጽእዎ ዘለዉ ጸዓት፡ ልዕሊ 1100 ሜጋ ዝኸይድ እዩ። ንሕና እውን ከምኡ ዕድል ኣለና። ጂኦተርማል፡ ሓድሽ ኣርእስቲ ኣይኮነን። ቀደም ዘመን ዝተጸንዐ እዩ። ግን ኣይማዕበለን። ንዕኡ ከነማዕብሎ እንተንኸእል፡ ምስቲ ተሓዳሲ ጸዓት ይኹን ረስናዊ ጸዓት ደሚርካ ክንደይ ብልጫታት ኮን ምሃብና ኢልና ክንሓስብ ንኸእል። ነቲ ናይ ገማግም ልምዓት'ውን ክንደይ ምሓገዘ። ስለዚ ሃብቲ ዓሳ ጥራይ ዘይኮነ፡ አብ ገማግም ዘሎ ጸጋታት እውን ኣጣሚርካ ክርእ ዘለዎ እዩ። ካብቲ ቀዳምነታትና ተባሂሉ ተሰሪዑ ዘሎ መደባት ድማ እዩ። ሃገራዊ ቀዳምነታትና አብ ሰለስተ ናይ ቁጠባ/ልምዓት ዞባታት - ገማግም፡ ከበሳታት፡ ምዕራባዊ ጎላጉል ተባሂሉ ዝተኸፍለ እዩ። አብ ገማግም ባሕሪ ክትግበር ዘለዎ መደባት ልምዓት ሰፊሕ እዩ። ግዜ ከይከደ፡ እቶም ከነዋድዶም ዘለና መሰረታውያን ረጃቢታት ከነዋድድ ኣለና። ሕጂ ናብኡ'ዩ ጉያ-ጉያ ዝበሃል ዘሎ። ዘይምስላጡ ወይ መኻልፋት ስለዘጋጠመ፡ ካብኡ ዝተማሃርናዮ ትምህርቲ ዓቢ ደራኺ ኮይኑና ኣሎ። ነዞም ሕጂ ተታሒዞም ዘለዉ መደባት ንምትግባር ከኣ፡ ብዙሕ ክሕግዘና እዩ። ምክንያቱ፡ ድኻማትና ጽቡቕ ጌርና ኣለሊና ኣለና። ዝበሃግናዮ ዘይረኽብና ስለምንታይ? ዝብል ሕቶታት እውን መልሲ ተረኺቡሉ ኣሎ።

ነዚ 'ሰማያዊ ሃብቲ/ቁጠባ' ብስፍሓት ክንሰርሓሉ'ዩ መደብና። ምስኡ ዝተዛመዱ ካልኣት ዓበይቲ መደባት'ውን ኣለዉ - ምምዕባል ኣገልግሎት ወደባት፡ ቱሪዝም ኢንዱስትሪ ምስኡ ተኣሳሲሩ ዝኸይድ። እዚ እውን ንባዕሉ ገፊሕ ኣርእስቲ'ዩ። አብ ገማግም ክትግበር ዘለዎ ጽላት ብጽላት፡ ኢንዱስትሪ ብኢንዱስትሪ ክትርእዮ ዓቢ ኮይኑ፡ ሕጂ አብ ኣሰራርሓና ዓይነታዊ ለውጢ ክንርእዮሉ ዘለና ናይ ልምዓት ዞባ እዩ። ነዚ ንምግባር፡ ኣሰራርሓና፡ ኣወዳድባና ይኹን ምሕደራና ምምዕባል ሸለል ኢልካ ዘይርእ ጉዳይ እዩ።

ማዕድናዊ ሃብቲ፡ ምስ ካልኣት ጽላታት ቁጠባ ተደሚሩ፡ አብ ዕብዩት ቁጠባ ሃገር ክህልዎ ዝኸእል ግደ ርዳእ ኮይኑ፡ አብዚ ጽላት'ዚ ክካየድ ዝጸንሐ ንጥፊታት ኣሎ። ነቲ ዘሎ ዕቕር ማዕድናዊ ጸጋታት ብስፍሓት ንምምዝማዝ ዝተታሕዘ ተወሳኺ መደባት ኣሎ'ዩ?

አብዛ ሃገር ዘሎ ማዕድናት፡ መዳርግቲ ኣለዎ እውን ክትብል ኣይትኸእልን። ብመጠን ጽቡቕ ናይ'ቲ ጆግራፍ፡ እንተርእኪኻዮ ገዚፍ ሃብቲ እዩ። ሓድሽ ሕጂ ዝተዳህሰሰ ኣይኮነን። ካብ ዘመነ መግዛእቲ ጀሚሩ ዝፍለጥ እዩ። ናይ

ቢሻ፡ ዛራ ዕድና፡ ምስ'ቲ ድምር ዕቕር ሃብቲ 'ፖተንሽያል' ናይዚ ሃገር እንታይ ሚዛን ኣለዎ? እንተደኣ ኢልና ንእሽቶ እዩ። ማዕድናዊ ሃብቲ ዝውዳእ እኳ እንተኾነ፡ ከከም ዓይነቱን ቦታኡን ንዓመት፡ ንዓሰርተ ዓመት፡ ሓምሳ ዓመት ሚእቲ ዓመት. . . ዕምሪ ዘለዎ ብዙሕ ማዕድናት እዩ ዘሎ። ናይ ማዕድን ሃብቲ ኣገዳስነቱ ነቲ ሓፈሻዊ ቁጠባዊ ዕብዮት ደራሽ ሓይሊ ዝኸውን፡ ቅሩብ ጸጋ ምጻኑ እዩ። ነዚ ጸጋዚ ብግቡእ ክትጥቀመሉ ኣብ ሰዓቱ ከተውጽኦ ክትክእል ኣለካ። ኣብ ካልኦት ዝተፈላለዩ ጽላታትን ኢንዱስትሪታትን ዘለዉ ናይ ልምዓት መደባት ንምምዋል ዓቢ ኣበርክቶ ስለዘለዎ፡ ዘሎ ናይ ማዕድን ሃብቲ ብግቡእ ተገምጊሙ፡ 'ንቀረባ፡ ማእከላይን ነዊሕን ግዜ' ኣገልግሎት ከም ዝህብ ጌርና ክንጥቀመሉ ዘለና እዩ። ብኣጠቓላሊ ክሳብ ሕጂ ኣብ ዕድና ዝተተግበረ መደባት ዕዉት ነይሩ ኢልካ ክዘረብ ዝከኣል ኣይኮነን። ዕዉት ዘብሎ ግን ኣሎ። ብዙሕ ተሞኩርናሉ፡ ብዙሕ ተማሂርናሉ። እንታይ እዩ ቁም-ነገሩ፡ እንታይ ኣበርክቶ ክህልዎ ይኸእል? ንእዋናውን መጻኢ ብድሆታትን ናይ ቁጠባና፡ እንታይ ክሕግዘና ይኸእል ተፈቲኑ፡ ተራእዩ ኣሎ። ወርቂ ከም ኣብነት እንተደኣ ወሲድና ብዙሕ ዘተሓሳስብ ነገራት ኣለዎ። ወርቂ ኣብዚ ኣይነጻርዮን ኢና።

ኣብ ደገዩ ዝጸረ። ክሳብ ሕጂ ካብ ቢሻ ተጓሕጉሑ ዝወጸ ወርቂ ክንደይ ቁም-ነገር ተረኺቡዎ? ኣብ ምንታይ መዓላ ውዲሉ? ገንዘባዊ ቦሎ ካልእ እንታይ ኣበርክቶ ገይሩ? ኣብ ቁጠባዊ ውሕስነት እንታይ ፋይዳ ነይሩዎ እንተደኣ ኢልና፡ ዋላ ሓንቲ። ምናልባት ቡብዝመጽኦ ተጠቂምናሉ ሃሊኹ ኢልና ክንዛረብ ንኸእል። ንቐጻሊ ዕብዮት ናይቲ ኢንዱስትሪ ይኹን፡ ንቐጻሊ ዕብዮት ቁጠባ ግን ወሳኒ ኣበርክቶ ነይሩዎ ኢልና ግን ክንዛረብ ኣይንኸእልን። ንሱ ተወዲኡ፡ ድሕሪኡ ነሓስ (copper) መጺኡ። ኣብቲ ክጅምር ከሎ ተሃዊኸና ዝወሰድናዮም ውሳኔታት ሕጂ ተመሊስና ክንርእዮም እንከለና ዘጠዓሱና ውሑዳት ኣይኮኑን። ስለምንታይ ኣብ ነሓስ ኣተኩርና - እዘን ኩለን መካይን ካብ ቢሻ ንወደብ ባጽዕ እናተመላለሳ ጎማ፡ ነዳዲ. . . ዘህልኻ ዘለዎ ስለምንታይ? ጥረ-ነሓስ ኢና ንሰድድ ዘለና። ምምስርቲ ኣይከኣልን ድዩ? መስሪሕና ዝያዳ ፋይዳ ወይ ዝያዳ ክብሪ ዘለዎ ውጽኢት ክንሸይጥ ምኸኣልና። 'ኮፐር ኮንሰንትሬይት' ዝበሃል ግን ስለምንታይ? ዘዝቐደመ የዋጽኣና እናበልና ክንቅጽል ኣይንኸእልን። ምናልባት ኣብ እዋኑ ክንድዚ ዝኣክል ገንዘብ ክንረክብ እንተንኸእልሲ ሓደ ብኸፊል መመስርቲ ትካል መስሪትና እንተንኸውንዶ ኣይምሓሸን ኢልና ክንሓስብ ንኸእል ንኸውን። ካብዘን ንግምን ምሽትን ጽርግያታትና እናኣነዎ ዝኸዳ ዘለዎ መካይን እንታይ ኢና ተጠቂምና? ስለምንታይ'ከ ከምቲ ንደልዮ ዘይተጠቐምና? ብዙሕ

ሕቶታት ዘለዓዕል ጉዳይ እዩ። ናይ ቢሻ ተወዲኡ፡ ናይ ዛራ እውን መጺኡ። ሕጂ እውን ናይ አስመራ መጺኡ ኣሎ። ከምቲ ኣቐዲመ ዝበልኩዎ፡ እዞም ዝሓለፉ ተመኖርታት መለበሚ ኮይኖሙና እምበር፡ ብዙሕ ረቢሕናሎም ክንብል ኣይንክእልን።

ዝረባሕናሉ ናይ ዕደና መደብ ነይሩ ዝብል ሰብ እንተሎ ነቲ ሓቂ ኣጸቢቐ ዘይፈልጥ ጥራይ እዩ። ሕጂ ካብዚ ትምህርቲዚ ተበጊስና እንታይ ንገብር? እዩ እቲ ሕቶ። ከምቲ ዝጠቐስኩዎ ኣብዚ ሃገርዚ ዘሎ ዕቕር ጸጋታት ዕደና ኣዝዩ ዓቢ እዩ። ሕጂውን ፖታሽ ይመጽእ ኣሎ። 360፡ 80፡ 100 ዓመት ዝኸይድ፡ ከምዝን ከምትን እናተባህለ ይዝረበሉ እዩ። እቲ ዋና ነገር ከመይ ጌርና ነምዕብሎ? ካብ ኩሉሊ ብቐጥታ ንሰደድ (ኤክስፖርት) ዲና ከነቕንዖ? እዚ ንወለዶታት ዝኸይድ ዕቕር ጸጋ ብዝማዕበለ ኣገባብ ክንምዝምዞ ዘለና እዩ። ንዕኡ ዘድሊ ትሕተ-ቕርጺ ከነዋድድ ኣለና። ወደብ ክህሉ ኣለዎ - ማርሳ ፋጥማ ድዩ ካልእ። መንግሥቲ ጽርግያ ክህልወና ኣለዎ። መስመር ባቡር ድማ ዝበለጸ ኣበርክቶ ክገብር ምክኣለ። ካልኣት መሳለጥያታት እውን ክህልዉ ኣለዎም። እዚ ጥረ ፖታሽ እንተደኣ ንደገ ናብ ዕዳጋታት ዓለም ክወርድ ኮይኑ፡ ብቐጥታ ኣብ ዕዳጋ ዝወርድ ፍርያት ኮይኑ ክምስራሕ ክክእል ኣለዎ። መመስርሒ ትካላት ክህሉ ኣለዎ። ኣብቲ ዝምስርሓሉ ከባቢ ናይ ኤለክትሪክ ኣገልግሎት ናይ ጸዓትን ማይን ቀረብ ምሉእ ብምሉእ ክወሓስ ክክእል ኣለዎ። ዝኣክል ናይ ጉልበትን ሞያውያንን ዓቕሚ ክህሉ ኣለዎ። እዚ ኩሉ ምቕርራባት ከይገበርና፡ ጥረ-ነገራት ኣብኡ እንከሎ ኣብ ክሻ ጸጽዒንና፡ ከምዘን ኮፐር ኮንሰንትረይት ዘመላልሳ ዘለዎ መካይን ጌርና፡ ሰደድ ክንገብር ንክእል ኢና። ዝርካቡ ንረክብ ብዝዓይነቱ ሓሳብ ማለት እዩ።

ከምኡ ዝኣመሰለ ጌጋ ግን ክድገም ኣይኮነን። ቦቲ ዝለዓለ ቴክኖሎጂ ኣመስሪሕና ናብ ዕዳጋታት ዓለም ከነእትዎ እንድሕር ዘይንክእል ህንና፡ ዘዝሰለጠና ንግበር ዝዓይነቱ ኣካዪ-ዓ ብዝኾነ ይኹን መገዲ ቅቡል ኣይኮነን። ካልእ ብዙሕ ሃብቲን ተክእሎታትን እውን ኣሎ። 'ላይም' ካብ ደገ ነእቱ - እዚ ኩሉ ጸጋ እንከለና። ሓንቲ ንእሽቶ ፋብሪካ ተኸልና ኣብ ክንዲ ንሰርሕ። እዚ ቀሊል እዩ፡ ከምቶም ክቡራት ማዕድናት ወርቁ፡ ብሩርን ካልእን ኣይኮነን። ኣብዚ ሃገር ዘሎ ንሰሚንቶ ዝኸውን ጥረ ንዋት መወዳእታ የብሉን። ናይ ገደም ፋብሪካ ጥራይ ዝኣክሎ ኣይኮነን። ናይ ገደም ፋብሪካ ድምር ትሕዝቶ ጥረ ንዋት ሰሚንቶ 20 ሚልዮን ቶን ወይ 18 ሚልዮን ቶን እዩ እንተኾነ። ኣብ ጢያ ዘሎ ዕቕር ጥረ ናይ ሰሚንቶ ልዕሊ 100 ሚልዮን ቶን ዝግመት እዩ። ኣብኡ ፋብሪካ ኮፍ ኣቢልና ንዘቤታዊ ዕዳጋ ጥራይ ዘይኮነ፡ ንዞባውን ዓለማውያን ዕዳጋታት ክንሸይጥ ንክእል። እምኒ እዩ፡

ጥሒንካን መስሪሕካን ስሚንቶ ተፍሪ። ግን ጸዓት የድልየካ፡ ካልእ ዝተፈላለዩ ምስኡ ዝኸይድ መሳለጥያታት የድልየካ። ከምዚኣም ዝኣመሰሉ ብዙሓት ማዕድናት ኣለዉ። ካልእ ምናልባት ሰብ ኣይጥምቶን ይኸውን። እምኒ'ውን ኣሎ። ኣብ ኣጀነዳ ዘሎ እምኒ ዓረ እንተርኢኻ መወዳእታ የብሉን።

ዕዳጋ ኣይርከቦንዮ፡ ምስ ወርቂን ካልእ ክቡራት ማዕድናትን ኣይመዛዘንን እዩ ኢልካ ክዝረብ ዝከኣል ኣይኮነን። ነዳዲን ጋዝን እውን ኣሎ። ቅድሚ ሕጂ ናይ ኣመሪካ ኩባንያ 'ኣናዳርኮ' መጻኣ ፈቲሻቶ፡ ከምዚ ኮይኑ፡ ኣይሰለጠን፡ ኣይተዓወተን ይበሃል እዩ። እቲ 'ፖተንሻል' ግን ኣብ ቦታኡ ኣሎ። የለን ኢሉ ክምጉት ዝኸእል ሰብ የለን። ቴክኖሎጂ ኣይነበረን፡ ከምዚ ኣይነበረን ኢልካ ክዝረብ ይከኣል ይኸውን። ኣብ ሓጺን መጻእካ፡ ኣብዛ ሃገር ዘሎ ናይ ሓጺን ዕቕር ጸጋ መወዳእታ የብሉን። እዚ ሕጂ ዝተፈልጠ ዘይኮነ ቀደም ተዳህሲሱ ዝተረጋገጸ እዩ። ኣብ ኣስመራን ከባቢኣን ጥራይ ልዕሊ 20 ሚልዮን ቶን ጥረ ሓጺን ኣሎ። በቲ ናይ ዘመን ጣልያን 12 ሜትሮ ጥራይ ኩዒትካ ዝተገብረ ገምጋም ማለት እዩ። ካብኡ ብዕምቁት እንትዝኩዓት ክንደይ መምጻኣ ኢሎም ዝግምትዎ ዝነበሩ ናይ 200 ሚልዮን ቶን ጥረ ሓጺን ኣሎ። ካልኣት ክንዛረብሎም ንኸእል ብዙሓት ማዕድናት እውን ኣለዉ። ቅድሚ ናይ ቢሻ ነሓስ፡ ኣብ ድባሩዎ ናይ ኒከል ዕደና ነይሩ እዩ።

ቦታ ብቦታ፡ ዞባ ብዞባ፡ ከባቢ ብኸባቢ ከይድካ ነዚ ዓዲ'ዚ እንድሕር ርኢኻዮ ዘሎ ዕቕር ማዕድናዊ ጸጋታት ማእለያ የብሉን። ካብቲ ዝሓሰረ ዝመስል እምኒ ጀሚርካ ክሳብቲ ዝኸበረ 'ሜታላት'። እዚ ንገዛእ ርእሱ ዓቢ ኢንዱስትሪዮ። ዘሎ ዕቕር ሃብቲ ናይ ምምስራሕን ምዕዳንን ዓቕምና እናዕበና ክንከይድ ዝድርኽዮ። ዘዝተረኸበ ሸይጥና ንጽባሕ ኣይግድሰናን እናበልና ክንከይድ ኣይንኸእልን። እቲ ኢንዱስትሪ ዓቢ እዩ። ንወለዶታት ዝኸይድ ኣብቲ ቁጠባ ክህልዎ ዝኸእል ኣበርክቶ እውን ዘይነዓቕ ስለዝኾነ፡ ነዚ ከነማዕብሎ ኢልና ክንሓስብ፡ ጽቡቕ ስትራተጂ ኮፍ ኣቢልና ንዕኡ ዘተግብር ውጥናት ሓንጺጽና፡ ፕሮጀክት ብፕሮጀክት እዚኣም ቀዳምነታት ኣለዉና እናበልና ክንሰርሕ ኣለና። ናይ ጸዓት፡ ትሕተ-ቅርጺ፡ መንግሥታዊ መደባት፡ ናይ ቴክኖሎጂ ምምዕባል ዕድላት ምስኡ ክኸይድ ክኸእል ኣለዎ። ባህጊ በይኑዮ። ባህግኻ ከተረጋግጽ ወይ ከተውሕስ ናብኡ ዘብቅዓካ ኩነታት ምፍጣር ከኣ ካልእ እዩ። ኣብዘን ዝሓለፉ ዓመታት ዝተጠቐምናሉ ማዕድን ቁንጣሮ እዩ፡ ካብቲ ዕቕር ናይ'ዛ ሃገር ጸጋታት። ንሓዋሩ ከነማዕብሎ ክንኸእል ኣለና ኢልና እንተደኣ ንሓስብ ኣለና፡ በዚ ቁንጣሮታት እዚ ክንዛረብ ስለዘይብልና፡ ናብ ገዚፍ መደብ ዘእትወና ሓደ ጽጹይ ስትራተጂ ኣቕሚጥና ክንሰርሕ ኣለና

ኢልና ጀማሚርናዮ አለና። ክሳብ ሕጂ ግን ዕደና ዝበሃል ብዙሕ ዝተመሃርናሉ እንተዘይኮይኑ፡ ብዙሕ ዝተጠቐምናሉ የለን።

• ክቡር ፕረዚደንት፡

ደባት ልምዓት ብኣድማዕነት ንምትግባር ካብቶም ብቐዳምነት ክማልኡ ዘለዎም መሰረታውያን ቀረባት ሓደ - ጸዓት እዩ። ጸዓት ንሕርሻዊ ልምዓት፡ ንናይ ምስናዕ ንጥፊታት ከምኡ'ውን ንዘቤታዊ ኣገልግሎት። እንተኹነ፡ ኣብ ጸዓት ርኡይ ጸገማትዮ ጸኒሑ። ነዚ ንምፍታሕ እንታይ ይሕሰብ?

ኣብ ዝሓለፈ ቃለ-መጠይቕ፡ ኣብ ዝርዝር ከይንኣቱ ወይ ከይነግፍሕ ተባሂሉ ብሕጽር ዝበለ ዝተገልጸ ነይሩ። እቲ መረዳእታ ግን ክሰፍሕ ክኸእል ኣለዎ። እዚ ናትና ቍጠባ፡ ከም ናይ ኩለን ሃገራት ሳልሳይ ዓለም ወይ ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት፡ ናይ ዕንጋለ (Subsistence) ቍጠባዮ። ጥረ-ንዋት ምፍራይ እንተዘይኮይኑ፡ ናብ ኢንዱስትሪ ምምስራሕ (Manufacturing) ገጹ ዝኸደ ቍጠባ ኣይኮነን። ካብዚ ወጺእና፡ ናብ ምስናዕ ወይ ኢንዱስትሪውያን ክንሰጋገር ጸዓት መሰረታዊ ረጃሒ እዩ። ካብ ናይ ኣባይቲን ጽርግያን መብራህቲ ጀሚርካ ክሳብ እቲ ዝዓበዩ ኢንዱስትሪ ጸዓት ይደሊ። ኣብ ሱሉ ጽላታት ዘለና መደባት ንቐድሚት ክስጉም፡ ምሉእ ኣገልግሎት ናይ ጸዓት ክህልዎ ኣለዎ። ኤለክትሪን ኤለክትሪካዊ ኣገልግሎትን ዘይብሉ ዝኹን ምስግጋር ክግበር ኣይከኣልን። ግን ብኸመይ መገዲ ንሰጋገር? ቐድሚ ሕጂ ተጠቂሱ ከምዝነበረ፡ ናይ ጸዓት መደባትና ብዙሕ ማሕለኻታትን መኻልፋትን ኣጋጢምዎዮ። ኣብዚ ሃገር፡ ሕጂ ዘሎ ዓቕሚ ምምንጫው ጸዓት 120 ሜጋ-ዋት እንተኸይኑ፡ ጸዓት ኢልካ ክትዛረበሉ ዝከኣል ኣይኮነን።

ትርጉም ዘለዎ ኣይኮነን። ብውሑዱ ናብ ሸሕ፡ ክልተ፡ ሰለስተ ሸሕ ሜጋ ክንድይብ ክንኸእል ኣለና። ካብቲ ዘጋጠመና መኻልፋትን ጉድለታትን ዝተመሃርናዮ ነገር ኣሎ። ካብኡ ተበጊስና፡ ኣብዚ ጉዳይ'ዚ መርሓ ጐደናና፡ ስትራቴጂና እንታይዮ ክኸውን ዘለዎ? ካበይ ናበይ ብኸመይ ኢና ንሰጋገር? ክሳብ ሕጂ ዝጸንሐ ምንጪ ጸዓትና እንታይዮ? ንቐጻሊኽ ከምቲ ዝጸንሐ ሰንከልከል እናበለ ዝኸይድ፡ ዝተበታተኽ፡ ኣበዩ ከባቢኡ ጀነሬተር ኮፍ እናበልና ዲና ክንሰርሕ? ኣብዚ ሕጂ ብደረጃ ዓለም ዝዘረበሉ ዘሎ ተሓዳሲ (Renewable) ጸዓት፡ ጸሓይን ንፋስን ካልኣት ብዝሓሰረ ዋጋ ጸዓት ከተፍርዮሎም እትኸእል ምንጪታት እንታይ ክንገብር ንኸእል? ዝብሉ ሕቶታት ንምምላስ፡ ደረጃ ብደረጃ ናብ ዝለዓለ ዓቕሚ ዘሰጋግረና መድረኻዊ ውጥናት ተሳኢሉ፡ በብከባቢኡን ክንጥቀመሉ እንኸእል ምንጪታት እናተሓርዮ፡ ኣብ መወዳእታ ጥሙር ውጽኢት ከምጽእ ዝኸእል መደብ

ንምትግባር ይስርሓሉ አሎ። እቶም መመንጨዊታት ብዙሓት እዮም። ሓደ፡ እቲ ረስናዊ እዩ። ዝተፈላለዩ ዓቕን ዘለዎ ጀነራይተራት ተጠቂምካ እተመንጭዎ ጽዓት ማለት እዩ። ኣብ ሕርጊጎ ይኹን ኣብ ዝተፈላለዩ ከባቢታት ተተኸሊ ክሰርሕ ዝጸንሐ ጀነራይተራት፡ ዘፍርዮ ጸዓትን መዓላኡን ዝህቦ ኣገልግሎትን ብዋጋ እናነጸጸርካ ብዙሕ ክዝረበሉ ይኸእልዮ። ካብዚ ተሞኩሮዚ ተበጊስና፡ በባይኖም መመንጨዊታት ክንውጥን ኣለና፡ ኣብ ርእሲ'ቲ ረስናዊ (Thermal) ጸሓይውን ንፋሳውን ጸዓት እውን ክንጥቀም ክንክእል ኣለና፡ ንነዊሕ እዋን ክዝረበሉ ዝጸንሐ ከም ዕቕር (ፖተንሻል) ዝጥቀስ ጂኦ-ተርማል (Geo-Thermal) እውን ኣሎና፡ ማያዊ እውን ክሕሰብ ይከኣል። ካብዞም ዝተፈላለዩ መመንጨዊታት፡ ብዙሕ ወጻኢ ዘይሓተና፡ ብዋጋኡን መዓላኡን ዘገልግለና መሪጽና ክንጥቀም ኣለና ተባሂሉ ውጥን ወጺኡ ይስርሓሉ አሎ። ምምንጫው ጸዓት ጥራይ ዘይኮነ፡ መርበብ ምትሕልላፍን ዕደላን ጸዓት (Transmission) እውን ምስኡ ሓቢሩ ዝኸይድ እዩ። ኣብ መላእ ሃገር ፓሎታት ተኸልካ ገመዳት ዘርገሕካ ንሓድሕዱ ብምትእሳር፡ ሃገራዊ መርበብ (National Grid) ምፍጣር የድሊ። ኣብዚ ዘለናዮ ደረጃን ኣብዚ እዋንዚን ግብራዊ ኣይኮነን።

ናይ ሕርጊጎን ዝተወሰኑ ከባቢታትን እንተዘይኮይኑ፡ ንምሉእ ሃገር ዝሸፍን መርበብ ኣገልግሎት የብልናን። ስለዚ እቲ ኣተሓሕዛና (Approach) ኣብ ምምስራት ንኡስ መርበባት (Mini-Grid) ዝቕንዐዮ። በበኸባቢኡ ርእሱ ዝኸኣለ ክፋል ወይ ንኡስ መርበብ ከምዝህሉ ምግባር። ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ክፋል መርበብ ዝህሉ መመንጨዊኡ እንታይ እዩ? ንፋሳዊ፡ ጸሓይዊ፡ ረስናዊ፡ ጂኦ-ተርማል፡ ምስ ግዜን ዓቕሚን ተዛሚዱ ዝኸይድ እዩ። ኣብዚ ሕጂ እዋን መበገሲ ዝኹነና (እቲ ኣሃዛት ምስ ግዜ ከነዳቕቕ ንኸእል) 360 ሜጋ-ዋት ከነፍሪ ኣለና ተባሂሉ ይስርሓሉ አሎ። ኣብ 12 ክፋል መርበብ (Mini-Grid) ኣብ ነፍሲ ወከፍ 30 ሜጋ (እቲ ኣሃዛት ክድይብን ክወርድን ይኸእል) ብድምር 360 ሜጋ ዋት ከነፍሪ እዩ እቲ መደብ። ነፍሲ-ወከፍ ነናቱ ነናይ ገዛእ ርእሱ መመንጨዊን ናቱ መከፋፈሊን መበጸጽሕን (Transmission and Distribution) ስርዓት ዘለዎ ኮይኑ፡ ኣብዩ ከባቢኡ ምስ ዘሎ ልምዓታዊ መደባት ተዛሚዱ ዝኸይድ እዩ። ከም ኣብነት ኣብ ከርከበት ሰፊሕ ናይ ሕርሻዊ ልምዓትን ምምስራሕ መግቢን መደባት ኣሎ። ካልኣት ዝተፈላለዩ መደባት እውን ስለዘለዉ፡ ንዓኣቶም ዘገልግል ናይ ጸዓት ፍርያት ክህሉ ክኸእል ኣለዎ። ጸዓት ንሓደ ኪሎ ዋት/ሰዓት (kilowatt/hour) ወይ ሜጋ-ዋት/ዓመር ክንደይ ትኸፍሉሉ ወሳኒ እዩ። ረስናዊ ጸዓት ዝተፈላለዩ ዓይነት ነዓዲ ስለዝሓተካ ዋጋኡ ክቡር እዩ። ቡቲ ልምዓዊ ኣዘራርባ፡ ንሓደ ኪሎ-

ዋት/ሰዓት 20 ክሳብ 24 ሳንቲም - ብናይ ኣመሪካ ዶላር ክበጽሕ ከሎ፡ ብመንጽፍ፡ ኣብ ማያዊ (Hydro) ፍርያት ንሓደ ኪሎ-ዋት ኣዋር፡ 8 ሳንቲም እዩ ዝኸፈሎ። ኣብ መንጎ 8 ሳንቲምን 24 ሳንቲምን እቲ ፍልልይ ዓቢ እዩ። ኣብ ጸሓያዊ ጸዓት ትኸፍሎ ነዳዲ የብልካን። ንዕኡ ዘፍሪ ቴክኖሎጂ ይኹን እቲ ትካል ክህልወካ ስለዘለዎ ግን ኣብ መጀመርታን ንቀጻሊ ኣጠቓቕማኡን ዝሓተካ ወጻኢታት ኣሎ። በዚ መንጽር'ዚ ኣብተን 12 ክፍለ-መርበባት (Mini-Grid) ኣብ ነፍሲ ወከፊን መምስ ከባቢኡ ዝሳነ እንታይ'ዩ እቲ መመንጨዊ? ምውሳን የድሊ። ኣብ መወዳእታ በብመድረኹ እዘን ንኡሳን መርበባት ከተለጋግበን ትኸእል። ፈለማ ክልተ ወይ ሰለስተ ከተላግብ ትኸእል።

ምስ ግዜን መድረኽን ድማ፡ ምልግጋብ ናይተን መርበባት ክዓቢ ይኸእል። ከም መጀመሪ ግን፡ ነቲ ሃገራዊ መርበብ፡ ኣብ 12 ናይ ልምዓት ከባቢታት ወይ ቊጠባዊ ኣሃዱታት ከፋፊልናዮ ኣለና። ኣብ ነፍሲ-ወከፍ እንጥቀመሉ መመንጨዊ ከኣ ናይ ዝተፈላለዩ ቴክኖሎጂታት ምድቓል ዘለዎ እዩ። ኣብ ገሊኡ ጀነሬተራት ኣብ ገሊኡ ጸሓያዊ ወይ ንፋሳዊ ጸዓት መምስ ከባቢኡን እቲ ዘሎ ናይ ልምዓት መደባትን ዝኸይድ እዩ። ንኣብነት ጸሓያዊ እንተወሰድና ኣብ ከበሳታት ዘሎ ጨረርታ ዝሓየለ እዩ። ኣብ ምብራቓዊ ገማግም ዘሎ ፍልይ ዝበለ እዩ። ኣብ ምዕራባዊ ቆላታት ድማ ምስቲ ጂኦግራፊያዊ ኩነታት ዝተኣሳሰር ናቱ ባህርያት ኣለዎ። ስለ'ዚ፡ ንፋሳዊ ይኹን ጸሓያዊ እንብሎ ከነዳቕሎ እንተድኣ ኰይንና፡ ምስቲ ዝወጽእ መደብ ናይ ነፍሲ-ወከፍ ኣሃዱ፡ ቊጠባዊ ረብሓታቱ ተራእዩ ዝትግበር እዩ። ኣብ ነፍሲ ወከፍ መርበብ 30 ሜጋ ዋት ክፈሪ ኣለዎ ክንብል ከለና ብኸመይ ዝብል ሕቶ ኣሎ። ብሓንሳብ ዲኻ 30 ሜጋ ተፍሪ ወይስ ብ8 ሜጋ ጀሚርካ ናብ 16 ሜጋ፡ ናብ 32 ሜጋ ትኸይድ? ምስ ናይ ነፍሲ-ወከፍ ኣሃዱ መደባት ልምዓት ተዛሚዱ ዝኸይድ'ዩ። ቀስ ብቐስ እናዓበየ ኣብ መወዳእታ እቲ ናይ ቊጠባዊ ልምዓት መደባትና ኣብ ዝለዓለ ደረጃኡ ምስ በጽሖ፡ እቲ ድምር ፍርያት ብ360 ሜጋ ዋት ጀሚሩ ናብ ኣሸሓት ክድይብ ይኸእል።

ኣብ ረስናዊ ጸዓት ተሞርኩስና ክንከይድ ንሓዋሩ ዘዋጸኣና ኣይኮነን። ምስግጋር ክህሉ ኣለዎ። በዚ ድማ ኢና እናዳቕልና ክንከይድ ዘለና። ኣብ መጀመርታ እቲ ዝህሉ መመንጨዊ ዝያዳ ረስናዊ ክኸውን ይኸእል። ምስ ግዜ ግን፡ ብብቐፅ ንፋሳዊ ወይ ጸሓያዊ መመንጨዊ ተኪእና፡ ንነዳዲ ከየውጸእና ካልእ ወጻኢታት ከይገበርና፡ ካብቲ ረስናዊ ክንገላገል ንኸእል። ነዚ ንምግባር ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ኣሃዱ ዝህልወና ምድቓል ናይ መመንጨዊ እናኣመግበልናዮ ክንከይድ ኣለና። ኣብ መወዳእታ ኸኣ፡ እቲ ናይ ጂኦ-ተርማል ዝበሃል መደብና ከነማዕብሎ ኣለና። እዚ ዘለናዮ ከባቢ ሪፍት ቫሊ ስለዝኾነ ናቱ

ብልጫታት አለዎ። ጂኦ-ተርማል፡ ቀደም ዝተዳህሰሰ እዩ። ንዕኡ ዝኸውን ቴክኖሎጂ ኣተኣታቲኻ ጸዓት ከተመንጩ ግን፡ ተወሳኺ ግብራዊ ዝኸነ መጽናዕቲታት ክግበረሉ የድሊ። ንኣብነት ኣብ ኬንያ ቅድሚ 17 ዓመታት ኣቢሉ ይኸውን፡ ካብ ጂኦ ተርማል 20 ሜጋ ዋት ጥራይ ዘፍርዩ ዝነበሩ፡ ኣብዚ ሕጂ ትማሊ ዝረኣናዮ ናብ 1100 ሜጋ ዋት ኣቢሎም ደይቦም ኣለዉ። ብናታቶም ገምጋም ኣብ ኬንያ ካብ 10 ክሳብ 15 ሺሕ ሜጋ ዋት ከፍሪ ዝኸእል ዕቕር (Potential) ናይ ጂኦ ተርማል ጸጋ ኣሎ። እቲ ሕጂ ብግብሪ ዝፈሪ ዘሎ ሺሕ እውን ውሑድ ኣይኮነን። ንሕና ከምኡ ዝኣመሰለ መደብ ከነተኣታቱ ንኸእል ኢና። ቅድም ግን እቲ ዝግባእ መጽናዕቲ ክካየድ ክኸእል ኣለዎ። ወጻኢታቱ ይኹን ኣድማዕነቱ፡ ኣጠቓቕማኡ ከነጽንዕ ኣለና። ከም መበገሲ በዚ ኣውጺእናዮ ዘለና መደብ ብ360 ሜጋ ዋት ክንጅምር ኢና። እዚ ሕጂ ኣውጺእናዮ ዘለና መደብ ካልእ ዝዓበየ ብልጫ እውን ኣለዎ። ምወላ ክትረክብ ትኸእል፡ ቴክኖሎጂ እውን ዘዋጽኣካ ከተምጽእ ትኸእል ኢኻ፡ ልዕሊ ሱሉ ግን፡ ምህናጽ ሰብኣዊ ዓቕሚ (Capacity building) ወሳኒ እዩ።

ናይ ሰብ ጸጋኻ ማዕረ-ማዕረኡ ክመጣጠን ክኸእል ስለዘለዎ፡ እቲ ሒዝናዮ መደብ ንዕኡ እውን ዝሕግዝ እዩ። እቲ ኣብ 12 ኣሃዱታት ከፋፊልናዮ ዘለና፡ ኣብ መወዳእታ ተደሚሩ ናብ ሓደ ኣሃዱ ክሰጋገር ምእንቲ፡ ንዕኡ ዘስርሕ ብቕዓት ክህሉ ኣለዎ። ካብ ዝሓለፈ ተመኩሮ ዝተመሃርናዮ ኣብ ግምት ኣእቲና፡ ንኹሉ-ኸሉ ዘወጸኣና መገዲ ሒዝና፡ እቲ ዝድለ ቴክኖሎጂ ድማ ከከም ዝተረኸበ ምወላ ወይ እውን ከከምዝጠዓመና ክንሰርሓሉ ኢና። ንኹሉ ውሕሰነት ዝኸነና ከኣ፡ ሞያውን ክኢላውን ዓቕምና እዩ። ምስዚ መደብዚ እንማዕብሎ ተመኩሮ፡ ንገዛእ ርእሱ ሃብቲ እዩ። እዚ እናኣማዕበልናዮ ምስ ከድና ጥራይ ኢና፡ ንሕና እቲ ናይ ጸዓት መደባትና ብኣፍራይነቱ ይኹን ብኣድማዕነቱ ኣረጋጊጽና ክንሰርሓሉ ንኸእል። ምምንጫው ጸዓት ጥራይ ዘይኮነ፡ ምትሕልላፍን ምዝርጋሕን (Transmission and Distribution) ክሳብ ናይ ሃልኪ (Consumption) ቴክኖሎጂ እናማዕበለ'ዩ ዝኸይድ ዘሎ። ናይ ቀደም ኣህላኺ መብራህቲ ይቕየር'ዩ ዘሎ። ስለዚ ኣብ ሃልኪውን እንታይ ቴክኖሎጂታት ንጥቀም? ኣብ ዘቤታዊ ይኹን ኢዱስትሪታት ኣገዳሲ እዩ። ምስ ምዕባለ ቴክኖሎጂ እናተጓየና እንተኼድና፡ ምስግጋር ካብ ናይ ዕንጋሎ (Subsistence) ቀራጣ፡ ናብ መመስርሒ ቀራጣ ዝበለጸ ይኸውን። ከም ኣብነት ጡጥ ከነፍሪ ንኸእል ኢና። ካብ ጡጥ ናብ ቅጥኒ፡ ካብኡ ናብ ዓለባን ኣልባሳትን ክንሰጋገር፡ ንዕኡ ዝኸውን ቴክኖሎጂ ኢንዱስትሪ ከነማዕብል የድልየና። እዚ መስርሕ'ዩ ንገዛእ ርእሱ። እቲ ናይ ምምስራሕ

ዓቕሚ ከአ፡ ምስቲ ጸዓት ተዛሚዱ ዝኸይድ እዩ። ናብ ከበድቲ መደባት እውን ክንከይድ ንኸእል። ሓጺን ኣሎ። ንኣብነት ተንዲኖ ምፍራይ ኣብዚ ሃገር ሓድሽ ኣይኩነን። ኣብ ጐዳይፍ መሳምርን ቴንዲኖን ዝምስርሕ ሓደ ትካል ነይሩዮ። ቡቲ ሽዕኡ ዝነበረ ቴክኖሎጂ እቲ ፋብሪካ 4 ሜጋ ዋት ይወስድ ነይሩ። ክንድዚ ዝኣክል ጸዓት ዝወስድ ትካል፡ ምስ ፍርያቱ ኣነጻጸርካ ውጽኢቱ ክመዝኖ ኣለካ። ግን ክተርፍ ዘይብሉ ኢንዱስትሪ እዩ። ስለዚ ኣብ ሓጺ-መጺንን ዝተፈላለዩ ናይ ሜታላት ኢንዱስትሪን ክንኣቱ ንዕኡ መመስርሒ ዝኹነና ጸዓት ከነፍሪ ክንክእል ኣለና። ስለዚ ቀረብ ጸዓት፡ ጽላት ብጽላት፡ ኢንዱስትሪ ብኢንዱስትሪ ምስ ዘሎ መደባት ተዛሚዱ ዝኸይድ እዩ? ምስ ተመኩሮ ኣሰራርሓናን ፍልጠትናን እናወሰኸና፡ ግብራውነት ናይቶም እንሕንጽጸም ዝተፈላለዩ ኢንዱስትሪዊ ይኹን ጽላታዊ መደባት እናማዕበልና ክንከይድ ምእንቲ፡ በዚ ዝብሎ ዘለኹ ኣብ 12 ኣሃዱታት ዝተኸፋፈለ ናይ 360 ሜጋ ዋት ጀሚርና፡ ኣብ ምድቓል መመንጨዊ ጸዓት፡ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ኣሃዱ መድረኻዊ ምዕባላታት ከምዝህሉ እናገበርና፡ ኣብ ሃልኪን ኣጠቓቕማን ናይቲ ዝፈሪ ጸዓት እውን ኣድማዒ ኣገባባት እናተጠቐምና፡ ነቲ ቊጠባ ናብ ዝሓየለ ደረጃ ወይ ዝበረኽ ደረጃ ከነደይዞ ንኸእል። ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ኣሃዱ ዝፈሪ ጸዓትን ኣጠቓቕማኡን ብግቡእ ምክትታል እናተገብረሉ ክምዕብል ዘለዎ እዩ። እዚ መድረኻዊ መደብ ጥራይ እዩ። 360 ሜጋ ዋት ውዱእ ናይ ጸዓት ፕሮግራም ክበሃል ኣይክእልን። መተኣታተዊ እዩ። ካብ ዝሓለፈ ተመኩሮ ተማሂርና፡ ንቕድሚት ክንከይድ እንተኾንና፡ በዚ እስከ ንጀምር'ዎ፡ ነዚ ኣብ ምትግባር ጐድኒ ጐድኑ ኣብ ነማዕብሎ ተመኩሮ ብዙሕ ክኸሰተልና ዝኸእል ነገራት ስለዘሎ፡ ካብኡ ነቲ ውጥናት እናኣሓየለናዮን እናኣበርታዕናዮን ንኸይድ ዝብል ተዓጻጻፊ መደብ እዩ።

ጀግራፊያዊ ናይ ልምዓት ዞባታትና ኣብ ሰለስተ ዝተኸፍለ እዩ። ገማግም ባሕሪ፡ ከበሳታት፡ ምዕራባዊ ቆላታት። በዚ ኣከፋፍላዚ ምስ ነፍሲ ወከፍ ናይ ልምዓት ዞባ ዝኸይድ ናይ ጸዓት መደባት ኣውጽኢና ንስርሕ ስለዘለና፡ ናይ ጸዓት መደባትና ብሓፈሻ ኣብ ጽቡቕ ደረጃ ኣሎ ኢልካ ክዘረብ ይከኣል። ክሳብ ሕጂ ኣይሰለጠናን፡ መኻልፍ ኣጋጢሙና ኢልና ክንዛረብ ንኸእል። ዘፍረናዮን ዝሰለጠናን ጥራይ ኣይኮንናን ንግምግም። ዘይሰለጠና፡ ሓሲብና ወይ ሓሊንና ዘየተግበርናዮ እንታይ ኣሎ? ካብኡ ዝተማሃርናዮ እንታይ ኣሎ? ሓድሽቲ መደባት ከነውጽእ እንተኾንናኹ ካብ'ቲ ተመኩሮ'ቲ ተማሂርና እንታይ ንገብር? እናበልካ እዩ ዝኸየድ። እዚ ሕጂ ዝህቦ ዘለኹ ሓበሬታ ሓፈሻዊ መእተዊ ጥራይ'ዩ። ቀጻሊ ምክትታል ዘድልዮ፡ ብዝምልከቶም

አካላት ዝያዳ ሓበሬታ ክወሃበሉ ዘለዎ እዩ። ከምቲ ዝጠቐስክዎ መመንጨዊ ጥራይ ሃሰስ ምግል ዘይኮነ፡ ካልኣት ምስኡ ዝተሓሳሰሩ ብዙሓት ናይ ቴክኖሎጂ፡ ናይ ቴክኒክ ጉዳያት ስለዘለዎ ኣስፊሕካ ዝርእ ጉዳይ እዩ። ብሓፊሻ ግን፡ ምስቲ ዘሎ ናይ ዓለም ኩነታት ዋጋታት ነዳዲን ካልእ ጸገማትን፡ ምስቲ ኣብ ኣፍሪቃ ዘሎ ድሕረት ኩነታት ዞባና ኣብ ግምት ኣእትኹ፡ ጽቡቕ መረዳእታን ኣንፈትን ሒዘና ንሰርሖ ኣለና። እዚ ኣውጺእናዮ ዘለና ንድፊታት ብግቡእ ክንሰርሓሉ እንተኾኑ ኣለና፡ ንቐጻሊ ናይ ጸዓት ጸገማት ከጋጥመና ይኸእል እዩ ኢልካ ዝሕሰብ ኣይኮነን።

• ክቡር ፕረዚደንት ኣብዘን ዝሓለፉ ሰለስተ ፊተንቲ ዓመታት፡ ህዝብና ኣብ ውሽጢ ሃገርን ወጻኝን - ለቡዳ ኮቪድ ንምክልኻል ኮነ ኩሉ-መዳያዊ ሃገራዊ መኸተ ንምጥንኻር ዘርኣዮ ሓድነትን ዝገበሮ ኣበርክቶን ዝድነቕ እዩ። ኣብዚ ንኣትዎ ሓድሽ መድረኽ ቁጠባውን ንግዳውን ንጥፊታት ንምብርባር፡ ወፍሪ ደቂ ሃገር ንምስሓብ ብዝምልከት፡ መንግስቲ ዘለዎ ፖሊሲን መደባትን እንታይ ይመስል? ናይ ወጻኢ ወፍርን ምትሕብባርንከ?

እቲ ቀንዲ ጉዳይ ፖሊሲ ምሕንጻድ ወይ ምውቓር ኣይኮነን። ፖሊሲ ምስ ወጸ፡ ተተግቢሩ ወይ ከምቲ ዝድለዮ ኸይዱ? ዝብል እዩ። ንድሕሪት ተመሊስና ክንዛረብ ንኸእል ኢና። ናጽነት ኣብ ዝመጸሉ፡ ተሃጊሩ ዝነበረ ብዙሕ ትካላትዮ ነይሩ። ዓበይቲ ትካላት ክበሃል ኣይከኣልን። ግን እዚ ንኣሽቱ ትካላትዚ እውን እንተኾነ ከመይ ገይሩ ይማዕብል - ሓፊሻዊ ፖሊሲ ተቐሚጡ፡ ወፍሪ ናይ ዜጋታት ንምትብባዕ ናብ ብሕቲ ንምስግጋሩ ናይ 'ፕራይቪታይዥን' መደብ ወጸኡ። ተሃጊሩ ዝነበረ ኣባይቲ ናብ ዋናታቱ ተመሊሱ። ኣብ ዝተፈላለዩ ቁጠባዊ ንጥፊት፡ ሰፊሕ ሱታፌ ዜጋታት ክህሉ ኣለዎ ብዝብል ዕላማ ዕድላት ተዋሂቡ። እቶም ዕድል ዝተዋህቦም፡ ናብ ብልሽዉ (ኮራፕት) ኣሰራርሓ ስለዝኸዱ ግን፡ እቲ መደባት ከምቲ ዝድለ ኣይከደን። ነቲ ዝተራእየ ኣበራት ንምግምጋም ወይ ንምግናን ኣይኮነን። እዚ ተርእዮዚ ተስፋ ዘቐርጽ ወይ ነቲ ሓሳብ ዘቐይር ኣይኮነን። ሕጂውን እቲ ዝድለ ዕብዮት ክመጽእ ሰፊሕ ሱታፌ ክህሉ ኣለዎ። ከም ኣብነት፡ ናይ ጥሪት ሃብቲ ኣብዚ ሃገር ዝደፍ እዩ። ጥሪት ናይ ምፍራይ ዓቕምና ቀሊል ኣይኮነን። እቲ ዝዓበየ ሃብቲ ናይዛ ሃገር ኣብ ኢድ ጓሶትዮ ዘሎ። ዓይነት መነባብሮኡም ብዘየገድስ፡ ኣብቲ ቁጠባ ዘለዎም ኣበርክቶ ንእሽቶ ኣይኮነን። እዞም ሰባት እዚኣቶም ዜጋታት እዮም። ስለዚ ኣገልግሎታት ማይ፡ መጋሃጫ፡ ቮትሪናሪ፡ መጎዓዝያ፡ ጸዓትውን ኣብኡ ዝኣቱ እዩ፡ ረኽቦም፡ ኣፍራይነቶም ክብ ክብል ኩነታት መነባብሮኡም ናብ ዝለዓለ ደረጃ ክድይብ ኣለዎ። ናብ ካልእ መድረኽ ከነሰጋግሮም ኣለና። ፍርያቶም ካብዚ ሕጂ ዘለዎ ክዓቢ ኣለዎ።

መፍረ ከብቲ፡ ጤለ-በጊዕ፡ አግማል ዘቤታዊ ዕዳጋ አማሊኡ ኣብ ሰደድ ደረጃ ክበጽሕ ኣለዎ። ሎሚ ክንድ'ዚ ሚልዮን ዝኣክል ጥሪት እንተሎ፡ ኣብ ውሽጢ ዝተወሰነ ዓመታት ናብ ክንደይ ተዓጻጻፊ ሚልዮናት ከነደይቦ ንክእል? ንዕኡ ዘድሊ መሳለጥያታት እንታይ እዩ? ተጸኒዑ፡ ደገፍ እናተገብረሎም ዘለውዎ ክፋል ቁጠባ ከማዕብልዎ ክክእሉ ኣለዎም። ናብ ኢንዱስትሪ ስጋ፡ ቆርበት፡ ጸባን ውጽኢት ጸባን ዝሰጋገርሉ ኩነታት ክነፈጥር ኣለና። ኣብ ከባቢኦም ዘሎ ሳዕሪ እናተጠቐሙ፡ ካብ ቦታ ናብ ቦታ እናሳገሙ ክነብሩ ዘይኮነ፡ (ዋላ እቲ ምስጋም'ውን ኣብ ቦታኡ እናሃለወ) ናቶም ድኻም ውጽኢቱ ዝዓበዩ ክኸውን፡ ኣገልግሎታት ክቐርቡሎም ኣለዎ? እንተላይ ናይ ትምህርቲን ጥዕናን ማሕበራዊ ኣገልግሎታት። እቲ ዘሎ ሃብቲ እንስሳ ገና ዘይማዕበለ (ፕሪሚቲቭ) ቁጠባዮ ዋላ እንተተባህለ፡ ኣብዚ ዘለናዮ እዋን ዝዚፍ ኣካል ሃገራዊ ቁጠባ እዩ። ኣብኡ ወፍሪ የድሊ።

ናብ ኣዝዩ ምዕቡል ቴክኖሎጂ ዘለዎ ምርባሕ ዘሰጋገር ወፍሪ። እዞም ንሶት ሒዞም ዘለዉ ሃብቲ፡ ዛሬባታት ጌርካ ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ምርባሕ ጥሪት ክትውስኸሉ፡ ካብኡ ናብ ኢንዱስትሪ ስጋ፡ ቆርበት፡ ጸባን ውጽኢቱን ከተሰጋገር የድሊ። ኣብዚ ጽላት'ዚ ሰፊሕ ናይ ወፍሪ ዕድላት'ዩ ዘሎ። በቲ ዝተሓተ ንጀምር፡ ላዕሊ ላዕሊ ኣይኮንካን ንርኢ። ወፍሪ ክበሃል እንከሎ - ሆቴል፡ ሬስቶራንት፡ ባር ጥራይ ኣይኮነን። ንሱ'ውን ኣየድልን ማለት ኣይኮነን። ኣብ ሕርሻ እንድሕር መጸእና፡ ኣብዚ ጽላት'ዚ ዝግበር ወፍሪ ምስቲ ኣቐዲምና ዝተዛረብናሉ ናይ ማይን ጸዓትን መደባት ኣተኣሳሲርካ ዝርኢ እዩ። ካብቲ ቃጽፆ መሬቱ ሒዞ ወይ ዴሳኡ ሒዞ፡ ስገም፡ ዕፉን፡ ብልቱግን ካልእን ዘፍሪ ዘሎ ውልቀ ሓረስታይ ጀሚርካ፡ ኩሎም ኣብ ማሕረስ ዝነብሩ ዘለዉ ምህርቶም ክዓቢ ክክእል ኣለዎ። ንዕኡ ዝድግፍ ዓቕሚ ናይ ምስሳን፡ እቶት ናይ ምዕባይ መደባትን ዝተፈላለዩ ኣገልግሎታትን ክተኣታቶ ኣለዎ። እዚ ንገዛእ ርእሱ ወፍሪ እዩ። ክንደይ ሓረስታይ ኣሎ ኣብ'ዛ ሃገር? እንታይ ይመስል ኩነታቱ? እቲ መሬት ናይ ብሓቂ ብቐዕ ውጽኢት ይህብ ኣሎ ድዩ? ድኹዒ፡ ማይ፡ ካብ ዕርፊን ማሕረሻን ጀሚርካ ዝተፈላለዩ ናይ ማሕረስ ቴክኖሎጂ ኣብ ከመይ ኩነታት ይርከብ? ብኸመይ ይምዕብል ክስርሓሉ ዘለዎ እዩ። ካልኣት ገፋሕቲ መደባት እውን ኣለዉና። ናይ ከርከቦት ሕርሻ ኣሎ ንኣብነት። ገና ኣይተጠቐምናሉን። ብቐጽፎታት ከፋፊልካ ክትስርሓሉ ዘፍቅድ ኣይኮነን።

ዝዚፍ ናይ ማሸነሪን ቴክኖሎጂን እታው (ኢንፑት) የድልዮ። ዓይነት ኣዝርእቲ መሪጽና፡ ነቲ ተዋህሊሉ ዘሎ ማይ ብዝለዓለ ደረጃ ተጠቐምና፡ ኣብ ክንዲ ሓደ ምህርቲ ክልተ ሰለስተ ምህርቲ ኣብ ዓመት ከነእትወሉ ንክእል

ኢና። መንግስቲ ዘበጋግሶም ፕሮግራማት ወይ ፕሮጀክትታት ክህልዉ ይኸእሉ። ኣብ መወዳእታ ግን እቲ ፕሮጀክትታት ናይ ህዝቢ እዩ። በብቕሩብ ናብ ህዝቢ ክሰጋገር ኣለዎ። ኣብ ንእሽቶ ማሕረስ ዝጸንሐ ዜጋ ናብ ገፊሕ ናይ ሕርሻ መደብ ክኸይድ ክኸእል ኣለዎ። ኣብ ክንዲ ብዕራይን ነዊትን ዕርፍን ሓዙ ዝሰርሕ፡ ሓዲሽ ቴክኖሎጂ እናተኣታተወ ክሰርሕ ክኸእል ኣለዎ። ሕርሻ በይኑ ዝዚፍ ሰክተር እዩ። ድሕሪኡ ናብ ኣዝዩ ዝማዕበለ ቴክኖሎጂ ምምስራሕ (processing) ክንከይድ ንኸእል። ኣብ ሜታላት፡ ምግጥጣም ዝተፈላለዩ መኪናታት፡ ኣብ ምምስራሕ ጡጥ፡ ቃንጫ ሽኮርን ካልኦት ሕርሻዊ ፍርያትን፡ ምዕሻግ መግቢታት ማእለያ ዘይበሉ ናይ ወፍሪ ዕድላት እዩ ዘሎ። ዋላ እቲ ዓበይቲ ዓበይቲ ዝመስል ናይ ዕድና መደባት እውን ህዝቢ ዝስተፎ ክኸውን ኣለዎ። ብኸመይ መንገዲ ይሳተፎ ናቱ ኣገባባት ኣለዎ። ናይ ወፍሪ ጉዳይ ምስ ዝሓለፈ ሓደጋጋሪ ባህ ዘዩብል ተመኩሮታት ኣሃሚድካ ዕሽሽ ዝበሃል ኣይኮነን። ጥራይ ኣካይዳና ናብ ዘድምዕ ወፍሪ ክቕንዕ ኣለዎ። ሰፊሕ ናይ ህዝቢ ተሳታፍነት ዘረጋግጽ፡ ብውልቁ፡ ብሽርክነት፡ ብጉጅለ፡ ብከባቢ፡ ጽላት ብጽላት፡ ኢንዱስትሪ ብኢንዱስትሪ ወፍሪ ክህሉ ኣለዎ።

ኣብዚ ብፍሉይነት ዝጥመት ኣብ ወጻኢ ናይ ዘለዉ ኤርትራውያን ጉዳይ እዩ። ንሳቶም እውን ኣብ ዕብዩት ቁጠባ ሃገር፡ ኣብ መደባት ልምዓት ብሰፊሑ ዝሳተፉሉ ዕድላት ክፍጠረሎም ኣለዎ። እዞም ክጠቕሶም ዝጸናሕኩ ንሶትን ሓረስቶትን፡ ኣብ ውሽጢ ሃገር ዝነበሩ ዘለዉ ኮይኖም፡ እቲ ኣብ ደገ ዘሎ እውን ኣብ ሃገሩ ከውፍር ዝበለጸ ዕድል ኣለዎ። ኣብ ኣመሪካ፡ ኤውሮጳ፡ ኣፍሪቃ፡ ማእከላይ ምብራቕ ዘለዉ ርሂጾም ዘጥረዩዎ ኣታዊታት ዘውፍርሉ ባይታ ክፍጠረሎም ኣለዎም። እዚ ኩሉ ተደማሚሩ፡ ንድራሽ ቁጠባዊ ዕብዩት ብዙሕ ብልጭታት ዝህቦ እዩ። ስለዚ ዝሓለፈ ተምክሮ ገምጋም ተገይርሉ ሕጂ ዝበለጸ ዕድል ክፍጠር ኣለዎ። ነፍሲ-ወከፍ ሰብ፡ ሓሳባት ኣለኒኻም ኣከውፍር ይኸእል እዩ። ወይ ከኣ ከም ጉጅለ ተኣኪቦም እዚኣን እዚኣን መደባት ኣለናኻም ኣብ ዓድና ከነውፍር ንዝብሉ እቲ ዘሎ ናይ ወፍሪ ዕድላት መወዳእታ የብሉን። ምናልባት ሓደ ካብቲ ዘሎ ዓቢ ጸገም ናይ ኣባይቲ ጉዳይ እዩ። ነቲ ዘሎ ጠለባት ዘማልእ እኳ እንተዘይኮነ ሓደ ሓደ ክትግበር ዝጸንሐ መደባት ኣሎ። ሕጂ ግን ብገፊሕ ክንሰርሓሉ ዘለና ጉዳይ'ዩ። ኣብ መመስርሒ ትካላት፡ ሕርሻ፡ ኢንዱስትሪ ፕላስቲክን ሜታልን፡ ዋላ ኣብ ኤለክትሮኒክስ ዓበይቲ-ዓበይቲ ናይ ወፍሪ መደባት ከነትግብር ንኸእል ኢና። ዜጋታት ኣብ ምንታይ ኣብ ምንታይ ከውፍሩ ይኸእሉ፡ ቅድሚ ሕጂ ምናልባት ሓፈሻዊ መርሓ ወጺኡ ነይሩ። ኣብዚ ይሕሸካ እናተባህለ ምክሪ

ንምሃብ። ኣብ መወዳእታ ግን፡ እቲ ውሳኔ ናይቶም ከውፍሩ ቅሩባት ዝኾኑ እዩ። ስለዚ ሴክተር ብሴክተር ሓፈሻዊ መርሓ ጎደና ክሰኣል ክኸእል ኣለዎ። ቅድሚ ሕጂ ኣይተሳእለን ማለት ኣይኮነን። ግን ዝሓለፈ ተመኩሮ ኣብ ግምት ብምእታው፡ ምስዚ ኣቐዲመ ክጠቕሶ ዝጸናሕኩ፡ ናይ ጸግት፡ ማይን ካልእን መደባት ኣሃሚድካ ክሕደስ ዘለዎ እዩ። ሓደ ዜጋ ንዕኡ ብዝመሰሎ፡ ብዝርኣዮ፡ ብዘለዎ ተመኩሮ ኣብ ከምዚኣ ከውፍር ይኸእል እዩ ክብል ይኸእል። እቲ መርሓ ጎደና ኣብ ቅድሚኻ እንተሎ ከኣ፡ ኣበዮናይ ከተውፍር ትኸእል - ብውልቀ ዲኻ ወይ ብእኩብ/ብሓባር? ምስ ኣብ ውሽጢ ዘለዉ ኣውፊርቲ ከመይ ጌርካ ትሰርሕ መረዳእታ ከሰፍሕ ስለዝኸእል፡ ብደቂቕ ዝተጸገዐ ምስ ነፍሲ ወከፍ መድረኽ ዝኻይድ ዝተሓደሰ መርሓ ጎደና ክህሉ ክኸእል ኣለዎ። ከም ኣብነት ኩሉ ግዜ ዝዝረበሉ ቱሪዝም ኣሎ።

ኣብዚ ጽላት'ዚ ዘሎ ዓቕሚ ናይዛ ሃገር ገዚፍ እዩ። ግን ኣብ ርሑቕ ዘሎ 'ፖተንሽያል' እዩ። ምስ ግዜ፡ ትሕተ-ቅርጺ፡ ጸግት፡ መጎግዚያ ኣየር፡ ምድሪ፡ ባሕሪ፡ ካልኣት ማሕበራዊ ኣገልግሎት እናማዕበሉ እንተኸይዶም፡ ኢንዱስትሪ ቱሪዝምን ምስኡ ሓቢሩ ዝኸይድ ናይ እንግዶት ኣገልግሎታትን ክጻቢ ዝኸእል'ዩ። ስለ'ዚ፡ ኣብ ቱሪዝም ዝግበር ወፍሪ ብስምዒት ጥራይ ኣይኮነን። ግዜን ምዕባሊታትን እናርኣኻ እዩ። ኣብ ናይ ሕርሻ መደባት ብኮርፖረሽናት ንምምዕባሉ ዝፍተን ፕሮጀክትታት ኣሎ። እቲ ኮርፖረሽናት ግን ኣብ መወዳእታ ንዜጋታት ናይ ወፍሪ ዕድል ዝኸፍት እምበር፡ ንዕኡ ዝግግት ኣይኮነን። ኣብ መጎግዚያን መራኽቢታትን ወፍሪ ብምእኩል ኣገባብ ወይ ከም ህዝባዊ መደብ ተታሒዙ ኣሎ ኢልና ክንዛረብ ንኸእል። ኣብ መጎግዚያ ይኹን ካልእ ዝተፈላለዩ ኣገልግሎታት፡ ብብውልቂ ይኹን ብሓባር ወይውን ብምትሕግጋዝ/ ብምውሰሳብ ወፍርታት ክግበር ይኸእል እዩ። እዚ ጽላት'ዚ ንኣብነት ኣብ ወጻኢ ዝነበሩ ዘለዉ ዜጋታት ከውፍርሉ ዝኸእሉ እዩ። ክግለጸሎም ግን ኣለዎ። ኣብዚ ሴክተር'ዚ፡ ኣብዚ ኢንዱስትሪ'ዚ፡ ኣብዚ ዓውዲ'ዚ ከተውፍር ትኸእል ኢኻ። እንታይ ትሓሪ? እናበልካ ቀጻሊ ጎስጓጎት ክግበረሉ ዘለዎ እዩ።

ከውፍሩ ቅሩባት ዝኾኑ ብዙሓት እዮም። ኣብ ደገ ዝነበር ዘሎ ሰብና ውዒሉ ሓዲሩ ዓዱ ክምለስ እምበር ክጠፍእ ዝደሊ ኣይኮነን። ስለዚ ንዓዱ ክምለሰሉ ዝኸእል መደብ ከውጽእ ኣለዎ። መደብ ከተውጽእ ቅድም ቀዳድም ኣታዊታት ምክሶባት፡ ምውህላል (saving) ክህሉ ኣለዎ። ኣብ ክንዲ በይንኻ ትሓስብ'ውን ተሻሪኽካ ብምሕቡር መንገዲ ክትሰርሕ ምሕሳብ ዝበለጸ እዩ። ሽዑ ኣብ ዝሓረኻዮ ኢንዱስትሪ፡ ኣብ ዝሓረኻዮ ጽላት ከተውፍር ትኸእል። ኩሉ'ዚ ከም ሓሳብ ክትዛረበሉ ቀሊል እዩ። ብግብሪ ክሰርሕ ግን ንዕኡ

ዝኸውን ባይታ ምውዳድ የድሊ፡ ውዳብ፡ ምሕደራ የድሊ። እቲ ዝግበር ጎስጓሳት ከአ ኣብ ሕርያ ናይቶም ከውፍሩ ቅሩባት ዝኸኑ ጽቡቕ መረዳኢታ ዝፈጥር ክኸውን ኣለዎ። ኣታዊታት ሃገር ምዕባይ ክንብል ከለና ናይ መንግስቲ ኣታዊታት ማለት ኣይኮነን። ዕደና ኣሎ፡ ናይ ሕርሻ መደብ ኣሎ፡ ካልኣት ዝተፈላለዩ ጽላታዊ መደባት ኣለዉ። እቲ ኣዝዩ ኣገዳሲ ክፋል ቁጠባ፡ ንዕብየት ልዑል ኣበርክቶ ክገብር ዝኸእል ግን ናይ ዜጋታት ንጥፈት እዩ። ስለዚ ክሳተፉ ዝደልዩ ዜጋታት እቲ ዕድል ክኸፈተሎም ኣለዎ። ብስምዒት ስቕ ኢልካ ጉያ-ጉያ ዘይኩነ ወይ ኣቋራጫት ሃሰስ ምባል ዘይኩነ ድማ ኣብ ዘድምዕ ፕሮጀክትታት፡ ኢንዱስትሪታት፡ ጽላታት ከውፍሩ ምእንቲ፡ ቀጻሊ ናይ ጎስጓስን ንቕሓት ሓፍ ምባልን ስራሕ የድሊ። እቲ ሕጋዊ መቻን እውን ከውፍሩ ዝሕግዞም ክኸውን ኣለዎ።

ዝሓለፈ ንኣሽቱ ንኣሽቱ ተመኩሮታትን ሓደ-ሓደ ባህ ዘየብል ተርእዮታትን ነዚ ዓባይቲ መደባት ዝግግት ኣይኮነን። ስለዚ ዳታናን ደቂቕ ሓበሬታን ኣኪብና፡ ነቲ ወፍሪ ክግበረሉ ዝድለ ዓውድታት ሓደ ብሓደ፡ ጽላት ብጽላት፡ ኢንዱስትሪ ብኢንዱስትሪ፡ ኣነጻርና ክንገልጸ ከድልየና እዩ። ዘቤታዊ ጥራይ ዘይኩነ፡ ዞባውን ዓለማውን ኩነታት እውን እናኣጽናዕና፡ ኣብዝን ኣብትን ዝግበር ወፍሪ የወጸጽኣና እዩ ክንብል ክንክእል ኣለና። ናይ ግድን ኩሉ ወፍርታት ኣብ ውሽጢ ሃገር ክኸውን ኣለዎ ማለት ኣይኩነን። ኣብ ዝተፈላለዩ ከባቢታት ዞባና እውን ክኸውን ይኸእል እዩ። ምስ ካልኣት ዜጋታት እናተሓባበርካ ክግበር ዝከኣል እውን ብዙሕ ኣሎ። ስለዚ እቲ መጽናዕቲ ናይ ብሓቂ ዳይናሚክ ኩይኑ፡ ምስ ግዜ እናሓየለ ዝኸይድ፡ መመሊሱ ዕምቄት እናወሰኸ፡ ስፍሓት እናደለበ ዝኸይድ ክኸውን ኣለዎ። ኣብ 2023 ዘለና ሓሳባት ኣዳቂቕና እንተ ኣነጻርናዮ፡ ድሕሪኡ ሓደ መበገሲ ስጉምቲ ክውሰድ ይኸእል። ናይቶም ኣብ ደገ ዝነበሩ ዘለዉ ዜጋታት ድሌት ቀዲሙና ከምዘሎ ርኡይ እዩ። ስለዚ ማዕረ-ማዕረኡ ክንጎዩ ኣለና። ኩሉ ክማላእ ዘለዎ ነገር ሕጂ ሕጂ ዋላ እንተ ዘየማሊእናዮ ኣብ መስርሕ ከነማዕብሎ ንኸእል ኢና። ግን ንዕዉት ፕሮግራማት ዝድርኽ መጀመሪ ስጉምቲ ክንወስድ ኣለና እዩ እቲ ሕጂ ዘሎ ሓፈሻዊ ፖሊሲ። ኣብ 2023 እንታይ ይግበር? ኣብ 2024 እንታይ ክንገብር ንኸእል ድማ ይርኣ።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ናይ ወጻኢ ወፍርን ምትሕብባርንከ?

ናይ ወጻኢ ወፍሪ እውን ምስዚ ክገልጸ ዝጸናሕኩ ናይ ዜጋታት ወፍሪ ተኣሳሲሩ ዝርኣዮ። ሓደ ክንፈልጦ ዘለና ጸገም ኣሎ። ኣብ ዓባይቲ ናይ ቊጠባ ፍልስፍናታት ክኣቱ ኣይደልን። FDI ዝብልዎ ኣሎ። 'ፎረይን

ዳይረክት ኢንቨስትመንት። እቲ ጸገም፡ ኣብዘን ናይ ዕንጋሎ ቁጠባ ዘለወን ሃገራት ዝግበር ናይ ግዳም ወፍሪ ምምንጫት ጥራይ ምጻኑዮ። ብዘይካ ጥሪ ነገራት ምግላጥ፡ ቊጠባ ንምምዕባል ዝግበር ወፍሪ የለን። እቲ ውጽኢት ባዶ እኩብዮ ኣብ መወዳእታ። ጥሪ ነገራት ትወስድ፡ ጉልበት ትምዝምዝ፡ ነቲ ቊጠባ ግን ለውጢ ኣይተምጽኣሉን። ኣፍሪቃ 60 ሚእታዊት ሃብቲ ወይ ጸጋታት ናይዛ ዓለም ሒዙ እንከሎ፡ ስለምንታይዮ ኣብ ከምዚ ዝነበር ዘሎ? 1.2 ቢልዮን ህዝቢ ሎሚ ዘለዎ ኣህጉር እዩ። ድሕሪ ሓደ ወለዶ ናብ ክልተ ሰለስተ ቢልዮን ምስ ዓበዮ፡ እዚ ናይ ዕንጋሎ ቊጠባ በዚ ዘለዎ ደረጃ ናይ ህዝብታት ሽግር ክፈትሕ ዝክእል ኣይኮነን። መብዛሕትኡ ናይ ደገ ወፍሪ ዝበሃል ከኣ፡ ክልተ ሰለስተ መሻርኻቲ ሒዝካ ናይታ ሃገር ጥሪ ነገራት ምምዝማዝ ጥራይ እምበር ነዚ ዝጥምት ኣይኮነን።

ኣብ ኣፍሪቃ ዘሎ ዡነት ከምኡ ይኹንምበር፡ ንሕና ናይ ደገ ወፍሪ ንምስሓብ ስኽፍክፍ ዘብለና የለን። ካብ ኣውሮጳ፡ ኣመሪካ፡ እስያ ዝመጽኡ ኩባንያታት ከውፍሩ እንተደልዮም - ጽቡቕ? ኣብ ምንታይ እዮም ከውፍሩ ዝደልዩ? እንታይ እዩ እቲ ወሰኽ ክብሪ (ቫልዩ ኣዲንግ)፡ ጥሪ ነገራት ንምውሳድ? ወይስ ኣብ ቁጠባና ዘምጽኦ ለውጢ ኣሎ? ነዚ ኢና ንርኢ። ቅድም ቀዳድም ክንደይ ሰራሕተኛ ይቐጽረልና፡ እንታይ ዓይነት ክእለት ክኹስኹስልና ይክእል የገድሰና እዩ። ብሰለስተ ሽሕ ይጀምር፡ ሓሙሽተ፡ ዓሰርተ፡ ዕስራ ሽሕ ይኹን፡ ጥያ ዘለዎ ሰራሕተኛ ከሰልጥን ዝክእል ወፍሪ እንተኹይኑ፡ ብሉጽ ምህርቲ ዘፍሪ ወፍሪ እንተኹይኑ፡ ሓላልዮ። ጥሪ ነገራት ክወስድ ዝደሊ ጥራይ እንተኹይኑ ግን፡ የወጸጽኦ ድዩ? ኣበርክቶኡ ኣብቲ ቊጠባ ክሳብ ክንደይዮ ክንርኢ ኣለና። ብስምዒት ዝውሰን ኣይኹነን። ዝኹነ ናይ ወጻኢ ወፍሪ ኣብ ምንታይ ዓውዲ፡ እንታይ ለውጢ ከምጽእ እዩ፡ ምስቲ ብደረጃ ሃገር ዝተታሕዘ ናይ ልምዓት መደባት ከመይ ይኸይድ? ኣዛሚድና ረብሓታቱ ክንመዝንዮ የድልየና። ኣይፋሉን ወርቂ ኣሎ ክንወስዶ ኢና፡ ሰማንያ ሚእታዊት ኣብ ደገ ሪፋይን ክንገብር ኢና ዝብለና ግን ርእስና ክንሓክኽ ግድን እዩ። እቲ ወፍሪ ምስ ናትና ናይ ሓዋሩ መደባት ሜታል ኢንዱስትሪ ድዩ ካልኣት ኢንዱስትሪታት ዝኸይድ ክኸውን ኣለዎ። ከምቲ ኣቐዲመ ዝገለጽክዎ ነሓስ ክወጽእ ጸኒሑ ኣሎ፡ ንደገ ይኸይድ ኣሎ። ንግዜኡ መዓለሽ ኢልና ንኸይድ ኣሎና። ብዘይካ ጥሪ ነገራት ንሕጉሕካ ምውሳድ፡ ኣብቲ ኢንዱስትሪ እንታይ ለውጢ ኣምጺኡ? እንተድኣ ኢልና ዋላሓንቲ። ንቀጻሊ ግን ብኸምኡ ክንከይድ ኣይንክእልን።

ዝኸነ ወፍሪ የወጸጽኦ ድዩ ኣየዋጸጽኦን፡ ኣብቲ ተሳኢሉ ዘሎ ሓፊሻዊ መርሓ ጎደና እንታይ ኣበርክቶ ክገብር ይክእል ዝመዝን መለክዒታት ክህልወና

አለዎ። አብ መወዳእታ ናቱ አበርክቶ አብ ዕብዮት ቊጠባ፡ በተን መልክዒታት ተራእዩ፡ ይኸውንን አይከውንን ይውሰን። አዩፍቅዱን እዮም፡ ዕድል አይህቡን እዮም፡ ከምዚ እዮም ዝብል ዘረባታት ብዙሕ ትርጉም ዝወሃቦ አይኮነን። ናይ ወጻእተኛታት ጥራይ ዘይኮነ፡ ዋላ ወፍሪ ደቂ ሃገር እውን በዞም መለክዒታት እዚአቶም እዩ ዝኸይድ። እቶም ዓበይቲ-ዓበይቲ ናብ ምዕቡል ኢንዱስትሪያዊ ቊጠባታት ደይቦም ዘለዉ ሃገራት አመሪካ በሎ ናሲያን ካልኦትን አብ መንጎኦም ዘሎ ጉዳይ ናይ ኮምፕቲሽን እዩ። ንሕና አእጋርና አእዳውና ተቐይድና ከለና አብ ውድድር ክንኣቱ ንኸእል አይኮንናን። እቲ ጸወታ ዜሮ ሳምዩ ዝኸውን አብ መወዳእታ። ከምኡ ዝበሃል ወፍሪ ከነፍቅድ አይንኸእልን። ብሕሳብ ናይ ሃገር፡ ብሕሳብ ናይ ህዝቢ፡ ብሕሳብ ወለዶታት፡ አብ ከምዚ ዝአመሰለ መቓመራት ወይ ዕንደራ ክንኣቱ አይንደልን። ናትና መለክዒ አለና። መልክዒታትና እቶም እንሕንጽጸም ፖሊሲታትን ዝወጽኡ ፕሮግራማትን ማዕረ ማዕረኦም ዝኸዱ መደባትን እዮም። ካብኡ ብዝተረፈ ዝኸውን ከውፍር ዝደሊ ዋላ ካብ ማርስ እንተመጽኦ እውን፡ ዘሰክፍ የብልናን። ይጠቕመና ድዩ አይጠቕመናን ጥራይዩ መለክዒና።

ሕራይ ክቡር ፕረዚደንት፡ እቲ ቀንዲ ዝበልናዮ ሕቶታት ኣብዚ ወዲእና አለና። አብ ዝሓለፈ ሰለስተ ክፋላት፡ ንኣህጉራዊ፡ ዞባውን ዘቤታውን ጉዳያት ዝምልከት ዝሃብካና መልሲ ምስ ጽበት ግዜ ኩሉ ተንሕጉሖ ወይ ተዘራብሉ ክበሃል አይከኣልን ይኸውን። ስለዚ ብመንጽር ክንክተሎ ዝጸናሕና ፖሊሲ ማሕበራዊ ፍትሕን ስኒትን ክብሪታትን ክውሰኽ አለዎ እትብሎ ነጥብታት እንተሎ፡ አብ መወዳእታ ድማ በዚ ኢጋጣሚዚ ንህዝቢ ከተመሓላልፎ እትደሊ

ዜርካ ዜርካ አብ መወዳእታ፡ እንታይ መልእኽቲ አመሓላሊፊ ኢልካ ንነብስኻ ኢኻ ትሓትት። ኩሉ'ቲ ሕቶታት ብግቡእ ተመሊሱዮ፡ እቲ ሓፈሻዊ መልእኽቲ ተመሓላሊፉ አሎ ኢልካ ክግመት ይከኣል። እዞም ኩሎም ዝተዛረብናሎም ጉዳያት ግን፡ አብ ዓወቶም አብ ተፈጻምነቶም ኩሉ ግዜ ክትጠቕሶ ዘለካ መሰረታዊ ጉዳይ አሎ። እቲ ዕላማ አብ መወዳእታ ህዝቢን ሃገርን ከመይ ገይሩ ናብ ዝሓሸ ደረጃ ይሰጋገር፡ ብኸመይ ጸማኡ ይርከብ እዩ። ዝያዳ ኩሉ ድማ፡ ነቲ ዕላማ ከዐውት ተወፍዩ ዝሰርሕ ዘሎ ሓይልታት ምክልኻል'ዩ። ሞሳኡ ክረክብ ክኸእል አለዎ። መስዋእቲ ዝኸፍል ዘሎ አብ ምክልኻል ሃገር ጥራይ አይኮነን። ዝሰርሖ ዘሎ ናይ ልምዓት ስራሕ ቀሊል ነገር አይኮነን። ቅድመ-ግንባር ተሰሊፉ ሕመረት ናይ ኩሉ ፕሮግራማት ኮይኑ ዝሰርሖ ዘሎ ንሱ እዩ። እዞም ዝተዛረብናዮም ዝተፈላለዩ ዓበይቲ ንሕርሻን ካልእ ጽላታትን ዝምልከቱ ናይ ልምዓት መደባት እውን፡ ሎሚ

ጽባሕ ድሕሪ ጽባሕ አብ ቅድሚት ተሰሪዑ ሕመረት ሓይሊ ኮይኑ ዝሰርሓሎምን ዝሰዋኦምን፡ እቲ ሓይልታት ምክልኻል እዩ። ሓይልታት ምክልኻል ቅድሚት ይሰራዕ እምበር ንበይኑ ኣይኮነን። አብ ናይ ሓድሽ ዓመት መልእኽቲ ዘመሓላለፍኩዎ ኣሎ። ሓይልታት ምክልኻል አብ ሕቅፊ ህዝቡ እዩ ዝነብር። በይኑ ዝሰርሕ ሓይልታት ምክልኻል የለን።

አብ ቅድመ-ግንባር ኰይኑ ክሰርሕ ይኸእልዮ፡ ቅድሚት ኣትዩ ክሰዋእ ይኸእልዮ፡ ዝዓበዩ ኣበርክቶ ክገብር ይኸእልዮ። አብ መወዳእታ ግን ህዝቢዩ ሓቕፋዎ ክሰርሕ ዘለዎ። እዞም ኰሎም ክንዛረበሎም ዝጸናሕና መደባት ጽባሕ ንግሆ ክትግበሩ እንተድኣ ኰይኖም፡ ናይ 2023፡ 2024፡ 2025 ይኹን ካልኣት መደባት፡ እቲ ንዕኡ ዘተግብር ሓይሊ አብ ውሽጢን አብ ደገን ዘሎ ህዝቢና እዩ። ስለዚ ተወዲቡ ንልምዓት ክኸትት ኣለዎ። ሓይልታት ምክልኻል ኮነ ህዝባዊ ሰራዊትን ካልኣት ዝተፈላለዩ ኣወዳድባታትን ዕላማኦም እንታይዮ እንተበልካ ብቐንዱ ልምዓት እዩ። ከነልምዕ ግን ርግኣት የድልየና፡ ሰላም የድልየና፡ ሰላምን ርግኣትን ምውሓስ ከኣ ሰሪሕና እንፈጥሮ ኰነት እዩ። ብደገ ዝመጽኣና ማና ኣይኮነን። ልምዓት እውን ሰሪሕና እንፈጥሮ እዩ። ነዚ ድማ ሰፊሕ ሱታፌ ህዝቢ ከነረጋግጽ ኣለና። ከም ኣብነት፡ ናይ ማይ-ኩዖ ፍወሳታት ኢልና ተዛሪብና። ህንጻት ዛላታት፡ ሓጽቢ፡ ከትሪ፡ ናይ ምግራብ መደባት ብስፍሓት ከተግብር እንተኾይንና፡ አብ ማእከል ከም ሕመረት ኮይኑ ዝቐልሶ ሓይልታት ምክልኻል ኮይኑ፡ ብሰፊሑ ግን እቲ ህዝቢ ክሳተፎ ክኸእል ኣለዎ። ኰሉ ምምሕዳራት - ብዞባ፡ ንኡስ ዞባ፡ ብከባቢ ደረጃ ተወዲቡ ክሰርሕ ክኸእል ኣለዎ። እቲ ዝሕለን ወይ ዝሰኣል መርሓ ጎደናታት ልምዓት፡ ዘወቶ ዝተወደበ ጸጋ ሰብዮ። ሓይልታት ምክልኻል፡ ፖሊስ፡ ጸጥታ፡ ካልኣት ትካላት ህዝባዊ ሰራዊት ከኣ ኣካል ናይቲ ህዝቢ እዮም። ስለዚ እቲ መረዳእታ ክዓመቑ ኣለዎ።

ኩሉ በብሸነኹ ዘድልዮ ዕጥቂ ካብ ኣፍራዛን ባዴላን ጀሚርካ ክሳብ ዓበይቲ ቴክኖሎጂታት ዓጢቐ ክሰርሕ ኣለዎ። ነዚ መደባትዚ ብተደጋጋሚ ከነጉልሖ ኣለና። ቃለ-መሕትት ተገይሩ ሓደ-ሓደ ሕቶታት ስለዝተመለሰ እኹል ኣይኮነን። ካብ ግዜ ናብ ግዜ እቲ ስእሊ እናበርሀ ክኸይድ ምእንቲ፡ እቶም ብዜና ዝዘርግሑ ኮነ ብዝተፈላለዩ መገዲታት ዝካየዱ ናይ ጎሰንስ መደባት እውን ብዕምቐት ክንርእዮም ክንክእል ኣለና። ሕጂ ተዛሪብና፡ ዓበይቲ ዓበይቲ ጉዳያት መሊሽና ኣለና። ድሕሪ ሰለስተ ወርሒ፡ ሽዱሽተ ወርሒ፡ ድሕሪ ዓመት ከኣ፡ እንታይ ጌርና፡ መደባትና አብ ምንታይ ደረጃ በጺሑ ኢልና እናገምገምና ንኸይድ። እዚ ሰፊሕ ሃገራዊ መደብ ዘተግብሮ እቲ አብ ውሽጢን ደገን ዘሎ ህዝቢ ምስ ሓይልታት ምክልኻልን ኩሎም ኣካላት

መንግስቲን እዩ። ነዚ ሞዛይክዚ ፈላሊና አይንርእዮን። ነቲ ዝወጽእ ሓፈሻዊ መርሓ ንምትግባር ናይ ግዜ ስሌዳ ሰሪዕና፡ ንዕኡ ዘድልየና ገንዘባዊ ንዋታዊን ጸጋታት እናገብሩሉና - ኣብ መወዳእታ 'ክሳድ ምሓዝ' ዝበሃል ኣሎ። ጉልበት ክህልወና ክኸእል ኣለዎ። እቲ ጉልበት በብቦታኡ በብዓቕሙ ክንውድቦ ኣለና። ሓይልታት ምክልኻል ኮነ ኩሉ ሰብ ሞሳኡ ጥራይ ዘይኮነ፡ ሓላፍነቱ ጽባሕ ድሕሪ ጽባሕ ኣረጋጊጹ ክፈልጥ ክኸእል ኣለዎ። ኩሉ ኣፍራዛን ባዴላን ብሓደ ኢድ፡ በቲ ሓደ ከኣ ጠበንጃኡ ተሓንጊጡ ክኸይድ ክኸእል ኣለዎ። ክቡር ፕረዚደንት፡ ስለቲ ዝሃብካና ሰፊሕ ሓበሬታ ብስም ኣንበብቲ ነመስግን። ኣብ ዝመጽእ ወርሓት ንዝህሉ ምዕባለታት ኣብ ግምት ብምእታው፡ ኣብ ግንቦተ-ሰነ ተመሳሳሊ መደብ ክህልወና ተስፋ ንገብር። የቕንደልና።